

Y 41

POLSKA GOSPODARCZA TYGODNIK

1 9 3 8

PODLSKIE KOPALNIE SKARBOWE NA GÓRNYM ŚLĄSKU

SPÓŁKA DZIERŻAWNA
SPÓŁKA AKCYJNA
SOCIÉTÉ FERMIÈRE DES MINES
FISCALES DE L'ÉTAT POLONAIS
EN HAUTE-SILESE

CHORZÓW I CIŚL.

PLAC MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO 9-12, TEL. 409-01

SPRZEDAŻ
WĘGLA, KOKSU, BRYKIETÓW
I SIARCZAMONU Z KOPALNÍ
„KRÓL, BIELSZOWICE, KNURÓW”

ADR. TELEGR.

CHORZÓW

SKARBOWE FERME

POLSKA GOSPODARCZA

TYGODNIK, WYDAWANY PRZY POPARCIU MINISTERSTWA PRZEMYSŁU I HANDLU
ORAZ MINISTERSTW: SKARBU, ROLNICTWA I REF. ROLN., KOMUNIKACJI, POCZT I TELEGR.

WYCHODZI W SOBOTY

TREŚĆ ZESZYTU

	Str.		Str.
ŚLĄSK ZAOLZAŃSKI WRÓCIŁ DO POLSKI	1405	ŻEGLUGA I SPRAWY MORSKIE	1424
ZNACZENIE GOSPODARCZE ŚLĄSKA ZAOL- ZAŃSKIEGO	1406	KRONIKA TYGODNIOWA:	
Wywiad z Panem Ministrem Antonim Romanem		PRZEGLĄD USTAW I ROZPORZĄDZEŃ	1425
ŚLĄSK ZAOLZAŃSKI — A. F.	1406	TERMINY OGÓLNYCH ZEBRAŃ W SPÓŁKACH AKCYJNYCH	1425
CZY KAŻDY WZROST EMISJI BANKNOTÓW JEST RÓWNOZNACZNY ZE WZROSTEM OBIEGU?—J. P-KA	1408	SKARBOWOŚĆ I FINANSE:	
O PROPAGANDĘ RACJONALNEGO SPOŻYCIA — K. S.	1410	Po napięciu na rynku finansowym	
KRONIKA GOSPODARCZA:		PODATKI I OPŁATY	1426
GÓRNICCTWO I PRZEMYSŁ:		PIENIĄDZ I KREDYT	1427
GÓRNICCTWO WĘGLOWE	1413	RYNEK DEWIZ I PAPIERÓW PROCENTOWYCH	1427
HUTNICCTWO	1414	Z BANKU POLSKIEGO	1428
PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY	1414	PRZEGLĄD ZAGRANICZNY:	
HANDEL:		PAŃSTWOWA POMOC FINANSOWA DLA RODZINY W NIEMCZECH — DR. JERZY RAWITA GAWROŃSKI	1429
HANDEL ZAGRANICZNY	1417	KRONIKA ZAGRANICZNA:	
Aukcje dla owoców importowanych — J. Wojtyła		STANY ZJEDN. AM.	1433
HANDEL WEWNĘTRZNY	1418	NIEMCY	1434
KRAJC'VE RYNKI TOWAROWE	1420	JUGOSŁAWIA	1435
RYNEK AKCYJNY	1421	PALESTYNA	1435
KOMUNIKACJA I TRANSPORT	1421	Z RYNKÓW ZAGRANICZNYCH	1436
Przewozy wodne i taryfy przeladunkowe — S. P.		BIBLIOGRAFIA	1436
		PRZEGLĄD CZASOPISM	1436

ŚLĄSK ZAOLZAŃSKI WRÓCIŁ DO POLSKI

DZIEN 1 października roku 1938 na długie czasy zostanie pamiętną datą w świadomości i tradycji Narodu Polskiego: z tą datą na zawsze związane zostanie przyłączenie do odrodzonego Państwa Polskiego Śląska Zaolzańskiego, który w ciągu dwudziestu lat pozostawał w obrębie państwowości czeskiej, poza kordonem swojej Macierzy. W dniu 1 października sprawiedliwości dziejowej stało się zadość.

W dniu tym cały Naród, świadomy swej woli i swego przeznaczenia, zjednoczył się z ufnością około osoby Prezydenta Rzplitej, Prof. Mościckiego, oraz Naczelnego Wodza Armii Polskiej, Marszałka Śmigłego-Rydza, będąc gotowym do najwyższych ofiar, gdyby padło słowo-rozkaz Wodza. Lecz zjednoczona wola Narodu sprawiła, że dzień, który miał się stać

dniem ofiary, stał się dniem bezkrwawego zwycięstwa, stał się dniem, wieńczącym linię polityki zagranicznej Ministra Józefa Becka.

Pismo nasze nie jest powołane do zabierania głosu w sprawach politycznych, dlatego też, dając tylko wyraz wielkiej naszej radości, pragniemy podkreślić, że wraz z ludem zaolzańskim wracają do Polski i wielkie bogactwa gospodarcze—jak: kopalnie znakomitego węgla, koksownie, huty oraz wartościowe warsztaty przemysłu przetwórczego—które muszą się z całością gospodarczą Polski zespolic i uderzyć w jeden rytm ku pożytkowi Państwa.

Praca nad tym zagadnieniem stanowić musi najbliższy etap wysiłków Rządu i całego społeczeństwa.

ZNACZENIE GOSPODARCZE ŚLĄSKA ZAOLZAŃSKIEGO WYWIAD Z PANEM MINISTREM PRZEMYSŁU I HANDLU ANTONIM ROMANEM¹⁾

POWRÓT Śląska Zaolzańskiego do Polski stanowi pod względem gospodarczym wydarzenie doniosłej wagi i przyczyni się do wydatnego wzmocnienia potencjału gospodarczego Polski oraz wzmocni naszą ekspansję gospodarczą. Przywrócone Polsce powiaty: czesko-cieszyński i frysztacki—wnoszą nam bogaty wkład lokalnego uprzemysłowienia i bogactw naturalnych. Zwłaszcza w zakresie tych ostatnich nowe obszary wykazują wysokie liczby produkcji. Tak więc wydobyte węgla w 1937 r. wyniosło ok. 7½ miln. ton w 16 kopalniach; produkcja zaś koksu osiągnęła wysokość ok. 800 tys. ton w 5 koksowniach. Koks ten, odznaczający się specjalnymi właściwościami technicznymi, jest jednym z najlepszych w świecie. Umożliwił on wspaniały rozwój lokalnego przemysłu węglopochodnego i hutniczego, ogniskującego się w okolicach Trzyńca. Posiadanie tego koksu przez Polskę pozwoli jej na zaprzestanie importu koksu, a nawet na uzyskanie pewnych nadwyżek eksportowych. Import koksu w 1937 r. pochłonął ok. zł 3 miln., z czego 70% przypadło Czechosłowacji. Przemysł hutniczy charakteryzuje osiągnięta w ub. roku produkcja stali, wyrażająca się kwotą ok. 700 tys. ton. Muszę dodać, że poza przemysłem górniczo-hutniczym, stanowiącym trzon przemysłowy omawianych obszarów, istnieją i rozwijają się na nich w dość poważnych rozmiarach również przemysły: żelazny, chemiczny, tkacki, drzewny, budowlany i in.

Powrót Zaolzia do Macierzy postawił przed nami zadanie jak najszybszego wcielenia tego terenu do organizmu gospodarczego Polski. Wcielenie to powinno nastąpić bez jakichkolwiek wstrząsów w przemyśle zaolzańskim, bez jakiegokolwiek naruszenia normalnego toku pracy kopalń, hut i innych warsztatów przemysłu zaolzańskiego. Musimy wszystko uczynić, aby w okresie przejmowania tych ziem zapewnić nieprzerwany bieg życia gospodarczego, a przede wszystkim zapewnić pracę dla naszych braci Ślązaków zza Olzy. Toteż już w chwili, gdy sprawa powrotu Zaolzia weszła w fazę decydujących rozstrzygnięć, uznałem za konieczne zorganizować prace, które by mia-

ły na celu przepracowanie zarządzeń niezbędnych dla jak najsprawniejszego przejęcia przemysłu zaolzańskiego. W szczególności zatem skompletowano kadry inżynierów, techników i innego personelu kierowniczego, które by zastąpiły częściowo zdekompletowane załogi poszczególnych obiektów przemysłowych Zaolzia. Na wypadek opuszczenia większych placówek gospodarczych przez ich dotychczasowych kierowników, względnie na wypadek konieczności ich zastąpienia, przygotowano listę zarządców przymusowych poszczególnych zakładów. Poczyniono przygotowania z jednej strony dla zapewnienia zbytu w kraju i za granicą produkcji przemysłu zaolzańskiego, z drugiej strony—dla zapewnienia w razie potrzeby zakładom pracy aprowizacji żywnościowej.

Zabezpieczenie normalnego toku pracy przemysłu zaolzańskiego wymaga zapewnienia dowozu surowców zza granicy oraz ułatwień eksportowych w celu utrzymania dotychczasowych rynków zbytu dla przemysłu zaolzańskiego. Toteż zagadnienia reglamentacji obrotu zagranicznego dla artykułów, przeznaczonych lub pochodzących z Zaolzia, wymagają również specjalnej uwagi.

W związku z tym zostały ustalone szczegółowe zasady normowania obrotu towarowego Śląska Zaolzańskiego, a w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu ustalono zasady postępowania w zakresie spraw celnych. W miarę obejmowania przez wojska polskie obszaru Zaolzia granica celna przesuwa się, obejmując zajęte przez wojsko tereny. W celu utrzymania nieprzerwanej pracy zakładów przemysłowych poczyniono odpowiednie ułatwienia celne w odniesieniu do towarów, niezbędnych dla utrzymania w ruchu tych zakładów (surowce, inwestycje itp.).

Oto najważniejsze i najpilniejsze zadania gospodarcze na najbliższe dni. Musimy uczynić wszystko, aby dokonać jak najrychlej zespolenia Zaolzia z naszym gospodarstwem narodowym. Oby bohaterki i zawsze wierny Polsce lud tej ziemi znalazł w połączeniu z Macierzą spełnienie wszystkich tak drogo okupionych swych pragnień!"

ŚLĄSK ZAOLZAŃSKI

PRZYŁĄCZENIE Śląska Zaolzańskiego do Macierzy posiada nie tylko wielkie znaczenie polityczne, ale jest także doniosłym wydarzeniem w życiu gospodarczym Polski.

Śląsk Zaolzański jest krajem wybitnie przemysłowym dzięki bogatym złożom węgla, położonym w zagłębiu ostrawsko-karwińskim. Zagłębie to należy do wielkiego basenu górnośląskiego, którego znaczna część leży w granicach Polski, pozostałe zaś części—na terytorium Niemiec i Czechosłowacji. Ta ostatnia część, nosząca nazwę zagłębia ostrawsko-karwińskiego, liczy 950 km² i stanowi 1/7 część całego basenu. Mniej więcej 50% zagłębia zaolzańskiego leży na terytorium, obecnie łączącym się z Macierzą, a dalsze ok. 25%—to terytorium plebiscytowe.

Najważniejsze złoża znajdują się w okolicach Karwiny, Łaz i Orłowej. Pokłady karwińskie dochodzą do głębokości 1 500 m.

Pod względem gatunku węgiel zagłębia można podzielić na 4 grupy:

grupa I—okolice Polskiej Ostrawy; węgiel z tej grupy daje 65÷70% koksu oraz 15 m³ gazu świetlnego na 100 kg węgla; chemiczna analiza wykazuje przeciętnie: 76% „czystego węgla”, 4.5% wodoru, 10% tlenu, 1% azotu, 0.6% siarki, 8% popiołu;

grupa II—okolice Frydka (kopalnia Karola)—teren plebiscytowy; złoża te dają 70÷75% koksu i ok. 14 m³ gazu świetlnego na 100 kg węgla; analiza chemiczna: 77% węgla, 4.5% wodoru, 11% tlenu, 0.8% azotu, 0.5% siarki i 6% popiołu;

¹⁾ Udzielony przedstawicielowi Agencji „Iskra” w dn. 3 października 1938 r.

grupa III—na wschód od Frydka, poczynając od miejscowości Przywóz do miasteczka Pietrkowice (Petrkowice)—teren częściowo plebiscytowy; węgiel daje do 80% koksu oraz 13 m³ z ułamkiem gazu świetlnego na 100 kg węgla; skład: 81% węgla, 4% wodoru, 3% tlenu, 1% azotu, 1% siarki, 10% popiołu;

grupa IV—okolice Karwiny, Poremby, Piotrowego Lasu (Petrwald) i Łaz; węgiel daje 65% koksu i ok. 15 m³ gazu; analiza chemiczna: 70% węgla, 4·6% tlenu, 1% azotu, 0·8% siarki, 7% popiołu.

Technika wydobywania węgla w zagłębiu ostrawsko-karwińskim znajduje się na wysokim poziomie. Poczyniła ona tu duże postępy—dzięki zastosowaniu takich nowoczesnych urządzeń, jak: maszyny wrębowe, młotki i oskardy pneumatyczne. Zmechanizowanie kopalń tego zagłębia nie ustępuje w niczym urządzeniom najbardziej nowoczesnym, dodać przy tym należy, że ok. 70% węgla wydobywa się systemem maszynowym.

Zaolzański okrąg węglowy posiadał dla Czechosłowacji duże znaczenie, wydobywano bowiem w nim ok. 77% węgla kamiennego, np. w 1937 r. wydobyto w całej Czechosłowacji ok. 17 miln. t węgla, w tym w zagłębiu Ostrawy i Karwiny prawie 13 miln. ton. W tym samym roku wyprodukowano na terenie całej Republiki koksu 3·3 miln. t, na terenie zaś omawianego zagłębia—2·22 miln. t. Odpowiednie kwoty produkcji brykietów z węgla kamiennego wynosiły: 500 tys. t i 411 tys. t.

Poniżej podajemy liczby, dotyczące wydobywania węgla i produkcji koksu na Zaolziu w 1937 r., jednakże z zastrzeżeniem, że odnoszą się one do terenów, których granice w obecnej chwili nie zostały jeszcze z zupełną dokładnością ustalone (w miln. ton):

W ę g i e l	
Teren przyłączony	7·5
Teren plebiscytu polskiego	2·9
Teren Morawski	1·7
Teren Hulczyński	0·8
Polska (w dotychczasowych granicach)	36·2
K o k s	
Teren przyłączony	0·8
Teren plebiscytowy	0·09
Teren Morawski	1·3
Teren Hulczyński	—
Polska (w dotychczasowych granicach)	2·1

Szczególnie wielkie znaczenie posiadał ten okrąg w zakresie eksportu węgla i koksu. Jak wykazują poniższe dane za 1937 r., zwłaszcza koks z zagłębia ostrawsko-karwińskiego był eksportowany do bardzo wielu krajów (w tys. ton):

	Węgiel kamienny i antracyt	Koks
d. Austria	1 073	227
Niemcy	—	13
Polska	—	52
Jugosławia	26	70
Rumunia	2	11
Węgry	29	213
Włochy	678	25
Szwajcaria	16	20
Szwecja	—	184
Norwegia	—	8
Francja	—	94
Bulgaria	—	0·3
Finlandia	—	12
Litwa	—	0·2
W. M. Gdańsk	—	0·2

Łącznie z całej Czechosłowacji wywieziono 2 125 tys. t węgla, w tym z rejonu Morawskiej Ostrawy—1 822 t.

Spśród 8 czołowych towarzystw górniczych w zagłębiu ostrawsko-karwińskim największym producentem węgla, koksu i brykietów jest „Towarzystwo Górniczo-Hutnicze” („Banska a hutni společnost”), rozporządzające 8 kopalniami, reprezentującymi 1/4 całej produkcji zagłębia. 9 kopalń witkowickich produkuje niemal 1/6 całego wydobycia. Drugą grupę producentów stanowią towarzystwa: „Kolej Północna Ferdynanda” („Severni draha Ferdinandova”), „Czeskie Towarzystwo Orłowa-Łazy”, „Larisch-Mönnich” i „Böhm-Handels”. Łącznie reprezentują one ok. 1/3 całego wydobycia. Miesięczna przeciętna produkcja czołowych przedsiębiorstw przedstawia się następująco (dane dla 1937 r.—w tys. ton):

	Węgiel	Koks	Brykiety
Towarzystwo Górniczo-Hutnicze	340	100	3
Kopalnie witkowickie	266	100	10
Kolej Płn. Ferdynanda	168	48	8
Czeskie Towarz. Handlowe Orłowa — Łazy	130	28	—
Kopalnie inne	117	15	—
Kopalnie Jana Wilczka	52	10	3
Państw. Dyr. Górnicza	51	7	3

Przeciętne ceny eksportowe węgla, koksu i brykietów przedstawiają się następująco (w Kcz. za 1 tonę):

	1929	1937
Węgiel kamienny	170	117·80
„ brunatny	129	96
Brykiety	136	146
Koks	244	164

Uwzględniliśmy tu rok 1929 jako rok najlepszej koniunktury w górnictwie czechosłowackim. Z zestawienia powyższego wynika, że ceny węgla i koksu obniżyły się znacznie w porównaniu z 1929 r. Wyjątek stanowią jedynie brykiety, których dużą część w 1929 r. wyrabiano z węgla brunatnego.

Koks odlewniczy Polska sprowadzała z zagłębia ostrawsko-karwińskiego, przy czym większa część tego koksu pochodziła z kopalń karwińskich. W 1937 r. przywieźliśmy 52 tys. ton koksu odlewniczego za zł 2 189 tys. Koks był importowany w zamian za eksportowany węgiel polski. Kompensaty te jednak dochodziły do skutku z wielkim trudem i kosztowały nas drogo, gdyż Czesi niechętnie sprzedawali Polsce koks, którego potrzebowaliśmy do wyrobu stali. Dziś nasz przemysł będzie go miał już pod dostatkiem.

Jest rzeczą zrozumiałą, że w kraju tak zasobnym w bogate złoża węglowe rozwinąć się musiał poważny przemysł. Jego główne ośrodki—to złączone z Polską: Trzynieć, Bogumin, Piotrowice, oraz na terenie plebiscytowym—okolice Frydka, Morawskiej Ostrawy (Gruszów).

Głównym centrum ciężkiego przemysłu na Śląsku Cieszyńskim jest Trzynieć („Towarzystwo Górniczo-Hutnicze” w Trzyncu). Tu znajdował się największy ośrodek hutniczy na terenie całej Republiki Czechosłowackiej. Przemysł trzyniecki korzysta częściowo z okolicznych pokładów rudy żelaznej (30%-owa); drzewo czerpie z sąsiednich lasów; częściowo także korzysta i z siły wodnej, dostarczanej tu przez górskie potoki. Dogodne połączenia kolejowe ułatwiają dowóz węgla i koksu, znajdującego się i tak zresztą b. blisko, jak również dowóz rud ze Słowackich Gór Metalicznych (Slovenske Rudohory).

Rozwój hut trzynieckich ilustrują następujące dane: w 1885 r. huty trzynieckie wytworzyły 14 tys. ton stali surowej, w 1907 r.—70 tys. ton, w 1929 r.—510 tys. ton, w 1937 r.—700 tys. ton; stanowi to 30% ogólnej produkcji stali w Republice Czechosłowackiej;

w 1907 r. pracowało w Trzyńcu 2 800 robotników, w 1929 r.—ok. 6 tys., w 1937 r.—również ok. 6 tys.

Potrzebny przy produkcji stali koks, huty trzynieckie wyrabiają we własnych koksowniach. Produkcja koksu w Trzyńcu wynosi ok. 470 tys. ton rocznie; stanowi to 15% produkcji koksu na całym dawnym terenie Czechosłowacji.

Jak wspomnieliśmy, huty w Trzyńcu korzystają z rudy żelaznej, znajdującej się w okolicy; zawiera ona jednakże tylko 30% żelaza, a po wyprażeniu—42%, jest więc nieodpowiednia dla produkcji hutniczej. Rudy surowej wydobywa się w okolicach Trzyńca do 150 tys. t rocznie i wytwarza się rudy prażonej 95 ÷ 97 tys. t rocznie. Rudy musi Trzyniec sprowadzać ze Szwecji, Styrii, Uralu i Kaukazu.

Huty w Trzyńcu posiadają 4 wielkie piece, 13 pieców martinowskich, mikster, pełną walcownię, koksownię, walcownię na platyny, dynasownię, szamotownię, fabrykę benzolu, elektrownię, zakłady ekstrakcji miedzi oraz własny tabor kolejowy. Z walcowni trzynieckich wyszło w 1929 r. 395 tys. ton „półwyrobów hutniczych” i 241 tys. ton wyrobów „pełnych” hutniczych.

W Boguminie znajdują się zakłady f. „Hahn” z wielkim piecem, z piecem martinowskim o wydajności 150 tys. ton, z walcownią blachy, rur i z wal-

cownią uniwersalną. Bogumin wytwarza rocznie 62 tys. ton drutu.

We Frydku (teren plebiscytowy) znajdują się walcownie blachy i wytwórnia konstrukcyj mostowych. W Boguminie znajduje się także fabryka nawozów sztucznych i rafineria ropy. Fryszat produkuje: rury, śruby, nity, meble metalowe.

Za Olzą rozwinął się także przemysł chemiczny; specjalnie ważnym ośrodkiem jest tu Gruszów (teren plebiscytowy) oraz Piotrowice i Bogumin (produkcja sacharyny i smarów maszynowych). Zakłady w Gruszowie produkują także kwas siarkowy, siarczany, sól Glauberską, sodę i szereg innych artykułów chemicznych. Zakłady w Piotrowicach produkują: sodę, kwas siarkowy i nawozy sztuczne.

W Gruszowie rozwinął się także przemysł mineralny, produkujący: wyroby szamotowe, rury kamionkowe, kształtki itd.

Co do innych przemysłów—to wspomniemy o przemysle drzewnym, spożywczym, browarnianym (browary w Cieszynie i w Karwinie—Larisch), ceramicznym, włókienniczym (przędzalnia lnu i przemysł bawełniany we Frydku).

Tak—w najogólniejszym zarysie—przedstawia się obraz przemysłowy odzyskanego Zaolzia.

A. F.

CZY KAŻDY WZROST EMISJI BANKNOTÓW JEST RÓWNOZNACZNY ZE WZROSTEM OBIEGU?

W BILANSIE każdego banku biletowego figuruje w pasywach pozycja „obieg biletów bankowych”. Pozycja ta obejmuje wszystkie banknoty, jakie zostały wydane przez bank jego klientom (np. w zamian za weksle zdyskontowane, zastawione papiery itp.), jednak nie uwzględnia—choćby z powodu braku odpowiednich kryteriów—tych biletów, które np. wskutek zniszczenia lub tezauryzacji nie znajdują się faktycznie w obiegu. W ścisłym tego słowa znaczeniu—termin „obieg biletów bankowych”, używany w bilansach instytucji emisyjnych, nie odpowiada więc nigdy całkowicie faktycznemu stanowi rzeczy, jednak w warunkach normalnych odchylenia są praktycznie bez znaczenia. Inaczej jednak przedstawia się sprawa, gdy zachodzą okoliczności wyjątkowe, wywołujące zniknięcie z obiegu znaczniejszych ilości biletów, np. wskutek chowania banknotów „do pończochy”. Klasycznym przykładem tezauryzacji biletów bankowych jest Francja, ale również w innych krajach, zwłaszcza rolniczych, spotyka się podobne zjawisko, choć w skali bez porównania mniejszej.

Ostatnie bilanse banków centralnych wszystkich niemal krajów europejskich wykazują wyjątkowo silny wzrost „obiegu banknotów”, np. we Francji o przeszło 10 mild. fr. (w okresie 25/VIII ÷ 22/IX b. r.), w Niemczech o RM 1 154 miln. (w okresie 31/VIII ÷ 30/IX b. r.), w Czechosłowacji o Kcz. 2 221 miln. (w okresie 23/VIII ÷ 15/IX b. r.)¹⁾, w Anglii o £ 21·7 miln. (w okresie 21 ÷ 28/IX b. r.), w Holandii o Guld. 47·6 miln. (w tym samym okresie), na Wę-

grzech o 60·3 miln. pengö (w okresie 16 ÷ 23/IX b. r.), w Polsce o zł 398·8 miln. (w III dekadzie września b. r.). Aczkolwiek przytoczone liczby odzwierciedlają tylko częściowo maksymalny wzrost obiegu z końca września, dają one jednak pewne pojęcie—jeśli nie o rozmiarach—to o dynamice wzrastania obiegu biletów w ciągu ubiegłego miesiąca.

Powyższy wyjątkowo silny wzrost obiegu biletów bankowych we wszystkich niemal krajach europejskich wywołany został—jak wiadomo—wyjątkowymi okolicznościami. W obawie przed wybuchem b. poważnego konfliktu zbrojnego liczne państwa powołały pod broń mniejszą lub większą liczbę rezerwistów, co się łączyło z pociągnięciem za sobą znaczny wzrost wydatków, związanych z obroną narodową. W niektórych krajach za granicą część tych wydatków, powstałych w sposób nagły i nieprzewidziany, musiała być sfinansowana drogą zaciągania przez Skarb pożyczek w banku biletowym. Również społeczeństwa w poszczególnych krajach przystąpiły do mobilizacji swoich sił gospodarczych drogą zamiany swych lokat pieniężnych i kapitałowych na gotówkę. Zamiana ta wyrażała się przede wszystkim w masowym odpływie wkładów z banków oraz w sprzedaży papierów na giełdach. Jak wiadomo, banki depozytowe i kasy oszczędności—z uwagi na to, że odpłacają od przyjmowanych wkładów odsetki—muszą lokować znaczną ich część w wekslach, pożyczkach, papierach itp. aktywach, przynoszących bankom dochody, niezbędne dla pokrycia kosztów handlowych, odsetek od wkładów oraz wygosparowania godziwego zysku. W warunkach równowagi sił gospodarczych banki mogą sprostać żądaniom wkładców przy utrzymywaniu stosunkowo niewielkiego pogotowia kasowego, które np. w Anglii wynosi przeciętnie ok. 5%, a rzadko tylko przekracza 10% sumy wkła-

¹⁾ W bilansie Czechosłowackiego Banku Narodowego z dn. 22/IX obieg biletów obniżył się o Kcz. 2 307 miln., ale był to spadek całkowicie sztuczny, bo wywołany skutkiem załączenia do bilonu banknotów 100-koronowych, tj. odcinków najbardziej rozpowszechnionych.

dów. Przy masowym odpływie wkładów proporcja ta staje się oczywiście nie wystarczającą, jednak banki, rozporządzające dostateczną ilością płynnych aktywów, np. w postaci weksli, nadających się do redyskonta w banku biletowym, mogą w każdej chwili uruchomić potrzebną im gotówkę drogą wykorzystania kredytów w instytucji emisyjnej. Objaw ten wystąpił też — i to w rozmiarach wyjątkowo wielkich — w ubiegłym miesiącu we wszystkich niemal krajach i pociągnął za sobą wzrost działalności kredytowej banków biletowych oraz sumy obiegu banknotów.

Odmienne, niż to miało miejsce w 1914 r. — wzrost obiegu biletów nie był we wrześniu 1938 r. właściwie niczym hamowany, gdyż z wyjątkiem Czechosłowacji w żadnym kraju — pomimo powszechnego i znacznego wycofywania wkładów z instytucji kredytowych — nie wprowadzono moratorium dla wypłaty wkładów. Zarządzenie takie, jak to zaznaczył słusznie P. Z. w artykule pt. „Po przesileniu”, ogłoszonym ostatnio w „Gazecie Polskiej”, nie przyniosłoby zresztą żadnej korzyści, gdyż „albo przyczyni, wywołując napięcie na rynku pieniężnym, okażą się przemijające, i wówczas wypłacone przez banki wkłady powrócą do instytucji, z których zostały podjęte, a w takim razie moratorium byłoby zbędne i siałoby tylko zamęt, albo też przyczyni te będą trwalsze i działać będą przez czas dłuższy, a wówczas moratorium okaże się nieskuteczne i będzie musiało być zniesione po pewnym czasie”. Obok tych przesłanek — na fakt nieogłaszania moratorium wpłynęły również doświadczenia ostatnich lat, które zmieniły w pewnej mierze pogląd na znaczenie pozycji obiegu biletów, wykazanej w bilansach instytucji emisyjnych. Przed wielką wojną obawiano się, że każdy wzrost obiegu biletów bankowych musi siłą rzeczy wywołać wzrost cen i płac, a następnie wszystkie inne objawy inflacji. Doświadczenia z lat 1914 ÷ 1918 wykazały, że nie tylko wzrost obiegu banknotów, ale także wzrost obrotu bezgotówkowego, wywołany nadmiernym rozszerzeniem działalności kredytowej banków, może spowodować te same objawy, co inflacja pieniężna. Ostatnie lata dorzuciły do powyższych doświadczeń dalsze uzupełnienia. W ubiegłym roku Prezydent Roosevelt, dążąc do zahamowania zniżki cen, usiłował wywołać pewną, umiarkowaną inflację kredytową drogą rozszerzenia podstawy działalności kredytowej banków amerykańskich. W tym celu obniżono m. in. ustawowe minimum rezerw banków członkowskich oraz przeprowadzono desterylizację złota. W następstwie tych zarządzeń nadwyżki rezerw banków członkowskich wzrosły do ok. \$ 3 mild., co w warunkach amerykańskich pozwala bankom rozszerzyć ich działalność kredytową do ok. \$ 30 mild. Gdyby taka ekspansja kredytowa nastąpiła, to nie ulega wątpliwości, że ceny i płace musiałyby się ruszyć w górę. Tymczasem wystąpiły objawy zupełnie odwrotne, bo zarówno ceny jak i płace obniżyły się nieprzerwanie od jesieni 1937 r. do późnej wiosny 1938 r. — choć gotówka i kredyty rozporządzalne w bankach zwiększyły się do rozmiarów, umożliwiających inflację. Jednak przedsiębiorcy nie skorzystali — z powodów ogólnogospodarczych (zwłaszcza z powodu zachwiania rentowności przedsiębiorstw) — z powyższych możliwości i poprzez wstrzymanie się od zaciągania pożyczek nie skierowali owej drzemiącej w bankach siły nabywczej do obrotów gospodarczych.

Podobne, choć w nieco innej formie, objawy wystąpiły również we Francji. W latach kryzysowych

1929 ÷ 1931 Bank Francuski wykazuje silny wzrost obiegu banknotów (z 68·6 mild. fr. do 85·7 mild. fr.), który bynajmniej nie spowodował zwyżki cen. Wręcz przeciwnie, w okresie tym zanotowano we Francji — podobnie jak na całym świecie — zniżkę cen. Jeżeli pomimo wzrostu obiegu biletów bankowych nie doszło we Francji do zwyżki cen, to tłumaczy się to m. in. faktem, że nowoemitowane banknoty nie weszły do obrotów gospodarczych, lecz zostały s t e z a u r y z o w a n e przez szerokie warstwy ludności francuskiej. W następnych latach polityka deflacyjna rządów doprowadziła w bilansach Banku Francuskiego do spadku obiegu biletów z 85·7 mild. fr. w 1931 r. do 81·2 mild. fr. w końcu 1935 r. Spadek ten nie odzwierciedlał jednak prawdziwego stanu rzeczy na rynku. Osłabienie zaufania do franka, jakie nastąpiło w latach 1931 ÷ 1935 w związku z pogorszeniem się sytuacji finansowej i gospodarczej kraju oraz deprecjacją funta, dolara i innych walut, wypłoszyło z ukrycia banknoty, stezaurowane w poprzednich latach. Uciekając od niepewnego franka, posiadacze stezaurowanych banknotów zamieniali je bądź na złoto, dewizy, papiery i pieniądze zagraniczne (zwłaszcza na funty i dolary) lub wkłady w bankach zagranicznych, bądź na wartości rzeczowe. Znaczna część banknotów, trzymany w poprzednich latach „w pończosze”, znalazła więc znowu drogę na rynek francuski i zastąpiła z nadwyżką w obrotach gospodarczych bilety bankowe, jakie zostały wycofane skutkiem stosowania przez Rząd polityki deflacyjnej. Jeżeli polityka ta nie doprowadziła do pożądaných wyników, a przede wszystkim do przystosowania cen i płac francuskich do poziomu światowego, to obok przyczyn natury zasadniczej (jak np. niedostateczne skompromowanie wydatków państwowych) wymienić należy również fakt skierowania stezaurowanej w poprzednich latach siły nabywczej ludności do obrotów gospodarczych, gdyż ucieczka do wartości rzeczowych musiała, oczywiście, przeciwdziałać wysiłkom Rządu, zmierzającym do wywołania zniżki cen.

Doświadczenia Stanów Zjednoczonych i Francji wykazują, że znaczny nawet wzrost sumy znaków pieniężnych rozporządzalnych dla publiczności nie musi z konieczności wywołać wzrostu cen i płac, a następnie i innych objawów inflacji pieniężnej lub kredytowej. Wszystko zależy bowiem tutaj od tego, czy publiczność zechce skorzystać z rozporządzalnej siły nabywczej dla dokonania transakcji gospodarczych. Gdyby obywatele amerykańscy rozpoczęli masowo kupować różne przedmioty mniej lub więcej potrzebne, płacąc za nie czekami w ciężar swych wkładów lub rachunków otwartego kredytu w bankach, a obywatele francuscy wstąpili w ich ślady z tą tylko różnicą, że płaciłoby za nabyte towary banknotami, wydobywanymi „z pończochy” lub uzyskanymi z banku centralnego np. za zdyskontowane weksle skarbowe — skutek byłby ten sam w obu krajach.

Zarówno w Stanach Zjedn. jak i we Francji wystąpiłyby wówczas w sposób mniej lub bardziej wyraźny wszelkie objawy inflacji ze zwyżką cen i płac na czele. Sam fakt wzrastania obiegu — a raczej emisji biletów — w bilansie banku centralnego lub przyznanie przez banki wielkich kredytów dla życia gospodarczego nie wywołuje — jak to wykazują doświadczenia Stanów Zjedn. i Francji — żadnych reperkusyj na rynku pieniężnym dopóty, dopóki posiadacze biletów bankowych czy też kredytów nie wprowadzą swoich

środków do obrotów gospodarczych w celach konsumpcyjnych.

Zupełnie inne skutki wywoła wzrost obiegu banknotów, spowodowany stałym zaciąganiem przez Skarb w banku biletowym pożyczek, np. celem pokrycia deficytu budżetowego; wówczas z konieczności wystąpią objawy inflacyjne, gdyż pożyczki te posiadają charakter konsumpcyjny, a emitowane na ten cel banknoty nie zostaną stezauryzowane, lecz będą puszczane do obiegu.

W świetle powyższych rozważań zrozumiałym staje się spokój, z jakim przyjęto wszędzie znaczny wzrost obiegu biletów bankowych we wrześniu i równoczesny spadek tzw. pokrycia.

Jak to już zaznaczono wyżej, ekspansja obiegu banknotów wywołana została przede wszystkim wskutek odpływu wkładów z instytucji kredytowych i oszczędnościowych, a w stosunkowo niewielkiej mierze — i jedynie w kilku krajach za granicą — wskutek zwiększenia się zadłużenia Skarbu w banku biletowym. Pieniądze, podjęte z banków, w lwiej części nie weszły do obrotów gospodarczych, lecz zmieniły jedynie swo-

je miejsce przechowania: z kas i skarbców bankowych przeszły one do portfeli lub „pończoch” wkładców. Podobnie jak rządy, gotując się na wszelką ewentualność, powoływały pod broń rezerwistów, aby w razie potrzeby mieć pod ręką odpowiednią siłę militarną, wkładcy zmobilizowali gotówkę, aby mieć u siebie możliwie wielką siłę nabywczą. Jednak zarówno rządy jak i wkładcy — dzięki szczęśliwemu obrotowi sytuacji politycznej — nie byli zmuszeni do zaangażowania zmobilizowanych sił. Jeżeli chodzi o wkładców, to w nielicznych tylko krajach zagranicznych (np. w Anglii, Francji i Czechosłowacji) zaobserwowano objaw znaczniejszego wykupywania na zapas artykułów żywnościowych lub codziennego użytku. W tych warunkach wzrost obiegu banknotów, jaki wykazały banki biletowe, nie odpowiadał rzeczywistemu obiegowi na rynku, gdyż nowoemitowane banknoty nie weszły wcale lub tylko w nieznacznej części do obrotów gospodarczych i wobec tego nie oddziaływały ani na rozmiary transakcyjnej ani na ceny.

J. P-ka

O PROPAGANDĘ RACJONALNEGO SPOŻYCIA

ZAGADNIENIU propagandy spożycia — racjonalnego spożycia — poświęcono dotychczas w Polsce zbyt mało uwagi. Jest to, rzecz prosta, wynik całego splotu okoliczności, a nie jednego tylko zjawiska. W społeczeństwie biednym chodzi przede wszystkim o wytworzenie odpowiednio znośnego dochodu, a dopiero potem przyjdzie czas na rozważanie spraw, związanych ze spożyciem. W kraju, będącym na dorobku i stojącym przed rozwiązaniem tak kapitalnych zagadnień, jak: obrona kraju, jego uprzemysłowienie, budowa Gdyni, floty morskiej i C. O. P. — trudno się dziwić, że nie rozstrząsano dotąd kwestii, co należy konsumować i jak, lub czy i w jakim stopniu normy i sposoby wyżywienia odpowiadają potrzebom życia gospodarczego i rozwojowi fizycznemu społeczeństwa.

Nie znaczy to jednak, by problemy racjonalnej konsumpcji nie istniały. Istnieją one, tylko nie miały do tej pory okazji uzewnętrznienia się, wyjścia na światło dzienne. Można by, co prawda, powiedzieć, że przecież znaczenie spożywcy jest w Polsce należycie doceniane (spotyka się niekiedy głosy, twierdzące, iż to znaczenie było nieraz przeceniane), że interesy konsumenta są w dużym stopniu chronione, a w każdym razie brane serio pod uwagę, i że spożywcy posiadają swe własne organizacje, swą własną prasę i literaturę propagandową itd.

Otóż, to właśnie: czy posiadają? Statystyka podaje wprawdzie, że w Polsce działa ok. 4 tysięcy spółdzielni spożywczych, zrzeszających ok. 700 tysięcy członków, co wraz z rodzinami stanowi ok. 10% ogółu ludności. Wiemy o egzystencji najsilniejszego w Polsce hurtownika, jakim jest Związek Spółdzielni Spożywców „Społem”, znane są nam jego czasopisma fachowe i propagandowe. A jednak to jeszcze nie wszystko. Właśnie dlatego, że spółdzielnie nie obejmują wszystkich spożywców, tylko ich skromny odłam, spożywcy nie są zorganizowani. Nie piszę tego jako zarzut pod adresem Związku „Społem”, rozumiem bowiem, że nie jest on w stanie (i bynajmniej nie powinien) ogarnąć

100% spożywców, tj. 100% ludności kraju. Niemniej podtrzymuję tezę, że spożycie, jako pewna funkcja gospodarcza, i spożywca, jako jej podmiot — nie są ujęci w karby przemysłanego systemu.

Chcę to sprecyzować. Spożycie jest celem wszelkiej produkcji. Konsumuje się wszelakie dobra: jedne — bezpośrednio (użytkowe), drugie — pośrednio (produkcyjne). Spożywca, będąc celem wysiłku producenta, stawia mu określone wymagania. Producent zabiega o względy spożywcy, i to nawet wówczas, kiedy ten pierwszy stwarza lub wywołuje potrzeby (wynałzki). Produkuje się celem zaspokojenia potrzeb, istniejących lub mogących realnie powstać. To wszystko nadaje spożyciu rolę szczególnie doniosłą, niemal dyktatorską. Czy jednak taką jest ona w rzeczywistości?

W realnie istniejącym układzie stosunków polskich spożycie stoi na ostatnim planie. Spożycie chaotyczne i, co najważniejsze, prymitywne, jakościowo słabe, o słabym dynamizmie nie może sobie rościć pretensji do regulowania produkcji. A wszakże uświadomione potrzeby są motorem wytwórczości. Tam, gdzie jest wegetacja, nie ma postępu, a spożywca jest odbiorcą statycznym, nie dynamicznym, produkcja zaś musi mieć stałe bodźce.

Krótki przegląd liczb, zawartych w dziale VIII (handel wewnętrzny) tegorocznego „Małego Rocznika Statystycznego”, może posłużyć jako ilustracja powyższych wywodów. Wystarczy porównać (str. 147) dane o spożyciu na 1 mieszkańca cukru, soli, piwa i drożdży, nafty i gazu świetlnego oraz (str. 151) kawy, herbaty, pszenicy i żyta, aby się przekonać o spadku konsumpcji tych artykułów pierwszej przeważnie potrzeby. A jak powolutku rośnie konsumpcja mięsa i zużycie mydła! Przyrost globalnej produkcji, z którego jesteśmy dumni, jest w dużej części automatyczny, wynika bowiem z przyrostu naturalnego.

Jeżeli „potrzeba jest matką wynalazków”, to jest nią również w stosunku do produkcji. Nawiasem zresztą należy zaznaczyć, iż Polska należy do rzędu

państw o nader małej wynalazczości (jeśli jako kryterium weźmiemy ilość patentów na wynalazki w stosunku do ludności kraju). Nie byłoby w tym nic dziwnego, jako że przeciętny obywatel polski dobrze się czuje w niezmienności dnia codziennego i nie dąży do polepszenia swego bytu.

Powyzszą konstatację (której jednak nie należy zbyt- nio uogólniać) traktuję jako punkt wyjścia. Daje mi ona prawo postawić tezę, że w Polsce spożywca posiada niski punkt odczuwalności potrzeb, wychodzących poza jego normalną konsumpcję. Stąd jest dla mnie zupełnie zrozumiałe, że produkcja—przemysłowa, a zwłaszcza rolnicza—stoi w Polsce na tak skromnym, łagodnie się wyrażając, poziomie.

Podkreśliłbym słowa: zwłaszcza rolnicza. Jest rzeczą zdumiewającą i przykrą zarazem, gdy się wie, jak nikła jest wytwórczość wsi polskiej, i że stan ten wynika w dużym stopniu z nieuświadomienia sobie potrzeb. Chłop polski odżywia się niedostatecznie, co jest motywowane jego ubóstwem. Motyw ten jest jednak zupełnie ścisły, albowiem możliwe jest pewne powiększenie produkcji, przeznaczonej na spożycie w obrębie gospodarstwa wiejskiego, bez użycia kapitałów pieniężnych, których wsi brak. Znany mi jest jednak fakt, że trzeba było specjalnej zachęty i nawet minimalnej pomocy materialnej ze strony pewnego państwowego przedsiębiorstwa górniczego, ażeby okoliczna ludność chłopska wzięła się do hodowli pomidorów i ogórków, nie poprzestając na tradycyjnych ziemniakach. Kto bywał w wiejskiej chacie i posiłał się tym, „czym chata bogata”, ten przekonał się, jak jest ona uboga, i jak ubogie jest „menu” ludności wiejskiej, tworzącej $\frac{2}{3}$ zaludnienia Rzeczypospolitej. Ubóstwo to zaś płynie częściowo z braku potrzeb, bo na ich skromne ale lepsze nieco zaspokojenie starczyłoby i kapitału, i ziemi, i—co najważniejsze—pracy rąk ludzkich.

Mówi się zwykle i pisze, że winę za niedorozwój spożycia ponosi w Polsce producent, zwłaszcza przemysłowy, no i naturalnie pośrednik, zwany przez grzeczność kupcem. Zapomina się jednak o tym, że zachowanie się spoźywców jest tutaj co najmniej wodą na młyn tych wszystkich czynników spośród przemysłowców i kupców, które polityką wysokich cen odstręczają jakoby od rozwoju konsumpcji. Jeden mały, ale charakterystyczny przykład: ustawa o uboju rytualnym. Nie jest dla nikogo tajemnicą, że jej zadaniem miało być potaniecie mięsa, spożywanego przez ludność miejską, a obciążonego kosztami—bezpośrednimi i pośrednimi—uboju rytualnego. Jednym ze sposobów tego potaniecia była i jest sprzedaż w jatkach mięsa tak zadniego, jak i przedniego, przy czym to drugie musi być tańsze. W praktyce celu tego nie osiągnięto, albowiem spoźywcy—chrześcijanie w dalszym ciągu upierają się przy mięsie zadnim, przody zaś idą do jatek rytualnych (żydowskich), które konkurują skutecznie z jatkami, sprzedającymi mięso z uboju mechanicznego. Nie potrzeba dodawać, że taka—jak podaje—postawa konsumentów utraciła w dużym stopniu sens rzeczowej ustawy i nie przyczyniła się do wzrostu spożycia mięsa. Tylko, że winą drożyzny tego ostatniego nie należy obarczać jedynie kupców i rzeźników.

Spoźywca polski jest niekarny i niesforny, uparty i konserwatywny. Znowu przykład: rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 13/VII b. r. o sprzedaży w wewnętrznym handlu detalicznym jaj kurzych na wagę

i uwidocznianiu ich jakości. Intencją rozporządzenia, jak to już wynika z jego tytułu, było m. in. położenie kresu nadużyciom (sprzedaż jaj ususzonych i małych w cenie jaj normalnych), których ofiarą padają spoźywcy. Ci ostatni nie poparli jednak autorów rozporządzenia: w dalszym ciągu ogół konsumentów żąda jaj na sztuki, nie orientując się, że przepłaca bądź dzięki gorszej jakości towaru, bądź dzięki zwyczajowi zaokrąglania (in plus) ułamków grosza, które są naturalną konsekwencją kupna sztuk, a nie określonej wagi.

Większość, olbrzymia większość, spoźywców w Polsce nie posiada tzw. kultury spożycia. W pogoni za niską ceną spoźywca traci z oczu najważniejszy sens transakcji kupna: dobroć towaru. Repartuar przeciętnego spoźywcy jest niebywale skromny, można rzec: jałowy, monotonny i konserwatywny. Jego skala potrzeb, uboga i jednostajna, odbija się z kolei na produkcji, drepczącej w kółko.

Możnaby dowodzić, że najlepszą propagandę spożycia danego towaru prowadzi jego cena. Byłoby to słuszne, gdyby praktyka nie stwierdzała, że b. często jedna i ta sama cena odnosi się do gorszego i lepszego towaru, i że towar tani jest niejednokrotnie przepłacony, gdy się pod uwagę weźmie jego jakość. Ale o tym wszystkim ogół naszych spoźywców ma dość mętne lub bałamutne pojęcia, dając się wyzyskiwać w przekonaniu, że to oni—spoźywcy—zrobili dobry interes. Przykładem—handel uliczny i domokrajny, dostarczający najczęściej tandetę po cenach niewiele co niższych od towaru solidnego.

Temu stanowi rzeczy należałoby się przeciwstawić. Odpowiednia akcja musi być podjęta—i to szeroko. Nie można jej skoncentrować w jakimś ośrodku propagandy. Przeciwnie—wymaga ona działania na szerokim froncie—tak, aby wciągnąć do niej jak najliczniejsze sfery zainteresowane. Kto zaś do nich należy? Państwo, jako czynnik nadrzędny, odpowiedzialny za rozwój produkcji i spożycia, rolnictwo, przemysł i handel, a zatem wszyscy.

Tak—ale nie jako przedsiębiorstwa jednostkowe. Nie chodzi przecież o reklamę, tylko o propagandę. Akcja popularyzacyjna, demonstracyjna, wychowawcza, instrukcyjna itp. musi dotyczyć określonego przedmiotu czy określonej grupy przedmiotów. Dlatego też nie sposób propagować np. płynny owoc firmy X (byłaby to—pożyteczna skądinąd—reklama), ale można i należy propagować spożycie płynnego owocu, jako takiego—raz z uwagi na jego wybitne właściwości zdrowotne, po wtóre—z uwagi na konieczność produktywnego zużytkowania odpadków itd. Podobnie propaganda herbaty nie powinna zajmować się popularyzacją—dajmy na to—„herbaty z Kopernikiem”, lecz podać do powszechnej wiadomości, jakie są dobre, a jakie gorsze gatunki herbaty (nie—firmy), w jaki sposób przyrządza się dobry napój itd.

Kto mógłby i powinien podejmować się akcji propagandy racjonalnego spożycia? W pierwszym rzędzie powołany jest do tego Polski Komitet Żywnościowy, o którym P. Wiceminister Wierusz-Kowalski oświadczył, że ma m. in. wskazać zasadnicze normy i sposoby wyżywienia, poddać rewizji dotychczasowe zwyczaje odżywiania się ludności, ustalić jednolitą jakość produktów żywnościowych itp. Zadania P. K. Ż. obracać się będą głównie w dziedzinie normatywnej, może on jednak odegrać rolę naczelnego kierownika akcji propagandowej.

Tą ostatnią powinny bezpośrednio zająć się organizacje gospodarcze pod kontrolą Państwa i samorządu gospodarczego. Tak np. propagandę racjonalnego spożycia herbaty należałoby może powierzyć Zrzeszeniu Importerów Kawy i Herbaty, które to zrzeszenie, nawiasem mówiąc, nosiło się w ub. r. z zamiarem wydania odpowiednich broszur informacyjnych (jeszcze jeden dobry zamiar—niezrealizowany, i to bynajmniej nie z braku funduszy). Specjalne zadanie przypadłoby spółdzielczości spożywczej, która ma już odpowiednie przygotowanie i warunki, dysponuje aparatem pomocniczym w postaci Ligi Kooperatystek (jej odpowiednikiem na wsi są koła gospodyń wiejskich), ale dotychczas była nader powściągliwa w propagandzie, o której mowa, reklamując raczej własne wyroby i ograniczając się wyłącznie do swych członków¹⁾.

Wreszcie—kwestia metody propagandy. Wydaje się (bez wyczerpania tematu), że propagandę racjonalnego spożycia możnaby realizować poprzez słowo drukowane (afisze, plakaty, artykuły w prasie, broszury itd.) i mówione (odczyty, radio) oraz poprzez pokazy, przede wszystkim kino i wystawy. Te ostatnie są

u nas rzadkością, nie można bowiem pod ich nazwą podciągać licznych imprez, reklamujących krzykliwe poszczególne towary poszczególnych przedsiębiorstw. Niesposób również traktować poważnie pokazów, organizowanych przez pojedyncze firmy, które kierują się interesem własnym, nie zaś konsumenta. Racjonalną propagandę stosują organizacje kobiece (Związek Pań Domu, koła gospodyń wiejskich, Liga Kooperatystek), ich promień działania jest jednak naogół niewielki.

A tymczasem chodzi tutaj o akcję na szeroką skalę. Trzeba stopniowo całe społeczeństwo nauczyć inaczej, lepiej odżywiać się, co leży w interesie samych spożywców oraz—rzecz również ważna, o ile nie ważniejsza—produkcji krajowej. Nie możemy przez dłuższy czas utrzymywać kartoflaną konsumpcję najszerszych warstw. Właściwa polityka gospodarcza musi się z tym problemem borykać. Powszechna propaganda racjonalnego spożycia byłaby pomocnikiem, jednym z wykonawców tej polityki. Nie jest to dużo, ale w chwili obecnej jest jeszcze wiele, bardzo wiele.

K. S.

KRONIKA GOSPODARCZA

UCHWAŁY RADY MINISTRÓW

W dn. 3/X b. r. odbyło się pod przewodnictwem Pana Prezesa Rady Ministrów Gen. Sławoja Składkowskiego posiedzenie Rady Ministrów, na którym załatwiono szereg spraw bieżących. M. in. Rada Ministrów powołała Komitet Międzyministerialny do Spraw Śląska Zaolzańskiego.

Jednocześnie Rada Ministrów przyjęła projekt dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej o zmianie dekretu Prezydenta Rzplitej z dn. 26/IV 1936 r. w sprawie obrotu pieniężnego z zagranicą oraz obrotu zagranicznymi i krajowymi środkami płatniczymi. Projekt ten w uzupełnieniu dotychczasowych przepisów zabrania sprowadzania do kraju z zagranicy bez zezwolenia środków płatniczych w zakresie, ustalonym przez Ministra Skarbu.

MIĘDZYMINISTERIALNY KOMITET DO SPRAW ŚLĄSKA ZAOLZAŃSKIEGO

Na posiedzeniu w dn. 3/X b. r. Rada Ministrów powołała Komitet Międzyministerialny, który pod przewodnictwem delegata Ministra Spraw Zagranicznych, P. Ministra Pełnomocnego Arciszewskiego, zajmie się całokształtem spraw, związanych z przejściem Śląska Zaolzańskiego, i przedstawi Rządowi projekty konkretnych zarządzeń z zakresu administracji politycznej i gospodarczej. Prace Komitetu są w pełnym biegu.

PRACE NAD GOSPODARCZYM SCALENIEM ŚLĄSKA ZAOLZAŃSKIEGO Z RZECZĄPOSPOLITĄ

Powrót Śląska Zaolzańskiego do Polski wysunął—jako aktualne i bardzo pilne zagadnienie—sprawę gospodarczego scalenia tych obszarów z resztą Polski. Zagadnienie to jest, rzecz prosta, technicznie bardzo skomplikowane i musi być rozwiązywane już teraz—w miarę

obsadzania terytoriów powiatów zaolzańskich przez wojsko polskie i rozpoczęcia urzędowania przez polskie władze cywilne. Dla przykładu różnorodności wchodzących w grę zagadnień, można wymienić takie sprawy, jak: problem waluty, sprawę przyłączenia Śląska Zaolzańskiego do polskiego obszaru celnego, problemy dewizowe i podatkowe, problemy uposażeniowe, sprawę ewentualnych kredytów i pomocy surowcowej dla miejscowych warsztatów gospodarczych, a dalej—aspekty gospodarcze zagadnień komunikacji oraz łączności itd.

Rozwiązywanie w terenie wszystkich tych zagadnień zostało od razu rozpoczęte. W tej chwili przebywają w terenie przedstawiciele centralnych resortów gospodarczych Rzeczypospolitej, którzy studium wszystkie wymienione zagadnienia zarówno od strony technicznego rozwiązania, jak i pod kątem widzenia realizacji długofalowego scalenia gospodarczego Śląska Zaolzańskiego z Polską. W miarę obejmowania terytoriów wydawane są niezbędne zarządzenia, regulujące najpilniejsze sprawy z dziedziny gospodarczej.

*

Na terenie Izby Przemysłowo-Handlowej w Katowicach skoncentrowane są obecnie intensywne prace, dotyczące gospodarczego scalenia Śląska Zaolzańskiego z Rzeczpospolitą. W pracach tych biorą udział przedstawiciele Ministerstw: Skarbu, Rolnictwa i Reform Rolnych, Przemysłu i Handlu oraz przedstawiciele Banku Polskiego i Województwa Śląskiego, jak również członkowie Rady Gospodarczej Śląska Zaolzańskiego, która została powołana i funkcjonuje przy Izbie Przemysłowo-Handlowej w Katowicach.

Wspomniane wyżej prace obejmują następujące zagadnienia: pieniężne, obrotu towarowego wewnętrznego i zagranicznego, aprowizacyjne, produkcji i obrotu wytworów przemysłowych, zapotrzebowania na surowce, komunikacyjne itd.

Poza tym Izba Przemysłowo-Handlowa w Katowicach prowadzi również prace, zmierzające do poznania stosunków gospodarczych na obszarach, przyłączonych w ostatnich dniach do Polski.

W związku z powyższym Izba uruchomiła w Gieszynie swoją ekspozyturę.

Ekspozytura Izby Przemysłowo-Handlowej w Katowicach organizuje na terenie Śląska Zaolzańskiego samorząd gospodarczy i przygoto-

¹⁾ Spółdzielczość jajczarsko-mleczarska wypuściła ostatnio „Informator dla sprzedających jaja w handlu detalicznym”, zawierający cenne wskazówki również dla kupujących, którym—nota bene—rozdaje się tę broszurkę w sklepach Związku Spółdzielni Mleczarskich i Jajczarskich. Jest to przykład dobrze pomyślanej i bezstronnej propagandy.

wuje materiały, które będą niezbędne w związku z mającą nastąpić wymianą towarów pomiędzy Śląskiem Zaolzańskim a Polską i zagranicą, w szczególności z Czechosłowacją. Obecnie Ekspozytura szczególnie zabiega o możliwe zagęszczenie ruchu kolejowego, celem umożliwienia wymiany towarowej między Zaolziem a resztą Polski. Zwłaszcza ma to znaczenie dla hut trzynieckich, dla których niezbędny jest dowóz w najbliższym czasie wielkich ilości surowców.

ŚLĄSK ZAOLZAŃSKI W LICZBACH

W oparciu o dane urzędowej statystyki czechosłowackiej i austriackiej ogłasza Główny Urząd Statystyczny¹⁾ szereg informacji liczbowych, dotyczących Śląska Zaolzańskiego, mianowicie 2 powiatów, które powróciły już do Polski: frysztackiego i cieszyńskiego.

Powierzchnia tych 2 powiatów wynosi 801,5 km², przy czym na powiat (polityczny) Cieszyn przypada 543,9 km², a na powiat (polityczny) Frysztat—275,6 km². Powiat polityczny Cieszyn dzieli się na 2 powiaty sądowe: Cieszyn—244,4 km² (53 976 mieszkańców) oraz Jabłonków—299,5 km² (31 358 mieszkańców). W skład powiatu politycznego Frysztat wchodzi również 2 powiaty sądowe: Bogumin—92,9 km² (51 011 mieszkańców) oraz Frysztat—164,7 km² (91 054 mieszkańców).

Ludność obecna obu powiatów (politycznych) wynosi 227 399, przy czym na pow. frysztacki przypada 142 065, a na pow. cieszyński—85 334 mieszkańców. W ogólnej liczbie ludności ludność stale zamieszkała stanowi 223 248. Według miejsca urodzenia obecna ludność omawianych 2 powiatów dzieli się następująco: urodzeni w gminie pobytu—108 669, urodzeni w innych gminach tego samego powiatu politycznego—53 324, urodzeni w innych powiatach w Czechosłowacji—44 192, urodzeni za granicą—21 214. Ludność napływo-wa wynosi ogółem 118 453, przy czym przybysze w okresie pierwszego 10-lecia zaboru czechosłowackiego w latach 1920÷30 reprezentują liczbę 69 614.

Z większych miejscowości wymienić należy: Karwinę, liczącą 22 tys. mieszkańców, Bogumin Nowy, Pietwald, Orłowę i dawny czeski Cieszyn, mające po 10÷11 tys. mieszkańców.

Gospodarstw rolnych w tych 2 powiatach jest 30 845. W większości są to gospodarstwa bardzo drobne o powierzchni do 0,5 ha (17 105 gospodarstw); gospodarstwa o powierzchni 0,5÷5 ha wynoszą 11 388; gospodarstw o powierzchni ponad 5 ha jest tylko 2 352, przy czym w tej liczbie jest 2 121 gospodarstw o powierzchni 5÷20 ha. Ziemia, użytkowana rolniczo, wynosi 50 212 ha (w tym grunty orne—36 454 ha), lasy zajmują powierzchnię 22 306 ha, stawy rybne—386 ha, inne zaś grunty i nieużytki—2 605 ha. Powierzchnia zasiewu głównych ziemiopłodów w 1930 r. wynosiła (w ha): żyta—6 340, pszenicy—3 270, jęczmienia—1 376, owsa—6 868; uprawa ziemniaków zajmowała 7 221 ha. Pogłowie zwierząt gospodarskich w 1930 r. wyrażało się następującymi liczbami: konie—3 838 sztuk, bydło ro-

gate—29 553 szt. (krowy dojne—19 381), trzoda chlewna—35 949 szt., owce—1 659 szt.

Liczba zakładów przemysłowych w obu powiatach wynosiła w 1930 r. 2 794, mianowicie w pow. frysztackim 1 613 i w pow. cieszyńskim 1 181; w tych zakładach zatrudnionych było 50 225 pracowników (w pow. frysztackim—36 168 i w pow. cieszyńskim—14 057); siła mechaniczna, zainstalowana w tych zakładach, wynosiła 211 097 KM. Z ogólnej liczby 2 794 zakładów przemysłowych zakłady, nie zatrudniające sił najemnych oraz zatrudniające ich w liczbie najwyżej 5 osób—stanowiły 2 325, zakłady zaś, zatrudniające ponad 20 pracowników, wynosiły 131. Podział przemysłu na główne gałęzie przedstawiał się w 1930 r. następująco:

	Liczba zakładów	Liczba zatrudnionych	Siła mechaniczna KM
Górnictwo, kopalnie torfu, koksownie i brykietniarnie	23	22 512	110 172
w tym:			
górnictwo	17	20 640	95 570
koksownie i brykietniarnie	6	1 872	14 612
Kamieniarstwo, ceramika itp.	77	1 517	1 821
Przemysł szklany	1	9	4
metalowy	318	12 401	91 059
chemiczny	14	904	1 801
włókienniczy	39	77	1
papierniczy	21	224	47
graficzny	36	370	123
skórzany	42	90	9
gumowy	1	8	26
drzewny	324	2 071	3 339
szczerkarski	4	5	—
instrumentów muzycznych	5	8	—
spożywczy	531	1 875	2 111
odzieżowy i obuwiany	1 027	2 415	41
w tym:			
odzieżowy i bieliźniarski	590	1 573	2
budowlany i przedsi. instalac.	277	5 605	308
Wodociągi	10	38	231
Gazownie	2	41	9
Elektrownie	5	17	—
Przemysłowy chów zwierząt i eksploatacja lasów	5	4	—
Przemysł wędrowny	32	34	—

Jak widzimy, do najpoważniejszych przemysłów—poza górnictwem—należą (według stanu w 1930 r.): kamieniarstwo i ceramika, przemysł metalowy, chemiczny, drzewny, spożywczy, odzieżowo-obuwiany i budowlany.

W handlu towarowym i pieniężnym oraz ubezpieczeniach czynnych było w 1930 r. 3 293 zakładów, zatrudniających 6 952 pracowników; w transporcie (bez kolei i poczty) było 278 zakładów, zatrudniających 446 pracowników; przedsięwzięcia widowiskowych i sportowych było 59 z liczbą 165 pracowników; liczba zakładów w dziedzinie zdrowotności wynosiła 252, a liczba pracowników tych zakładów—995.

GÓRNICZTWO I PRZEMYSŁ

GÓRNICZTWO WĘGLOWE

WYWÓZ WĘGLA KAMIENNEGO WE WRZEŚNIU 1938 R. przedstawiał się — według danych tymczasowych — następująco (w tys. ton):

Kraje	Wrzesień 1938			1938		Różnica w tys. do wrz. 1937
	1935	1936	1937	Sierpień	Wrzesień	
Rynki środkowo-europejskie	124	87	82	101	80	— 21
Niemcy (b. Austria)	111	76	76	61	57	— 4
Węgry	—	4	1	3	4	+ 1
Czechosłowacja	10	4	4	9	6	— 3
Niemcy	3	3	1	28	13	— 15

¹⁾ P. „Wiadomości Statystyczne” zes. 28/1938, dodatek.

Rynki skandynawskie	315	322	366	277	349	+ 72
Szwecja	215	214	262	209	230	+ 21
Norwegia	45	37	35	17	42	+ 25
Dania	20	27	28	28	27	— 1
Islandia	8	4	4	3	4	+ 1
Finlandia	27	40	37	20	46	+ 26
Rynki bałtyckie	—	6	16	—	—	—
Łotwa	—	6	15	—	—	—
Litwa	—	—	1	—	—	—
Rynki zachodnio-europejskie	131	171	227	170	207	+ 37
Francja	82	107	138	106	135	+ 29

Belgia	36	44	59	32	24	—	8
Holandia	5	14	20	27	32	+	5
Szwajcaria	8	6	10	5	16	+	11
Rynki południowo-europejskie	126	57	127	199	138	—	61
Włochy	119	52	112	161	110	—	51
Jugosławia	—	—	—	12	21	+	9
Grecja	—	5	13	20	7	—	13
Malta	7	—	2	4	—	—	4
Portugalia	—	—	—	2	—	—	2
Rynki pozaeuropejskie	18	40	17	28	14	—	14
Alger	—	4	10	—	3	+	3
Egipt	6	4	—	14	1	—	13
Afryka pozostała	—	2	—	5	2	—	3
Argentyna	12	23	7	1	8	+	7
Inne kraje	—	7	—	8	—	—	8
Węgiel okrętowy	52	58	110	166	163	—	3
Razem za granicę:	766	741	945	941	951	+	10
W. M. Gdańsk	24	34	37	24	32	+	8
O g ó ł e m:	790	775	982	965	983	+	18
Przeladunek w portach:							
w Gdyni	503	495	554	552	565	+	13
w Gdańsku	197	199	310	329	301	—	28
R a z e m:	700	694	864	881	866	—	15

Ekspert węgla kamiennego we wrześniu—przy tej samej liczbie dni roboczych, co w sierpniu (26)—w związku z sezonowym wzrostem zapotrzebowania zwiększył się o 18 tys. t, czyli o 1·87%, i wynosił 983 tys. t, czyli o 1 tys. t więcej od wywozu w analogicznym miesiącu 1937 r. Wzrost wywozu nastąpił wyłącznie z rej. śląskiego, skąd wyeksportowano 850 tys. t, czyli o 20 tys. t więcej, eksport bowiem z rej. dąbrowskiego zmalał o 2 tys. t i stanowił 133 tys. t. Z rej. krakowskiego wyeksportowano tylko nieznaczne ilości, nie przekraczające 0·5 tys. t.

Co się dotyczy poszczególnych grup rynków—to wywóz na rynki środkowo-europejskie zmalał o 21 tys. t; spadek ten tłumaczy się głównie zmniejszonymi wysyłkami do Niemiec.

Ekspert na rynki skandynawskie wzrósł o 72 tys. t, przy czym wzrost wywozu dotyczył wszystkich krajów tej grupy—prócz Danii z Islandią, do której wysyłki utrzymały się na poziomie poprzedniego miesiąca.

Na rynki bałtyckie w okresie sprawozdawczym nie eksportowano.

Wywóz na rynki zachodnio-europejskie kształtował się pomyślnie—w następstwie zwiększenia wysyłek węgla okrętowego do Francji oraz wzrostu eksportu do Szwajcarii i Holandii. W rezultacie wysyłki do tej grupy rynków we wrześniu wzrosły o 37 tys. t.

Wysyłki na rynki południowo-europejskie zmalały o 61 tys. t. Tak poważny spadek eksportu został spowodowany głównie zmniejszonymi wysyłkami do Włoch—wskutek wstrzymania (w II połowie września) wywozu drogą lądową tranzytem przez Czechosłowację.

W eksporcie na rynki pozaeuropejskie zaznaczyło się dalsze silne osłabienie. Wywóz wynosił 14 tys. t—wobec 28 tys. t w sierpniu, co tłumaczy się znacznym wzrostem kosztów transportu w następstwie poważnego podwyższenia stawek ubezpieczeniowych.

Wysyłki do W. M. Gdańska wzrosły o 8 tys. t, natomiast odbiór węgla okrętowego spadł o 3 tys. t.

Udział poszczególnych rynków zbytu w ogólnym eksporcie we wrześniu w porównaniu z sierpniem przedstawia poniższe zestawienie (w % -ach):

	Sierpień	Wrzesień
Rynki środkowo-europejskie	10·47	8·14
„ skandynawskie	28·70	35·50
„ bałtyckie	—	—
„ zachodnio-europejskie	17·62	21·06
„ południowo-europejskie	20·62	14·04
„ pozaeuropejskie	2·90	1·42
Węgiel okrętowy	17·20	16·58
W. M. Gdańsk	2·40	3·26

Przeciętna dzienna wysyłka węgla kamiennego za granicę wynosiła we wrześniu—przy 26 dniach roboczych—ok. 38 tys. t, zatem wzrosła w porównaniu z sierpniem o ok. 0·5 tys. t, przy czym wysyłka ta wynosiła z rej. śląskiego ok. 33 tys. t, a z rej. dąbrowskiego—ok. 5 tys. t.

Przeladunek w portach Gdynia/Gdańsk we wrześniu w porównaniu z sierpniem spadł o 15 tys. t, przy czym przeladunek w Gdyni wzrósł o 13 tys. t, w Gdańsku zmalał o 28 tys. t.

HUTNICTWO

WYTWÓRCZOŚĆ HUTNICTWA ŻELAZNEGO WE WRZEŚNIU 1938 R. przedstawiała się—wg danych tymczasowych—następująco (w tonach):

	Sierpień 1938	Wrzesień 1938	Wrzesień 1937
Surówka	80 341	82 260	61 855
Stal	129 755	120 755	124 271
Wytwory walcownicane	103 602	102 169	93 601
Rury żelazne i stalowe	6 995	7 000	9 097

Jak widać z powyższego zestawienia, produkcja surówki we wrześniu b. r. w porównaniu z sierpniem cokolwiek wzrosła, podczas gdy wytwórczość stali i wytworów walcownicanych zlekka się zmniejszyła, a produkcja rur pozostała bez zmiany. W porównaniu z wrześniem ub. r. zwiększyła się znacznie wytwórczość surówki i wytworów walcownicanych, natomiast produkcja rur uległa znacznej, a stali—niewielkiej obniżce.

Procentowo biorąc—wytwórczość surówki we wrześniu b. r. w porównaniu z sierpniem b. r. wzrosła o 2·5%, a produkcja stali zmniejszyła się o 6·9% i wytworów walcownicanych o 1·3%. W porównaniu z wrześniem ub. r. tegoroczna produkcja surówki była większa o 33%, a wytworów walcownicanych—o 9·2%, natomiast wytwórczość rur zmniejszyła się o 23%, a stali—o 2·8%.

Stan zamówień wewnętrznych, przydzielonych hutom przez Syndykat P. H. Z., przedstawiał się następująco (w tonach):

	Sierpień 1938	Wrzesień 1938	Wrzesień 1937
Zamówienia rządowe	4 931	1 152	7 764
„ prywatne	52 449	45 430	36 090
Razem:	57 380	46 582	43 863

Z powyższego wynika, że we wrześniu b. r. w porównaniu z sierpniem b. r. zmniejszyły się zarówno zamówienia rządowe, jak i prywatne. W porównaniu z wrześniem ub. r. zmniejszyły się znacznie zamówienia rządowe, natomiast wzrosły zamówienia prywatne. Te zmiany w procentach wyrażały się następująco: we wrześniu b. r. w porównaniu z sierpniem b. r. ogólna ilość zamówień spadła o 18·8%, przy czym zamówienia rządowe zmniejszyły się o 76·7%, a prywatne—o 13·4%; w porównaniu z wrześniem ub. r. ogólna ilość zamówień wzrosła o 6·1%, przy czym zamówienia rządowe spadły o 85·2%, a prywatne wzrosły o 25·8%.

WYTWÓRCZOŚĆ HUTNICTWA CYNKOWEGO I OŁOWIANEGO WE WRZEŚNIU 1938 R. przedstawiała się—wg danych tymczasowych—jak następuje:

	Sierpień 1938	Wrzesień 1938	Wrzesień 1937
Cynk mufłowy i elektrolit	8 977	9 070	8 924
Blacha cynkowa	2 427	2 400	1 182
Kwas siarkowy	18 774	18 030	18 881
Ołów surowy	1 440	1 219	2 240

Jak wynika z powyższego zestawienia, wytwórczość cynku i blachy cynkowej nie uległa we wrześniu b. r. w porównaniu z sierpniem b. r. większej zmianie, zmniejszyła się natomiast produkcja kwasu siarkowego, a zwłaszcza ołowiu. W porównaniu z wrześniem ub. r. wytwórczość cynku pozostała niemal bez zmiany, blachy cynkowej wzrosła przeszło w dwójnasób, kwasu siarkowego zmniejszyła się nieznacznie, a ołowiu prawie o połowę.

W obliczeniu procentowym zmiany powyższe przedstawiają się następująco: wytwórczość cynku wzrosła we wrześniu b. r. w porównaniu z sierpniem o 0·1%, natomiast produkcja blachy cynkowej zmniejszyła się o 1·1%, ołowiu o 15·3% i kwasu siarkowego o 40%; w porównaniu z wrześniem ub. r. wytwórczość cynku wzrosła o 0·2%, blachy cynkowej—o 103%, a produkcja ołowiu zmniejszyła się o 45·6% i kwasu siarkowego—o 4·5%.

PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY

PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY W SIERPNIU 1938 R.—Sytuacja w dziedzinie produkcji włókienniczej kształtowała się w sierpniu b. r. pomyślnie, na co wskazuje wzrost produkcji wszystkich półfabrykatów oraz ożywione obroty na rynku handlowym. Wskaźnik dla przemysłu włókienniczego—wg danych miesięcznika „Koniunktura

Gospodarcza"—wynosi dla sierpnia b. r. 111.2 (1928 r.=100), czyli nieznacznie mniej niż w lipcu b. r. (113.3) oraz w sierpniu ub. r. (112.6).

Import włókienniczy, obejmujący dział VIII taryfy celnej oraz grupę 78, w pierwszych 8 miesiącach b. r. w porównaniu z analogicznym okresem ub. r. przedstawia się następująco:

NAZWA TOWARU	Styczeń+sierpień				Różnica w 1938 r. w stos. do 1937 r.			
	1 9 3 7		1 9 3 8		ton	% wagi	tys. zł	% wartości
	ton	tys. zł	ton	tys. zł				
Bawełna i odpadki	50 812	96 050	52 892	79 767	+ 2 080	4	- 16 283	16
Wetna surowa nieprana	12 414	45 062	12 519	34 639	+ 105	0.8	- 10 423	23
„ prana	2 505	15 444	3 227	17 040	+ 722	29	+ 1 596	10
Odpadki wełniane	1 199	7 381	1 148	5 873	- 51	4	- 1 508	20
Wetna czesana	1 307	11 931	1 473	9 957	+ 166	12	- 1 974	16
Juta i odpadki	8 262	4 175	8 743	4 509	+ 481	5	+ 334	8
Szmaty	17 783	21 335	12 318	14 513	- 5 465	37	- 6 822	32
Surowce razem:	94 282	201 378	92 320	166 298	- 1 962	2	- 35 080	17
Przędza bawełniana	1 092	7 305	1 186	7 681	+ 94	9	+ 376	5
„ wełniana	582	7 451	558	6 911	- 24	4	- 540	7
„ z jedwabiu natur.	106	2 655	145	3 784	+ 39	37	- 1 129	42
Przędza razem:	1 780	17 411	1 889	18 376	+ 109	6	+ 965	5
Tkaniny bawełniane	437	6 534	469	7 241	+ 32	7	+ 707	10
„ wełniane, półwełniane	48	1 532	43	1 444	- 5	10	- 88	5
„ z jedwabiu natur.	8	1 421	11	1 684	+ 3	37	+ 263	18
Inne artykuły włók. niewym.	3 485	14 551	2 151	11 196	- 1 334	38	- 3 355	23
O g ó ł e m:	100 040	242 827	96 883	206 239	- 4 157	4	- 36 588	15

Przed wszystkim zaznaczyć należy, że ujemne saldo w obrocie artykułami włókienniczymi wynosi za okres 8 miesięcy b. r. zł 165 558 tys., a więc przedstawia się korzystniej od ub. r. o zł 12 162 tys. Tak nieznaczna różnica między obrotami w b. r. i ub. r. powstaje stąd, że w b. r. eksport włókienniczy zmniejszył się o zł 24 426 tys., wynosząc zł 40 681 tys., podczas gdy wartościowo redukcja przywozu włókienniczego sięga w b. r. zł 36 588 tys.

Pozycja przywózowa bawełny obniżyła się, dając nadwyżkę w b. r. zaledwie w wysokości 4% (za 7 miesięcy—5%). Mimo więc wejścia przemysłu bawełnianego w okres sezonowy nie zostały dotąd wykorzystane we właściwym stopniu przydziały dewizowe. Na odcinku wełny nie obserwujemy poważniejszych zmian, poza wełną praną, która nadal wykazuje wzrost przywozu. W jucie uwydatniło się zwiększenie przywozu, związane z przydziałem tego surowca na potrzeby eksportu pośredniego. Przywóz szmat nadal maleje, co jest wynikiem osłabionego tempa produkcyjnego odnośnego przemysłu. Pomimo jednak wahań przywozu poszczególnych surowców łączna różnica w ich przywozie na niekorzyść b. r. wynosi 2%, utrzymując się od dłuższego czasu na poziomie niezmiennym. Spośród półfabrykatów—zwiększył się import przędzy bawełnianej, natomiast skurczył się przywóz przędzy wełnianej i z jedwabiu naturalnego. W zakresie tkanin obserwujemy minimalne odchylenia: nieznaczny spadek wykazuje przywóz tkanin wełnianych, jak również i bawełnianych. Wzrost dotyczy tkanin z jedwabiu naturalnego.

Ceny bawełny kształtowały się z nieznacznymi odchyleniami na poziomie z lipca b. r., przy czym bawełna północno-amerykańska przejawiała tendencję zwykłą.

Pod względem cen wełny nie zaobserwowano w okresie sprawozdawczym zmian. Ceny juty nie uległy poważniejszym zmianom w porównaniu z poprzednim miesiącem; wynosiły one dla gatunku „First” od £ 19.2 do £ 19.16.3 za 1 t, natomiast dla gatunku „Blitz” kształtowały się w wysokości od £ 18.3.9 do £ 19 za 1 t; rozpiętość między cenami tegorocznymi i cenami z ub. r. wynosi nadal 10%, oznaczając zniżkę tych cen.

Tendencję zwykłą obserwowano w szmatach; ceny te—wg danych Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie Ekspozytury w Białymstoku—przedstawiają się następująco (w zł za 1 kg): nowe ścinki jednobarwne czesankowe—4.00, wielobarwne—2.00, sukienne—1.65, szewiotowe—0.90, pończochy wełniane wielobarwne—1.95, białe—3.15, kamgarn stary—1.35, flanela wielobarwna—1.25.

W przędzalnictwie bawełnianym nastąpiła w omawianym miesiącu zdecydowana poprawa po stronie produkcji, która wzrosła do 5 512 t (w lipcu b. r.—4 276 t), jak również i zbytu, wykazującego wzrost do 5 790 t (4 171 t). Poprawa ta jest następstwem ożywienia sezonowego oraz stabilizacji warunków produkcji i zbytu po przeprowadzonej zniżce cen przędzy bawełnianej. Według tychże danych (Główny Urząd Stat.) wytwórczość przędzy bawełnianej cienkoprzędnej w okresie styczeń-sierpień b. r. wzrosła do 41 568 t, wykazując nadwyżkę w porównaniu z ub. r. o 1 852 t, tj. o 5%. W większym jeszcze stopniu przejawiał się pomyślny przebieg koniunktury w dziedzinie zbytu tego artykułu w roku bieżącym, bowiem zbył ten osiągnął 42 574 t, czyli był o 3 087 t (8%) wyższy od zeszłorocznej

go, przekraczając jednocześnie ramy tegorocznej produkcji. Z tych też względów zapasy przędzy bawełnianej zmniejszyły się. Uruchowienie przędzalni bawełnianych, należących do Zrzeszenia Producentów Przędzy Bawełnianej, wyrażone w przeciętnej ilości godzin pracy jednego wrzeciona w tygodniu, podniosło się w sierpniu b. r. do 46.55 (w lipcu b. r.—40.48). Ceny przędzy bawełnianej utrzymywały się na poziomie niezmiennym po dokonanej zniżce.

W przemyśle bawełnianym wystąpiło wzmocnienie produkcji artykułów zimowych. Ze względu na sprzyjający stan pogody I połowa sierpnia b. r. minęła pod znakiem likwidacji pozostałych zapasów tkanin letnich, natomiast w II połowie tego miesiąca dokonywane były już znaczne transakcje artykułami sezonowymi. Ceny tkanin bawełnianych wykazały zniżkę w wysokości 3÷5%, spowodowaną potaniem półfabrykatów.

W przędzy wełnianej czesankowej, wg danych Konwencji Przędzalni Wełny Czesankowej, widzimy dość znaczny wzrost produkcji w miesiącu sprawozdawczym (982 t), w wyniku czego w okresie 8 miesięcy b. r. wytwórczość ta wyniosła 6 401 t, a więc była wyższa od zeszłorocznej o 147 t (2%). Zbyt uległ rozszerzeniu zarówno w sierpniu b. r. (1 070 t), jak i w okresie 8-miesięcznym b. r., w którym wyniósł on (łącznie z eksportem) 6 944 t, czyli był większy o 770 t (13%). Wobec dysproporcji między liczbami produkcji i zbytu tego półfabrykatu, znajdującej wyraz w tym, że produkcja ta jest stale mniejsza od sprzedaży—stan zapasów maleje nadal, a w sierpniu b. r. obniżył się do 1 458 t. Stan uruchomienia przędzalni, należących do Konwencji, wyrażony w stosunku do jednej zmiany, zwiększył się do 91.8%, przy czym czynnych było 347 102 wrzecion. Ceny przędzy wełnianej czesankowej zwykłowały, mianowicie: przy Nr 2/40 A do zł 12.10 za 1 kg (lipiec b. r. zł 11.80), Nr 2/56 A I—zł 13.60 (zł 13.30), Nr 1/20 DE—zł 6.60 (zł 6.35), Nr 2/22 m (syst. franc.)—zł 7.80 (zł 7.35). Jakkolwiek zwykła ta jest nieznaczna, gdyż wynosi zaledwie 3÷4%, to jednak nie wydaje się ona uzasadniona ani cenami surowca, ani czynnikami dostaw wełny dla przemysłu wełnianego.

Pomyślny rozwój produkcji przejawiał się również w przemyśle wełnianym tkackim zwłaszcza czesankowym. Wzmogły się także obroty handlu hurtowego artykułami zimowymi, przy czym ceny tkanin miały tendencję zniżkową.

Produkcja kotoniny wzrosła w sierpniu b. r. do 196 t, przerób zaś tego włókna utrzymał się na poziomie z poprzednich miesięcy. Zaznaczyć należy, że kwestia odbioru kotoniny przez przędzalnie napotykała na pewne trudności, wynikające z tego, iż każda z partyj kotoniny była poddawana próbom przedzenia przed jej odbiorem, co w rezultacie ze względu na ilość tych partyj przyczyniało się do opóźnienia zbytu. Sprawa ta, będąca zresztą istotną z punktu widzenia umowy kupna-sprzedaży zainteresowanych stron, ma w pierwszym rzędzie być przedmiotem współpracy Zrzeszenia Producentów Kotoniny i Zrzeszenia Producentów Przędzy Bawełnianej.

W zakresie produkcji tetry (sztucznego włókna ciętego) zaznaczyło się wzmocnienie, przy czym wytwórczość tego artykułu wynosiła w sierpniu b. r. 416 t (w lipcu—392 t), w pierwszych zaś 8 miesiącach b. r.—2 129 t, przekraczając o 1 392 t (189%) wyniki ze-

szloroczne. Mimo wzrostu spożycia tetry w miesiącu sprawozdawczym do 394 t (lipiec b. r.—278 t) zbyt jej w okresie styczeń — sierpień b. r. stanowił zaledwie 1886 t, co jednak jest rezultatem lepszym od ub. r. o 1 357 t (256%).

W przemyśle sztuczno-jedwabnym nastąpił w omawianym miesiącu wzrost wytwórczości do 537 t (lipiec b. r.—480 t), nie mniej jednak rozmiary produkcji na odcinku 8 miesięcy b. r. są nieznacznie mniejsze, niż w ub. r., mianowicie o 22 t (0.5%)—przy ogólnej liczbie 4 124 t. Zmniejszenie skali produkcyjnej tego przemysłu nie jest związane z pogorszeniem koniunktury, z liczb bowiem zbytu wynika, że koniunktura w tej dziedzinie kształtuje się pomyślnie—nadwyżka spożycia w b. r. za okres 8 miesięcy sięga 455 t (11%), zbyt zaś wyniósł w b. r. 4 426 t, pokrywanie zatem bieżącego zapotrzebowania odbywa się częściowo kosztem zmniejszania zapasów tej przędzy.

Produkcja nici jest również mniejsza od spożycia. O ile w okresie 8 miesięcy b. r. wytwórczość stanowiła 616 t, czyli o 67 t (9%) mniej niż w ub. r.—o tyle zbyt wyniósł 689 t, wykazując zwiększenie o 94 t (16%). W omawianym miesiącu produkcja nici wzrosła do 81 t (lipiec b. r.—48 t), natomiast zapotrzebowanie spadło do 75 t (lipiec—105 t).

W przemyśle jutowym zaznaczyło się w sierpniu b. r. wzmoczenie zarówno wytwórczości (do 1 555 t), jak i zbytu (do 1 448 t) przędzy jutowej. W związku z tym wyprodukowano tej przędzy w pierwszych 8 miesiącach b. r. 8 811 t, tj. zaledwie o 67 t (1%) mniej niż w ub. r., natomiast w zakresie zbytu osiągnięto wyniki o 531 t (7%) wyższe od zeszłorocznych; zbyt w tym okresie wyniósł 8 293 t. W tkaninach i workach jutowych sytuacja przedstawia się odmiennie. Jakkolwiek sierpień b. r. przyniósł poprawę w dziedzinie produkcji o 406 t (lipiec b. r.—822 t), to jednak tegoroczna wytwórczość, wynosząca 7 038 t, wykazuje spadek o 388 t (5%) w stosunku do ub. r. To samo dotyczy spożycia, które przy wzroście w sierpniu b. r. o 653 t (lipiec b. r.—888 t) nie dorównało w 8 miesiącach b. r. zeszłorocznemu o 459 t (6%), wyniosło zaś łącznie zaledwie 6 842 t. Eksport pośredni worków jutowych rozwija się w związku z podniesieniem się eksportu rolnego, jednak łączny eksport za 8 miesięcy b. r., wynoszący 1 217 t, jest niższy od ub. r. (1 317 t). Zapasy juty na dz. 31/VIII b. r. wynosiły 1 188 t. Uruchomienie wytwórni jutowych, zrzeszonych w Biurze Sprzedaży Wyrobów Fabryk Jutowych, osiągnęło 81%—przy 17 788 czynnych wrzecionach.

Uruchomienie przemysłu włókienniczego okręgu biiałostockiego utrzymywało się na poziomie z lipca b. r., wynosząc 130% w stosunku do jednej zmiany. Na tle odnośnej liczby z sierpnia ub. r. (190%) uruchomienie to jest niewątpliwie nieduże, a przyczyną tego jest silnie zredukowany wywóz tkanin wełnianych w b. r. Produkcja również nie uległa zmianie w stosunku do ubiegłego miesiąca; wynosi ona 670 t (w sierpniu ub. r.—1 300 t).

Liczba zatrudnionych robotników nie zwiększyła się ponad 5 200 (w sierpniu ub. r.—6 200). W zakresie zbytu artykułów biiałostockich na rynku wewnętrznym nastąpiła poprawa dzięki sezonowi, przy czym zbyt łącznie z dostawami rządowymi osiągnął 850 t (lipiec b. r. 530 t). Rezultat ten w porównaniu z sierpniem ub. r. (1 380 t) nie jest jednak zadowalający z punktu widzenia oceny tegorocznego sezonu na wyroby biiałostockie. Warunki sprzedaży doznały pogorszenia, przeważały transakcje kredytowe, ceny zaś—mimo pewnej wyższości cen surowca (szmat)—kształtowały się na poziomie niższym, niż w lipcu b. r. Wynosiły one (w zł za 1 metr): świtka—420, zamś—570, satyna—290, szewiot—460.

W przemyśle włókienniczym bielskim, a zwłaszcza wełnianym uruchomienie i zatrudnienie wzrosło w porównaniu z lipcem b. r., co wiąże się z produkcją na sezon zimowy. Obroty na rynku handlowym również zostały zwiększone w zakresie artykułów wełnianych czesankowych. Przemysł lniany nastawiony był częściowo na produkcję eksportową, konopny zaś głównie pracował na potrzeby rynku wewnętrznego. W przemyśle konfekcyjnym dało się również zaobserwować zwiększone tempo produkcyjne. Produkcja stożków w okręgu bielskim i łódzkim wzrosła w omawianym miesiącu do 497 tys. sztuk (lipiec b. r.—412 tys. sztuk), jak również wzrósł zbyt—z 395 tys. sztuk w lipcu b. r. do 648 tys. sztuk w sierpniu b. r. W okresie 8 miesięcy b. r. wytwórczość tego artykułu jednak spadła o 878 tys. sztuk (19%), wynosząc 3 612 tys. sztuk, a zbyt zmalał bardziej, gdyż wyniósł zaledwie 3 357 tys. sztuk, tj. o 1 037 tys. sztuk (23%) mniej, niż w ub. r.

St. W.

EKSPORT WŁÓKIENNICZY W SIERPNIU 1938 R.—Miesiąc sprawozdawczy cechuje poważny spadek wywozu włókienniczego. Wg danych delegatur Państwowego Instytutu Eksportowego w Łodzi i w Biiałymstoku oraz Zrzeszenia Eksporterów Wyrobów Włókienniczych w Bielsku—spadek eksportu w sierpniu b. r. w stosunku do lipca b. r. wynosi zł 769 tys. (22%), a w porównaniu z sierpniem ub. r. zaznaczyła się jeszcze większa różnica na niekorzyść b. r., gdyż o zł 2 614 tys. (50%). Niekorzystne ukształto-

wanie się eksportu włókienniczego w sierpniu b. r. wpłynęło na pogłębienie się ujemnego wyniku za okres 8 miesięcy b. r. w zestawieniu z analogicznym okresem ub. r.

Rezultaty eksportu z poszczególnych okręgów przedstawiają się następująco:

Okręgi	Lipiec 1938		Sierpień 1938			
	q	tys. zł	q	tys. zł	q	tys. zł
Łódzki . . .	3 070	2 122	2 207	1 600	5 094	3 561
Białostocki . .	1 353	474	1 341	419	2 706	1 085
Bielski . . .	1 526	775	850	583	868	570
Razem:	5 949	3 371	4 398	2 602	8 668	5 216

Wywóz z okręgu łódzkiego obejmował następujące artykuły: przędzę wełnianą czesankową w ilości 798 q wartości zł 622 tys., tkaniny wełniane 214 q—zł 285 tys., tkaniny pluszowe, welwety i baranki półwełniane 159 q—zł 145 tys., tkaniny bawełniane 499 q—zł 193 tys., materiały i wyroby dziane 14 q—zł 31 tys., odzież 278 q—zł 132 tys., stożki i kapelusze 17 q—zł 25 tys.

W miesiącu sprawozdawczym obserwujemy następujące zmiany w eksporcie łódzkim w porównaniu z lipcem b. r.: zmniejszenie wywozu przędzy wełnianej czesankowej o zł 747 tys., odzież—o zł 88 tys., wzrost zaś pozycji wywozowej tkanin wełnianych o zł 113 tys., tkanin bawełnianych o zł 80 tys. oraz tkanin pluszowych, welwetów i baranków półwełnianych o zł 60 tys.

Udział najważniejszych artykułów w ogólnym eksporcie łódzkim przedstawiał się w okresie 8 miesięcy b. r. następująco (w %—ach): przędza wełniana czesankowa—57 (za 7 miesięcy b. r.—58), tkaniny wełniane—6 (+), odzież—15 (16), tkaniny bawełniane—12 (13); łączny udział tych 4 artykułów wynosi 90%.

Wywóz łódzki kierowany był do następujących krajów (w tys. zł): Anglia—301, Stany Zjedn.—226, Holandia—227, Egipt—166, Indie Brytyjskie—100; na rynki europejskie wartość wywozu wyniosła zł 545 tys., tj. 34% wywozu ogólnego (w lipcu b. r. 41%).

Wywóz przędzy wełnianej czesankowej wyniósł w okresie 8 miesięcy b. r. 9 965 q wartości zł 9 218 tys., podczas gdy w analogicznym okresie ub. r.—9 405 q wartości zł 9 638 tys. Z danych tych wynika, że wywóz ten wykazał w tym roku dalszą prężność, a spadek wartości związany jest z redukcją ceny wełny. Udział najważniejszych rynków w wywozie przędzy przedstawia się następująco (w tys. zł): Turcja—1 965 (w ub. r. eksportu nie było), Indie Brytyjskie—1 396 (w ub. r.—297), Bułgaria—1 084 (+5), Holandia—1 032 (1 653), Anglia—997 (1 203), Kolumbia—721 (1 550), Czechosłowacja—592 (2 096).

W dziedzinie tkanin wełnianych zaznaczyła się w okresie 8 miesięcy b. r. poważna redukcja wywozu, który wyniósł zaledwie 857 q wartości zł 987 tys. (w ub. r. 1 800 q—zł 2 399 tys.). Spadek ten, jak zaznaczyliśmy uprzednio, wiąże się z pogorszeniem koniunktury wywozowej tkanin wełnianych do Stanów Zjedn. i Indji Brytyjskich. Kierunki tego wywozu w b. r. były następujące (w tys. zł): Stany Zjedn. 266 (1 084), Indie Brytyjskie—150 (360), Egipt—85 (243), Syria—82 (164). Wywóz tego artykułu powinien ulec uaktywnieniu.

Również wywóz tkanin bawełnianych wykazuje w 8-miesięcznym okresie wydatny spadek, gdyż objął zaledwie 4 749 q wartości zł 2 084 tys., podczas gdy w ub. r. 9 373 q—wartości zł 4 420 tys. Jakkolwiek wywóz ten jest pod względem geograficznym bardzo zróżniczkowany, to jednak udział poszczególnych rynków zbytu jest minimalny, gros natomiast tego wywozu przypadało na rynek egipski, na którym ekspansja polska załamała się, wskutek czego powstały tak znaczne różnice w wywozie tkanin bawełnianych na niekorzyść b. r. Na rynek egipski wywieźliśmy za zł 1 152 tys. (w ub. r. zł 2 487 tys.), na południowo-afrykański—za zł 284 tys. (248). Intensyfikacja wywozu tkanin, jako eksportu przetworzonego, na tle tegorocznych wyników wydaje się rzeczą konieczną.

Wywóz odzieży osiągnął w 8 miesiącach b. r. wartość zł 2 531 tys., co (łącznie z okręgiem biiałostockim) w porównaniu z analogicznym okresem ub. r. stanowi zmniejszenie o 31%. Rezultaty eksportu odzieży zarówno od stycznia do sierpnia b. r., a w szczególności minimalna pozycja tego wywozu w miesiącu sprawozdawczym (zł 132 tys.) wskazują na konieczność przeprowadzenia reorganizacji wywozu odzieży, którą to sprawę poruszaliśmy już niejednokrotnie na tym miejscu. Wysokość zamówień zmniejszyła się również w sierpniu bardzo wydatnie. Omawiany wywóz kierowany był w sierpniu b. r. na następujące ważniejsze rynki (w tys. zł): Anglia—39, Holandia—15, Dania—15, Kanada—11. W zakresie wywozu odzieży wchodziły w rachubę wymienione artykuły (w tys. zł): spodnie—53, ubrania wełniane i półwełniane—12, ubrania bawełniane—13, płaszcze, palta wełniane i półwełniane—11.

Poza wyżej podanymi artykułami z okręgu łódzkiego wywieziono (w tys. zł): tkanin półwełnianych—121 (w ub. r.—289), tkanin pluszowych, welwetów i baranków półwełnianych—305 (60), dywanów i chodników półwełnianych—69 (52), tkanin pluszowych welwetów, i baranków bawełnianych—324 (261), materiałów filcowych — 111

(154), materiałów i wyrobów dzianych—321 (338), kapeluszy—35 (46), stożków—114 (400). Ze względu na niewielkie znaczenie, jakie posiada obecnie wywóz omawianych artykułów, który jednak jest interesującym z punktu widzenia eksportu uszlachetnionego—pożądanym jest wzmoczenie akcji wywozowej w tym zakresie.

Przeciętna wartość 1 q artykułów, eksportowanych z okręgu łódzkiego, wynosiła zł 725 (w lipcu b. r.—691), przy czym wartość przędzy wełnianej wynosiła zł 779, tkanin—zł 737, odzieży—zł 475.

Przedmiotem wywozu z okręgu białostockiego były w sierpniu b. r. następujące artykuły: tkaniny wełniane 1 230 q wartości zł 387 tys., koce 61 q—zł 14 tys., pledy 29 q—zł 11 tys. Wywóz tkanin kierowany był w omawianym miesiącu do (w tys. zł): Indji Brytyjskich—233, Mandżurii—71, Chin—37, Holandii—20. Jak wynika z danych za sierpień b. r., eksport białostocki mimo pełni sezonu skurczył się w stosunku do lipca b. r., a w porównaniu z sierpniem ub. r. wykazuje gwałtowny spadek, będący wynikiem słabego napływu zamówień w początku b. r. Sezon eksportowy białostocki na tle słabego przebiegu tegorocznej koniunktury uważać należy za niekorzystny i nie pozostający bez wpływu na całokształt sytuacji przemysłowej ośrodka białostockiego, w którym eksport dotychczas stanowił ok. 35%, a więc miał udział bardzo duży.

W okresie 8 miesięcy b. r. w porównaniu z ub. r. wywieziono: tkanin wełnianych 7 692 q wartości zł 3 284 tys. (w ub. r. 11 837 q—zł 4 965 tys.), koców 254 q—zł 76 tys. (747 q—zł 195 tys.), resztę stanowiła odzież. Tkaniny wełniane znajdowały zbytnie na następujących rynkach (w tys. zł): Mandżuria—553 (w ub. r. 1 325), Indie Brytyjskie—389 (167), Chiny—278 (1 738), Związek Południowo-Afrykański—130 (749), Boliwia—25 (308).

Dane powyższe świadczą o załamaniu się wywozu na 3 najgłówniejsze rynki, mianowicie: Chin, Mandżurii i Afryki Południowej. Poprawę wykazuje rynek Indji Brytyjskich, który w latach poprzednich był jednym z głównych odbiorców tkanin białostockich.

Przeciętna wartość eksportowa artykułów białostockich w okresie 8 miesięcy b. r. wyniosła zł 425 za 1 q, wykazując zmniejszenie w porównaniu z ub. r. (zł 490), spowodowane spadkiem cen eksportowych.

Eksport okręgu bielskiego kształtował się w sierpniu b. r. na poziomie nieznacznie niższym niż w poprzednim miesiącu, przy czym objął on niżej wymienione artykuły: tkaniny wełniane 404 q wartości zł 354 tys., przędzę lnianą 258 q—zł 96 tys., stożki i kapelusze 63 q—zł 69 tys.

W okresie styczeń÷sierpień b. r. wywieziono (w tys. zł): tkanin wełnianych—1 622 (w ub. r. 1 403), przędzy lnianej—864 (745), stożków i kapeluszy—465 (815), tkanin bawełnianych—103 (117), tkanin lnianych—91 (325), płótna żaglowego—136 (143), wyrobów konopnych—73 (115). Wzrost wywozu dotyczy głównie tkanin wełnianych i przędzy lnianej, spadek zaś—stożków i kapeluszy wełnianych.

Tkaniny wełniane znajdowały zbytnie (w tys. zł): w Jugosławii—835 (w ub. r.—502), na Węgrzech—203 (217), w Niemczech (b. Austria)—125 (73), Argentynie—125 (168). Pozycja wywozowa stożków i kapeluszy wydatnie skurczyła się—z powodu niekonkurencyjności tego artykułu na rynkach zagranicznych. W zakresie tego wywozu wchodziły w grę następujące rynki (w tys. zł): Anglia—109 (295), Holandia—81 (39), Stany Zjedn.—61 (232), Belgia—60 (135). Wywóz przędzy lnianej był kierowany (w tys. zł) do: Niemiec (b. Austrii)—329, Bułgarii—276 oraz do Czechosłowacji, Włoch i Jugosławii.

Przeciętna wartość eksportowa wyrobów bielskich wynosiła w okresie 8 miesięcy b. r. zł 540 za 1 q, wykazując spadek w stosunku do ub. r. (580).

Ogólny wywóz włókienniczy za okres od stycznia do sierpnia b. r. w porównaniu z analogicznym okresem w ub. r. charakteryzuje poniższe zestawienie:

Okręgi	Styczeń ÷ sierpień				Wzrost (+) lub spadek (—)		w 1938 r. w stos. do 1937 r.	w %	wartość
	1 9 3 7	q	tys. zł	1 9 3 8	q	tys. zł			
Łódzki . . .	34 577	24 410	23 498	16 128	—11 079	—	8 282	34	
Białostocki . .	15 528	7 620	8 343	3 549	— 7 185	—	4 071	53	
Bielski . . .	6 323	3 696	6 435	3 480	+ 112	—	216	6	
R a z e m: 56 428 35 726 38 276 23 157 —18 152 —12 569 35									

Ogólny eksport włókienniczy—wg danych Głównego Urzędu Stat.—obejmujący dział VIII taryfy celnej oraz grupę 78 (kapelusze, czapki), wyniósł w okresie 8 miesięcy b. r. 169 195 q wartości zł 40 681 tys., gdy tymczasem wywóz ten w analogicznym okresie ub. r. objął 298 452 q wartości zł 65 107 tys. Z danych tych wynika, że ogólny eksport włókienniczy spadł o zł 24 426 tys. (37%). Udział grupy lnu stanowi w tym wywozie 81 408 q wartości zł 11 329 tys. (w ub. r. 138 261 q—zł 17 463 tys.), wykazując również poważne zmniejszenie. Pozycja eksportu włókienniczego przetwórczego zamyka się w tym okresie liczbami 87 787 q wartości zł 29 352 tys. (w ub. r. 160 191 q—zł 47 644 tys.).

Na wywóz grupy lnu przypadają następujące ważniejsze artykuły (w tys. zł): len międlony—704 (w ub. r.—2 748), len trzpany—1 738 (3 316), len czesany—858 (1 169) pakuley lniane—5 405 (6 419), wyczeski, pakuley, wytrzępki konopne—35 (188). Wartość wywozu przędzy lnianej wzrosła do zł 1 066 tys., wykazując nadwyżkę o zł 174 tys. w porównaniu z ub. r. Tkaniny lniane dotychczas jednak dały rezultaty znacznie gorsze, gdyż wartość całkowitego wywozu w okresie 8-miesięcznym b. r. wynosi zaledwie zł 893 tys., podczas gdy w analogicznym czasie ub. r. reprezentowała ona zł 2 121 tys.

St. W.

HANDEL

HANDEL ZAGRANICZNY

AUKCJE DLA OWOCÓW IMPORTOWANYCH

Na sprawę importu owoców składają się dwa różne zagadnienia: w jednym wypadku chodzi o uregulowanie stosunków między Polską jako nabywcą z jednej, i zagranicą, jako dostawcą—z drugiej strony. Import powinien być tak zorganizowany, żeby gospodarstwo społeczne ponosiło jak najmniejsze obciążenia na rzecz zagranicy.

W pewnych warunkach można byłoby to osiągnąć przy pomocy aukcyj, na których występowałyby dwie strony: zagraniczni załadowcy, jako sprzedawcy, a krajowi kupcy jako nabywcy. Byłyby to aukcje, które nazwałbym „międzynarodowymi”. Warunkiem celowości takich aukcyj byłaby niczym nieograniczona konkurencja między dostawcami, która miałaby doprowadzić ceny do najniższego, a jakość towaru do najwyższego poziomu. Dzięki takim aukcjom dałoby się uniknąć również wielu kosztów, strat i kłopotów, związanych z dostawą towaru z kraju pochodzenia do Polski na własny rachunek.

W drugim wypadku chodzi o to, aby detaliści krajowi nie przepłacali towaru, kupując go u naszych importerów, a więc o to, aby zakup odbywał się w warunkach konkurencji między importerami z jednej, a detalistami z drugiej strony. Można by tu znowu uciec się do aukcyj, jako systemu publicznej i kontrolowanej sprzedaży. Byłyby to jednakże już aukcje „wewnętrzne”, bo przedmiotem sprzedaży byłby towar, stanowiący już własność polską.

Czy możliwe jest stworzenie aukcyj międzynarodowych?

Przemawiają przeciw temu następujące momenty:

a) Aukcje takie możliwe są tylko na rynkach o wielkiej pojemności, bo istotą tej formy sprzedaży jest masowość obrotu—wielka pojemność rynku. Polska jest zbyt małym rynkiem, aby zagraniczni załadowcy chcieli ryzykować dostawy na aukcje gdańskie, tak jak np. na londyńskie, na zasadach wolnej konkurencji, tj. bez regulowania tych dostaw. Na wielkich rynkach nadwyżki podaży odbijają się na cenach w sposób umiarkowany. Na naszym rynku już mała nadwyżka podaży powoduje katastrofę. W Londynie nawet nieznaczna niższa cen powoduje tanią towaru, stanowiąc zachętę do zakupów. Z ryzykiem spadku cen łączą się więc małe straty. U nas popyt jest nieelastyczny. W dodatku—przy stosunkowo wysokim cła—towar będzie zawsze nie dość tani. Zagraniczny załadowca ryzykuje więc spadek cen do poziomu stawki celnej.

To ryzyko może się obrócić przeciw nam, to jest może powodować wstrzymanie się z dostawami ze strony eksporterów zagranicznych, a więc niedobór towaru i wyższe cen. Taki bieg rzeczy znajduje zresztą potwierdzenie w doświadczeniach praktycznych, wykazujących, że tam, gdzie brakuje masowego popytu, aukcje nie przyjmują się (szereg prób stworzenia aukcyj wełnianych i herbacianych poza Londynem nie powiodło się).

b) Skoro zasadą aukcyj międzynarodowych jest wolna konkurencja między zagranicznymi dostawcami, a u nas obowiązuje reglamen-

tacja importu, wykluczająca taką konkurencję, więc tym samym aukcje nie mają racji bytu.

c) Aukcje międzynarodowe w Polsce nie mają racji bytu również z tego względu, że duża ilość towaru sprowadzana jest w drodze kompensacji. Włosi nie przyjdą ze swym towarem do Gdyni, aby konkurować z tanimi owocami hiszpańskimi, czy palestyńskimi, bo sprzedają go systemem kompensacji po wysokich cenach do Niemiec i Polski (w Niemczech aukcje upadły w odniesieniu do towaru włoskiego właśnie wskutek transakcji kompensacyjnych).

Aukcje możliwe są również tam, gdzie podaż jest zmonopolizowana, a więc: gdy nie można ominąć aukcji, czyli, gdy z jakichś względów nie można dokonywać transakcji „cif”, gdy produkcja danego artykułu jest zmonopolizowana, gdy dostawcy zagraniczni uzależnieni są finansowo od importerów, gdy import jest regulowany i nie pokrywa w całości zapotrzebowania itd. Wtedy załadowca zagraniczny nie naraża się na ryzyko i z aukcji chętnie korzysta. Aukcje takie nie odpowiadają jednakże interesom importera, bo prowadzą do przepłacania towaru na rzecz zagranicy. Zdając sobie z tego sprawę, niektóre nasze koła handlowe, pragnące za wszelką cenę stworzyć aukcje międzynarodowe, domagają się, aby im przyznać przywilej wyłącznego pośrednictwa między stroną polską i zagranicznymi załadowcami z prawem regulowania dostaw przy pomocy „umów ramowych” z tymiż załadowcami. Innymi słowy, pragną oni zabezpieczyć zagranicznego dostawcę przed wszelkim ryzykiem, czyli rezygnują z wolnej konkurencji między nimi, aby za tę cenę zdobyć ich udział w aukcjach. Konkurencja istniałaby tylko po stronie popytu i wyrażałaby się podbijaniem cen przez naszych nabywców. Można by przypuszczać, że umowy ramowe przewidywałyby również ceny maksymalne. Wtedy jednakże aukcja byłaby sama importerem—niejako wspólnym biurem zakupów.

Z dotychczasowego rozumowania wynika, że aukcje międzynarodowe w Polsce nie miałyby racji bytu, że organizację importu oprócz należy na innej zasadzie. Rozważyć tu należy szczególnie koncepcję wspólnego ośrodka dyspozycji, wysuwaną przez inną grupę handlową.

Druga alternatywa polegałaby na pozostawieniu importu swemu losowi i na stworzeniu wyłącznie aukcji wewnętrznych. Celem tych aukcji byłoby stworzenie warunków dla wolnej konkurencji między naszymi importerami, umożliwienie detaliście bezpośredniego zakupu u importera, i uniezależnienie tegoż detalisty od ewentualnego monopolisty-dostawcy. Przy zastosowaniu tej koncepcji towar byłby najpierw kupiony dla Polski dowolnym systemem, a potem—już jako własność krajowa—byłby rozsprzedawany na aukcji między krajowych kupców. Byłaby to więc taka sama aukcja jak na sprzedaż owoców krajowych. Przy zastosowaniu tej koncepcji miałyby być wprowadzony przymus sprzedaży przez aukcję, tj. importer polski nie dysponowałby swoim towarem, lecz musiałby go oddać do sprzedaży aukcyjatorowi.

Rozwiązanie takie prowadziłyby do nadużyć, polegających na tym, że dokonywanoby fikcyjnych transakcji. Importer kupowałby swój własny towar przez podstawione osoby, aby go potem sprzedać poza aukcją, lub sprzedawałby go określonymu nabywcy przed aukcją, a następnie rozliczałby się z nim, zwracając mu ewent. różnicę między ceną umówioną a ceną, osiągniętą na licytacji. Powstałyby zbędne dodatkowe koszty. Aukcje byłyby czynnikiem, dezorientującym zainteresowanych w zakresie cen (analogiczny przymus komisowej sprzedaży wypróbowany był z jak najgorszymi wynikami na targowisku warszawskim w 1934 r.).

Trzecia alternatywa, pochodząca również od jednej z grup zainteresowanych, polegałaby na tym, że dostawcami towaru byłiby zarówno zagraniczni załadowcy, jak i krajowi importerzy. Kontyngent importowy miałby być między te dwie grupy rozdzielany z góry—w celu uniknięcia nieplanowego importu.

Przy tym systemie aukcje również nie byłyby terenem wolnej konkurencji między Polską, jako nabywcą z jednej, i załadowcami zagranicznymi z drugiej strony. Ci ostatni weszliby w prawa krajowych importerów, to jest otrzymywaliby przydziały de facto. Świadcstwo przywozowe w ręku krajowego kupca, nabywającego od nich

towar w Gdyni, byłoby tylko formalnością. System ten nie rozwiązuje również kwestii ceny wewnętrznej.

Z rozumowania dotychczasowego wynikają następujące wnioski:

Należy zrezygnować z aukcji międzynarodowych. Ewentualną próbę w tym kierunku ograniczyć należy do owoców hiszpańskich. Zasadniczo owoce powinny więc być zakupywane przez polskich importerów w kraju pochodzenia. Oczywiście, zakup ten musi być racjonalnie zorganizowany.

Należy przede wszystkim ograniczyć wydatnie liczbę importerów. Zastanowić się trzeba nawet nad możliwością stworzenia wspólnego ośrodka dyspozycji, nie wyłączając wspólnego biura zakupów, powołanego do planowego zaopatrywania rynków w owoce, odpowiedzialnego za utrzymywanie cen na właściwym poziomie itd.

Aukcje, na których nie sprzedaje się znacznej większości towaru, nie spełniają swego istotnego zadania i nie mogą być uważane za organ, regulujący obrót owocami.

Należy podjąć próbę stworzenia żywotnych aukcji wewnętrznych w Gdyni przy pomocy odpowiednich udogodnień, a zwłaszcza przez udostępnienie nabywcom taniego kredytu. Przymus sprzedaży przez aukcję uznać jednakże należy za niecelowy.

Przy każdej koncepcji organizacji rynku odrębnie traktować należy sam import i odrębnie rozsprzedaż dowiezionego towaru.

J. Wojtyła

HANDEL WEWNĘTRZNY

RUCH CEN W SIERPNIU 1938 R.—Obroty handlowe w sierpniu w związku z nadchodzącym sezonem jesiennym wykazały wyraźny wzrost, który zwłaszcza silnie zaznaczył się w branży włókienniczej, skórzanej, papierniczej, także w pewnym stopniu i węglowej oraz w branżach, związanych z ożywiającym się sezonem budowlanym.

Szukając pewnych symptomów kształtowania się obrotów, wskazać należy, że suma weksli wystawionych—na której wahania, oczywiście, oprócz rozmiarów obrotów oddziałują również zmiany w sposobach regulacji transakcji (np. przechodzenie z transakcji otwartego kredytu na wekslowe, wydłużanie terminów wekslowych itp.), a także wahania sumy weksli niehandlowych—wykazała w sierpniu (przy obliczeniu już z usunięciem sezonowości) bardzo wysoki poziom (zł 564 miln. wobec zł 450 miln. w lipcu), dając jednocześnie silny wzrost w stosunku do sierpnia ub. r. (zł 441 miln.). Naładunek towarów na P. K. P. do przewozów w kraju wzrósł z 11.5 tys. wagonów przeciętnie dziennie w lipcu do 12.5 tys. wagonów w sierpniu b. r.

Na poważną tendencję zwykłą obrotów w sierpniu wskazuje również statystyka zbytu, z której fragmentarycznie przytoczymy poniżej niektóre dane:

		Lipiec	Sierpień
Węgiel dla przemysłu	— tys. ton	1 101	1 117
Sole potasowe	ogółem — „ „	18	37
Sól warzona i kamienna w kraju	— „ „	56	53
Wyroby walcowane	— „ „	62	66
Stal	— „ „	28	34
Rury	— „ „	4.9	4.9
Benzyna	— „ „	10.8	11.0
Oleje gazowe i opałowe	— „ „	6.7	7.1
Oleje smarowe	— „ „	3.3	3.7
Rury i płytki kamionkowe	— tys. zł	569	629
Fajans	— „ „	630	559
Wyroby szamotowe	— „ „	1 069	1 226
Cement	— tys. ton	224	215
Przędza bawełn. cienkoprz.	— „ „	1.7	2.5

Podkreślić należy, że zwiększone zapotrzebowanie kredytowe na cele inwestycyjne oraz związane ze wzrostem zatrudnienia i obrotów, a także z większym sezonowym wykorzystaniem kredytów przez rolnictwo dzięki dużej płynności rynku—przy postępującym przy tym wzroście wkładów—znalazło pełne zaspokojenie, od tej strony więc obroty handlowe nie napotkały na żadne skrępowania i zahamowania. Wypłacalność w dalszym ciągu pozostawała zupełnie dobra.

Ceny w sierpniu kształtowały się w dalszym ciągu niżkowno—i to zarówno jeśli chodzi o ceny hurtowe, jak i o ceny detaliczne, które po kilkumiesięcznej zwwyżce (przy jednoczesnej niżce cen hurtowych) od lipca zaczęły także niżkowno.

Ruch wskaźników cen hurtowych przedstawia następujące zestawienie (na podstawie danych Instytutu Badania Konjunktury oraz Gł. Urz. Stat.):

		Wskaźnik ogólny	Artykuły rolne kraj.	Artykuły przemysł.						
					Czerwiec 1938	Lipiec 1938	Sierpień 1938	Sierpień 1937		
Sierpień	1929	95.7	91.9	97.8	Drewno surowe	53.5	53.2	51.3 64.0		
"	1930	84.9	77.0	89.3	" obrobione	52.1	52.0	51.8 54.6		
"	1931	74.3	69.0	75.8	Surowce włókniste	33.9	33.8	33.1 39.5		
"	1932	64.6	57.1	67.1	Przędza	48.5	46.5	47.0 52.7		
"	1933	57.9	50.0	60.7	Tkaniny	57.0	56.6	56.1 58.6		
"	1934	55.8	47.9	58.5	Paliwo mineralne	79.6	79.6	79.7 79.5		
"	1935	53.5	45.1	56.4	Oleje mineralne	80.4	80.4	80.4 80.4		
"	1936	53.9	45.0	57.3	Złom i ruda żelazna	59.7	59.4	59.4 82.7		
"	1937	59.6	54.3	60.8	Żelazo	79.9	79.9	79.9 79.9		
"	1938	55.0	48.3	56.9	Metale nieżelazne	42.8	43.9	43.4 58.2		
Artykuły rolne:					Artykuły przemysłowe:					
		sprzedawane przez rolników	twory	surowce	półfabrykaty	wyroby gotowe				
Wrzesień	1937	50.3	59.2	60.8	59.6	61.0	Odzież i obuwie	47.0	46.8	46.8 48.4
Październik	"	48.3	57.4	59.9	58.7	60.9	Chemikalia	68.2	68.1	68.1 70.6
Listopad	"	49.1	56.9	60.0	58.2	60.8	Mydło	68.7	68.7	68.7 71.7
Grudzień	"	47.4	57.2	60.4	57.9	60.8	Nawozy sztuczne	68.2	64.7	65.3 68.5
Styczeń	1938	46.8	57.3	60.7	57.7	60.4	Materiały budowlane mineralne	48.8	48.5	48.6 48.1
Luty	"	46.1	56.9	60.6	57.7	60.2	Papier	55.8	55.8	55.8 55.8
Marzec	"	44.8	55.8	59.4	57.6	60.2	Urządzenia domowe (meble, naczn., żarówki)	67.3	67.3	67.2 68.6
Kwiecień	"	46.0	57.2	57.6	57.4	60.1	Maszyny i narzędzia rolnicze	65.5	65.5	65.5 64.9
Maj	"	45.9	57.3	56.0	57.3	59.9	Maszyny, narzędzia i inne wyroby dla przemysłu	76.7	76.7	76.5 75.2
Czerwiec	"	46.3	57.1	55.1	57.2	59.8				
Lipiec	"	45.6	57.2	55.0	56.3	59.5				
Sierpień	"	41.0	55.8	54.6	56.5	59.2				
Sierpień	1937	49.7	59.1	61.8	59.9	60.9				
"	1936	37.0	53.1	55.6	56.6	59.6				
"	1935	36.7	53.7	53.9	54.8	60.3				
"	1934	38.1	57.9	56.7	56.3	62.5				

Ceny hurtowe zniżkują już przeszło rok, bo od lipca ub. r.—z tym—dla ścisłości—zastrzeżeniem, że we wrześniu i listopadzie ub. r. zatrzymały się w swym pochodzie zniżkowym, ustalając się na poziomie poprzedzającego miesiąca, i że w kwietniu b. r. przejściowo wzrosły, powracając jednak zaraz w maju do poziomu marcowego. W sierpniu b. r. zniżkowały zarówno ceny artykułów rolnych, jak i ceny artykułów przemysłowych, te ostatnie jednak bardzo nieznacznie, przy czym ogólny wskaźnik wykazał spadek o 2½%.

Jeśli chodzi o ceny artykułów rolnych (łącznie z kolonialnymi oraz innymi, objętymi grupą ogólną żywności i używek)—to zmiany we wskaźnikach poszczególnych pozycji przedstawiały się następująco (wskaźniki: 1928 r.=100):

	Czerwiec 1938	Lipiec 1938	Sierpień 1938	Sierpień 1937
Zboża wszelkie	50.8	47.5	37.8	55.5
Ziemniopłydy inne	49.8	49.4	39.4	43.5
Mąka i kasza	53.1	51.8	46.7	55.7
Zwierzęta rzeźne	41.8	43.5	44.1	46.4
Mięso i słonina	47.5	49.0	49.7	50.7
Nabiał	43.1	43.4	46.8	43.3
Cukier, spirytus, piwo	71.3	71.3	71.3	71.3
Towary kolonialne	71.9	71.7	71.7	72.0
Tytoń	96.8	96.8	96.8	96.8
Sól	91.8	91.8	91.8	91.8

Ceny artykułów rolnych, które w II kwartale b. r. utrzymywały się na mniej więcej stałym poziomie z tendencją lekko zwyżkową, spadły nieznacznie już w lipcu, a w sierpniu obniżyły się już silniej, mianowicie o 5.8%. Zniżkowały ceny artykułów roślinnych. Przed wszystkim ceny zbóż obniżyły się o 20.4%—zgodnie ze zniżkową tendencją cen na rynkach światowych, choć ruch cen w kraju nie był równoległy do ruchu cen światowych i ceny krajowe utrzymały się na parzystym wyższym od światowego. Za cenami zbóż poszły ceny przetworów, choć zniżka była tu słabsza. Również poważnie zniżkowały ceny innych ziemniopłodów—poza zbożami—z wyjątkiem jednak ziemniaków. W zakresie cen artykułów hodowlanych przeważała zwyżka cen, jedynie tylko ceny nabiału nieznacznie (zaledwie o 0.2%) obniżyły się. Jeśli chodzi o nabiał, to cena mleka zwyżkowała, natomiast obniżyły się—przy czym dopiero w II połowie miesiąca—ceny masła (przy silnym przejściowym—wobec zniż—spadku eksportu) oraz ceny jaj (przy bardzo dużych rozmiarach eksportu).

W grupie cen artykułów przemysłowych, zniżkujących od przeszło roku, choć w słabszym tempie—nastąpił w sierpniu spadek cen tylko o 0.4%. Zmiany cen, jakie nastąpiły w poszczególnych działach towarowych, przedstawia następujące zestawienie (wskaźniki przy podstawie: 1928 r.=100):

Trwająca przez szereg miesięcy dysproporcja w ruchu cen drewna surowego i obrobionego, mianowicie znacznie silniejszy ruch spadkowy cen surowca niż półfabrykatu, w sierpniu po raz pierwszy uległa zmianie, i ceny drewna surowego obniżyły się w tym miesiącu znacznie silniej (o 3.6%) niż ceny drewna obrobionego (o 0.4%), którego zbyt zarówno w kraju jak i na eksport pozostał mniej więcej utrzymany.

W grupie włókienniczej nastąpił lekki spadek cen surowca oraz wyrobów, przy wzroście natomiast cen półfabrykatu. W zakresie surowca obniżyły się lekko ceny zarówno bawełny jak i wełny, przy zwyżce jednak cen lnu. Jeśli chodzi o przędzę, której zapasy wobec wzmózonego zapotrzebowania uległy poważnej redukcji, to cena przędzy bawełnianej—po 8%-owej obniżce w poprzednim miesiącu—w sierpniu pozostała niezmienną, natomiast zwyżkowały lekko ceny przędzy wełnianej. W zakresie tkanin, którymi obroty zwiększyły się, szereg gatunków wykazał nieznaczną zniżkę cen.

Ceny paliwa uległy w sierpniu bardzo lekkiej zwyżce, która—przy stałej niezmienności cen węgla (którego eksport był nieco słabszy, ale zbyt krajowy większy)—spowodowana została lekką zwyżką ceny ropy naftowej, której produkcja i przeróbka nieznacznie w sierpniu obniżyły się.

W grupie metalowej—przy stabilizacji cen złomu i rudy żelaznej oraz wytworów hutnictwa żelaznego, których zbyt nieco osłabił—nastąpiła w sierpniu jedynie niewielka zniżka cen innych—poza żelazem—metali. Obniżyły się nieznacznie ceny cynku (którego eksport wzrósł) oraz miedzi, podczas gdy ceny ołowiu pozostały niezmienną.

W grupie skórzanej nastąpił w sierpniu silny wzrost cen skór surowych (o 14.5%) i słabszy znacznie wzrost cen skór wyprawionych (silnie wzrosły ceny jucht). Ceny surowca wzrosły głównie w związku z sezonową zwyżką zapotrzebowania garbarń, ceny skór wyprawionych, których zbyt zresztą także zwiększył się, poszły w ślad za cenami skór surowych.

W grupie mineralno-budowlanej nastąpił minimalny wzrost cen. Większość artykułów, jak: wapno, cement, szkło itp.—przy dużym zbyciu—pozostały niezmienną w cenie, a bardzo nieznaczną zwyżkę cen wykazała tylko cegła, której zakupy dla celów budowlanych nieco w sierpniu zwiększyły się.

Ceny produktów naftowych pozostawały w dalszym ciągu niezmienną (przy znacznie zwiększonym zbyciu). Ceny chemikalijskie również nie uległy w sierpniu zmianie—przy na ogół zwiększonym zbyciu. Ceny nawozów sztucznych, których zbyt nieznacznie wzrósł, wykazały—po zniżce czerwcowej i lipcowej (o 9%)—w sierpniu lekki wzrost; mianowicie, nieznacznie bardzo podniosły się ceny azotniaku, superfosfatu i tomasyny.

Ceny papieru—przy utrzymującym się wysokim zbyciu—pozostały w sierpniu nadal bez zmiany.

W okresie rocznym—od sierpnia 1937 r. do sierpnia 1938 r.—nastąpiło dość znaczne obniżenie się poziomu cen hurtowych, mianowicie o 7.7%. Ceny artykułów rolnych krajowych zniżkowały o 11.1%, ceny zaś artykułów przemysłowych—o 6.4%; ruch więc zniżkowy cen rolnych był znacznie silniejszy niż ruch cen przemysłowych.

W zakresie cen artykułów rolnych nastąpiła w ciągu okresu rocznego sierpień 1937—sierpień 1938 przede wszystkim zniżka cen produktów roślinnych, podczas gdy w zakresie artykułów hodowlanych spadek cen był stosunkowo niewielki. Mianowicie, ceny zbóż spadły

o 31,9%, ceny innych—poza zbożami—ziemiopłodów—obniżyły się o 49,4%, wreszcie ceny przetworów zbożowych—tylko o 16,2%. Jednocześnie ceny bydła i trzody zmniejszyły się o 5,0%, ceny mięsa i przetworów—o 2,0%, a ceny nabiału—o 7,5%.

Jeśli chodzi o ceny artykułów przemysłowych, to zniżka ich objęła w okresie rocznym—od sierpnia 1937 r. do sierpnia 1938 r.—nie wszystkie grupy, bowiem kilka grup wykazało w ciągu tego okresu poziom utrzymany, a w dwóch grupach ujawniła się nawet lekka zwyżka cen. Spadek cen wystąpił przede wszystkim w grupach surowców: ceny drewna surowego obniżyły się o 19,9%, ceny skór surowych—o 22,2%, ceny surowców włókienniczych—o 16,2% (w silnym stopniu bawełny, wełny, słabiej nieco lnu i juty, a z wyjątkiem konopi, które silnie podrożały) oraz ceny złomu i rudy—o 28,2%; wzrosły jedynie ceny paliwa mineralnego—o 2,5% (zwyżka ceny ropy). W grupach półfabrykatów zmiany cen w okresie rocznym były na ogół mniejsze: ceny żelaza oraz olejów mineralnych pozostały bez zmiany, a spadły: ceny drewna obrabowanego—o 5,5% (kilkakrotnie słabiej niż surowiec), ceny skór wyprawionych—o 8,0% (kilkakrotnie słabiej niż surowych), ceny przędzy—o 10,8% (silnie bawełnianej i wełnianej, nieznacznie—jedwabnej); poza tym ceny chemikaliów obniżyły się o 3,5% (m. in. ceny terpentyny medycznej), ceny nawozów sztucznych—o 4,7% (zniżka cen wszystkich nawozów oprócz tomasyny), ceny innych metali poza żelazem spadły bardzo silnie, bo o 25,4% (gwałtowny spadek cen cynku i miedzi, słabszy nieco—ołowiu); ceny materiałów budowlanych zwyżkowałyzaledwie o 1,0% (wzrost cen cegły i wapna), ceny papieru pozostały bez zmiany. W grupie wyrobów gotowych o charakterze bezpośredniej konsumpcji nastąpił między innymi spadek cen tkanin (o 4,3%), cen odzieży i obuwia (o 3,3%) oraz cen mydła (o 4,2%).

Zestawiając zmiany cen w okresie rocznym według zasadniczych rodzajów artykułów, otrzymujemy—odnośnie cen artykułów przemysłowych—następujące wyniki: ceny surowców spadły silnie, bo o 11,6%, ceny półfabrykatów—znacznie słabiej, mianowicie o 5,7%, a ceny wyrobów gotowych—zaledwie o 2,8%. Co się tyczy wyrobów gotowych—to spadek cen wykazały jedynie artykuły konsumpcyjne, mianowicie o 3,9%; ceny wyrobów dla produkcji przemysłowej zwyżkowały o 1,7%, a ceny wyrobów dla produkcji rolnej—o 0,9%. Spadek cen surowców i półfabrykatów minimalnie dotknął artykułów skartelizowanych, których ceny zmniejszyły się o 0,9%; natomiast poważnie spadły ceny „pozostałych” surowców i półfabrykatów—o 9,3%, a szczególnie silnie—ceny artykułów, uzależnionych od zagranicy, bo aż o 21,0%.

W zakresie cen artykułów rolnych wystąpiły w okresie rocznym sierpień 1937 ÷ sierpień 1938 następujące zmiany: ceny artykułów, sprzedawanych bezpośrednio przez rolników (ziemiopłody, zwierzęta, nabiał)—spadły o 17,5%, a ceny przetworów (przetwory zbożowe, mięso i tłuszcze, cukier, spirytus i piwo)—o 5,6%. Niekorzystnie wypadła zestawienie ruchu cen artykułów, sprzedawanych przez rolnika, (spadek o 17,5%) z ruchem cen artykułów żywności i używek, nabywanych przez spożywców (nabiał, przetwory roślinne i zwierzęce, towary kolonialne, tytoń, sól), które obniżyły się tylko o 4,5%. Jeszcze mniej korzystnie przedstawia się porównanie ruchu cen artykułów, sprzedawanych przez rolnika, z ruchem cen artykułów przemysłowych, nabywanych przez rolnika (maszyny i narzędzia, nawozy, materiały budowlane, drewno, żelazo, skóry, towary kolonialne, cukier, sól, spirytus, piwo, tytoń, węgiel, nafta, mydło, tkaniny, obuwie, meble i naczynia): pierwsze obniżyły się o 17,5%, drugie—zaledwie o 2,6%.

Ceny detaliczne—po dłuższym okresie stabilizacji dookoła poziomu 58 (wskaźnik przy podstawie 1928 r.=100)—w maju i czerwcu nieco silniej zwyżkowały (do 59,8), ale już w lipcu cofnęły się do poziomu 58,1 (zniżkując o 2,8%), a w sierpniu zeszyły już zdecydowanie poniżej poprzedniego poziomu stabilizacyjnego, mianowicie do 56,7, czyli zmniejszyły o 2,4%. Przy prawie niezmiennych (zniżka o niecałe 0,2%) cenach artykułów przemysłowych (stabilizacja od września ub. r.) i przy bardzo małych wahanach cen artykułów kolonialnych (które w sierpniu wróciły do poziomu czerwcowego)—cały prawie ruch cen detalicznych koncentrował się w dziedzinie artykułów rolnych. W sierpniu w dalszym ciągu spadły silnie (o 18,5%) ceny artykułów pochodzenia roślinnego, powracając mniej więcej do poziomu kwietniowego. Zaznaczyć należy, że w sierpniu ceny ziemniaków pozostały niezmiennione, a ceny pieczywa, mąki i kaszy zmniejszyły się bardzo nieznacznie (o 0,4%)—tak, że zmiany cen koncentrowały się w grupie „strączkowe, warzywa, owoce”. Jednocześnie ceny artykułów hodowlanych wykazały w sierpniu dalszy wzrost, mianowicie o 3,1%. Ceny jaj pozostały bez zmiany, a zwyżkowały ceny mleka i masła oraz ceny mięsa i wyrobów.

W okresie rocznym—od sierpnia 1937 r. do sierpnia 1938 r.—ceny detaliczne wykazały zniżkę tylko o 1,4%, przy czym ceny artykułów przemysłowych podniosły się o 0,8%, a ceny artykułów rolnych zmniejszyły w dziale artykułów roślinnych o 6,3%, a w dziale artykułów zwierzęcych—o 1,9%. Zwyżkowały w okresie rocznym tylko ceny jaj, a najsilniejszy spadek wykazały ceny w grupie strączkowych, warzyw i owoców.

Koszty utrzymania (w Warszawie) miały w sierpniu tendencję niejednorodną: koszty utrzymania rodzin robotniczych pozostały bez zmiany (podobnie jak w lipcu), a koszty utrzymania rodzin pracowników umysłowych obniżyły się o 1,6%. Zniżka powyższa spowodowana była jedynie spadkiem cen żywności; inne grupy kosztów pozostały w lipcu niezmiennione.

W ciągu roku—od sierpnia 1937 r. do sierpnia 1938 r.—koszty utrzymania rodzin robotniczych zmniejszyły się o 0,8%, a koszty utrzymania rodzin pracowników umysłowych wzrosły o 1,0%. Jeśli chodzi o budżet robotniczy, to lekki spadek wystąpił w większości grup kosztów—z wyjątkiem grup: alkoholowo-tytoniowej oraz opału i światła, gdzie ceny pozostały bez zmiany, oraz grupy odzieżowo-obuwianej, gdzie nastąpił lekki wzrost. W budżecie pracowników umysłowych nastąpił w okresie rocznym wzrost kosztów odzieży i obuwia, w innych grupach nastąpił spadek—z wyjątkiem ustabilizowanych kosztów w grupie alkoholowo-tytoniowej, opalowo-świetlnej oraz „innych”.

KRAJOWE RYNKI TOWAROWE

ZBOŻA I PRZETWORY

— Ruch cen zbóż w okresie 19/IX ÷ 1/X 1938 r. przedstawiał się następująco (w zł za 100 kg):

	19 ÷ 24/IX	26/IX ÷ 1/X	Różnica %
Pszemica			
Warszawa . . .	21'08	21'39	+ 1'4
Poznań . . .	19'00	19'25	+ 1'3
Lwów . . .	19'50	19'85	+ 1'7
Średnia . . .	19'86	20'16	+ 1'5
Żyto			
Warszawa . . .	14'19	14'50	+ 2'1
Poznań . . .	13'50	13'75	+ 1'8
Lwów . . .	14'42	14'62½	+ 1'3
Średnia . . .	14'03½	14'29	+ 1'8
Owies			
Warszawa . . .	15'06	15'40	+ 2'2
Poznań . . .	14'37½	14'62½	+ 1'7
Lwów . . .	15'27½	14'87½	- 2'7
Średnia . . .	14'90	14'97	+ 0'4
Jęczmień zwykły			
Warszawa . . .	15'19	15'37½	+ 1'1
Poznań . . .	14'75	14'75	—
Lwów . . .	—	—	—
Średnia . . .	14'97	15'06	+ 0'6
Jęczmień browarny			
Warszawa . . .	16'75	16'87½	+ 0'7
Poznań . . .	16'50	16'50	—
Lwów . . .	—	18'50	—
Średnia . . .	16'62½	17'29	—

—Po szeregu okresów, które minęły pod znakiem nieprzerwanej zniżki notowań—okres sprawozdawczy (od 26 września do 1 października) charakteryzuje się niemal generalną zwyżką cen i, ogólnie biorąc, lekkim wzrostem obrotów. Na giełdzie warszawskiej zwyżka kursów (w zł na 100 kg) była udziałem następujących zbóż i przetworów: wszystkich gatunków pszenicy o 0,50, I standartu żyta o 0,50, browarnego i II standartu jęczmienia o 0,50 oraz I i III standartów o 0,25, I standartu owsa o 0,50 oraz II standartu o 0,25 oraz wszystkich rodzajów i gatunków mąki pszennej o 0,50; na giełdzie poznańskiej następujące zboża i przetwory okres sprawozdawczy zamknęły zyskiem (w zł na 100 kg): pszenica 0,50, żyto 0,50, owies 0,50, I gat. 0 ÷ 30% mąki pszennej 1,50, —I gat. 0 ÷ 50%, 1,75, —I gat. 0 ÷ 65% 2,00, —II gat. 1,50, I gat. 0 ÷ 50% mąki żytniej 1,25 oraz I gat. 0 ÷ 65% 0,50.

Ogólny obrót na giełdzie warszawskiej w okresie sprawozdawczym wyniósł 11 481 t, w tym 3 569 t żyta (dla okresu, poprzedzającego sprawozdawczy, odpowiednio liczby wynosiły: 12 007 i 3 270).

Warszawa.—Ceny hurtowe według cedyłu urzędowej (ostatnie notowania w tygodniu)—w zł za 100 kg paryet wagon Warszawa ładunek wagon (w nawiasach podane są notowania końcowe z okresu, poprzedzającego sprawozdawczy): pszenica czerwona szklista 22'25 ÷

22.75 (21.75 ÷ 22.25), —jednolita 21.00 ÷ 21.50 (20.50 ÷ 21.00), —zbiarana 20.50 ÷ 21.00 (20.00 ÷ 20.50), żyto I standart 14.50 ÷ 15.00 (14.00 ÷ 14.50), —II standart bez obrotów, jęczmień browarny 16.75 ÷ 17.25 (16.50 ÷ 17.00), —I standart 15.50 ÷ 16.00 (15.25 ÷ 15.75), —II standart 15.25 ÷ 15.50 (14.75 ÷ 15.00), —III standart 15.00 ÷ 15.25 (14.75 ÷ 15.00), owies I standart 15.50 ÷ 16.00 (15.00 ÷ 15.50), —eksportowy 478 ÷ 488 grl bez notowań, —II standart 15.00 ÷ 15.50 (14.75 ÷ 15.00), mąka pszenna: I gat. 0 ÷ 30% 39.50 ÷ 42.50 (39.00 ÷ 42.00), —I gat. 0 ÷ 50% 36.00 ÷ 39.00 (35.50 ÷ 38.50), —I gat. A 0 ÷ 65% 34.50 ÷ 36.00 (34.00 ÷ 35.50), —II gat. 30 ÷ 65% 30.50 ÷ 32.50 (30.00 ÷ 32.00), —II gat. A 50 ÷ 65% 25.50 ÷ 26.50 (25.00 ÷ 26.00), —III gat. 65 ÷ 70% 19.50 ÷ 21.50 (19.00 ÷ 21.00), —razowa 0 ÷ 95% bez notowań, —pastewna 16.00 ÷ 17.00, mąka żytnia I gat. 0 ÷ 50% 25.25 ÷ 26.00, —I gat. 0 ÷ 65% 23.50 ÷ 24.25, —II gat. 50 ÷ 65% 15.00 ÷ 15.50, —razowa 0 ÷ 95% 19.00 ÷ 20.00, otręby pszenne grube z przemiału standartowego 11.00 ÷ 11.50, —średnie z przemiału standartowego 10.25 ÷ 10.75, —miałkie z przemiału standartowego 10.25 ÷ 10.75, otręby żytnie z przemiału standartowego 8.75 ÷ 9.25, otręby jęczmienne 9.00 ÷ 9.50.

Poznań. Ceny hurtowe według ceduły urzędowej (ostatnie notowania w tygodniu) — w zł za 100 kg parytet dostawa bieżąca (w nawiasach podane są notowania końcowe z okresu, poprzedzającego sprawozdawczy): pszenica 19.25 ÷ 19.75 (18.75 ÷ 19.25), żyto 13.75 ÷ 14.25 (13.25 ÷ 13.75), jęczmień 638/650 grl bez notowań, —nowy 673/678 grl 13.75 ÷ 14.25, —700/720 grl 14.50 ÷ 15.00, —browarny 16.00 ÷ 17.00, owies 14.50 ÷ 15.25 (14.00 ÷ 14.75), mąka wraz z workiem: pszenka I gat. 0 ÷ 30% 37.25 ÷ 39.25 (35.75 ÷ 38.25), —I gat. 0 ÷ 50% 34.50 ÷ 37.00 (32.75 ÷ 35.25), —I gat. 0 ÷ 65% 31.75 ÷ 34.25 (29.75 ÷ 32.25), —II gat. 30 ÷ 65% 26.75 ÷ 29.25 (25.25 ÷ 27.75), —II gat. A 50 ÷ 65% bez notowań, —II gat. 65 ÷ 70% bez notowań, —razowa 0 ÷ 95% bez notowań, —pastewna bez notowań, mąka żytnia I gat. 0 ÷ 50% 24.25 ÷ 26.00 (23.00 ÷ 25.50), —I gat. 0 ÷ 65% 22.00 ÷ 24.00 (21.50 ÷ 24.00), —II gat. 50 ÷ 65% bez notowań, —razowa 0 ÷ 90% bez notowań, otręby grube pszenne z przemiału standartowego 11.75 ÷ 12.25, —średnie z przemiału standartowego 10.00 ÷ 11.00, otręby żytnie z przemiału standartowego 9.50 ÷ 10.50, otręby jęczmienne 10.00 ÷ 11.00.

RYNEK AKCYJNY

za okres od 26 września do 1 października 1938 r.

Na uspokojenie się sytuacji politycznej rynek akcyjny zareagował generalną wyżką notowań. Równoległe z tym nastąpił wzrost obrotów — dla wielu akcji nawet bardzo poważny. Zyski kursowe (w zł) kształtowały się następująco: Bank Polski 2.00, —imienne 3.00, Bank Zachodni 3.45, Warsz. Tow. Kopalń Węgla 0.50, Lilpop 4.00, Modrzejów 0.75, Ostrowiec (ser. B) 4.00, Starachowice 2.50, Tow. Zakładów Żyrardowskich 3.50 oraz Haberbusch i Schiele 2.50.

Poniższe zestawienie ilustruje obrót akcjami na giełdzie warszawskiej w lipcu i sierpniu b. r.:

	Lipiec		Sierpień	
	ilość transakcyj	na kwotę (tys. zł)	ilość transakcyj	na kwotę (tys. zł)
Banki	176	335	188	274
w tym:				
Bank Polski	162	319	132	205

Przemysł chemiczny	1	0	—	—
„ elektrotechniczny	—	—	—	—
„ spożywczy	71	91	65	93
„ metalowy	293	500	467	789
„ włókienniczy	53	75	80	140
Inne gałęzie przemysłu	8	13	1	1
Górnictwo	82	114	97	164
Ogółem:	684	1 128	898	1 461

W sierpniu w stosunku do lipca na rynku akcyjnym giełdy warszawskiej wzrosły zarówno obroty (o ok. 24%), jak i liczba zawartych transakcji (o ok. 31%) — w związku z czym przeciętna wartość transakcji obniżyła się. Jeśli chodzi o udział obrotów poszczególnymi grupami akcji w obrotach ogólnych — to spadł poważnie udział obrotów akcjami bankowymi oraz — ale znacznie słabiej — przemysłu spożywczego.

Na giełdach prowincjonalnych brak było ożywienia.

GIEŁDA WARSZAWSKA

	Wartość nominalna (w waluta)	Kurs naj- wyższy	Kurs naj- niższy	Ostatni
				kurs w tygodniu
w z ł z a a k c j e				
Bank Polski	zł 100	126.00	121.50	125.00
„ „ imienne	zł 100	125.00	122.50	125.00
Bank Zachodni	zł 100			37.00
				-38.00
Warsz. Tow. Fabryk Cukru	zł 100	38.00	37.50	37.50
Warsz. Tow. Kopalń Węgla	zł 100	35.25	32.50	34.00
Lilpop	zł 100	89.50	79.00	86.50
				-87.00
Modrzejów	zł 50	19.25	16.50	18.50
				-18.00
Ostrowiec ser. B	zł 100	64.00	57.00	63.00
Starachowice	zł 100	43.75	36.50	42.50
				-41.25
Tow. Zakładów Żyrardowskich	zł 100	61.50	60.00	61.50
				-60.50
Haberbusch i Schiele	zł 100	54.00	51.00	54.00
				-53.50

GIEŁDA KRAKOWSKA

Akcje — w zł: Bank Polski 122.00.

GIEŁDA LWOWSKA

Akcje w okresie sprawozdawczym nie były notowane.

GIEŁDA POZNAŃSKA

Akcje — w zł (maksimum i minimum; w nawiasach — notowania z okresu, poprzedzającego sprawozdawczy): Cukrownia „Kruszwica“ 770.00, Lubań-Wronki 30.00—25.00 (29.00—28.00).

KOMUNIKACJA I TRANSPORT

PRZEWOZY WODNE I TARYFY PRZEŁADUNKOWE

Zagadnienie należytego wykorzystania naszych dróg wodnych — w ramach koordynacji pracy dróg kolejowych i wodnych — da się obecnie dokładniej oświetlić po wydaniu przez Główny Urząd Statystyczny specjalnego zeszytu, poświęconego statystyce przewozów na drogach wodnych śródlądowych w latach 1931 ÷ 1936.

Jak wynika z opublikowanych danych, posiadamy ogółem 14 588 km dróg wodnych, z czego żeglownych 6 235 km, splawnych zaś — 8 353 km. Z żeglownych dróg wodnych tylko część odpowiada warunkom wykorzystania ich jako arterij komunikacyjnych do przewozu większych ilości towarów masowych. Warunkami tymi są: minimalna głębokość przy średniej wodzie 90 cm oraz uzależniona od powyższej głębokości, od wymiaru łoża i szerokości rzeki zdolność przyjmowania barek ładowności powyżej 200 ton. Warunkom powyższym odpowiada tylko 2 042 km naszych dróg wodnych śródlądowych, zatem w stosunku

do ogólnej długości dróg wodnych 14%, w stosunku zaś do długości dróg żeglownych — 32%. Zaliczyć tu można: Wisłę na długości 484 km, dopływy Wisły — dług. 294 km, Wartę — dług. 141 km, kanały: Bydgoski i Górno-Notecki — dług. 325 km, Prypeć i jej dopływy — dług. 470 km, Niemen z dopływami — dług. 226 km oraz kanały wschodnie — łącznej długości 102 km. Z pozostałej ilości dróg żeglownych ok. 31% nadaje się dla barek o ładowności poniżej 200 ton, ok. 37% zaś — przy obecnym ich stanie technicznym — nadaje się do żeglugi tylko w wyjątkowo korzystnych okresach roku.

Już z danych powyższych można wnioskować, iż nasze drogi wodne w obecnym stanie technicznym nie mogą odegrać w stosunkach gospodarczych takiej roli, jaka przypadalaby im ze względu na geograficzne rozłożenie na obszarze całego kraju oraz możliwości stworzenia naturalnych dogodnych połączeń. Z użytecznej bowiem dla żeglugi długości tych dróg nie wszystkie odcinki posiadają odpowiednie połączenia — tak między sobą, jak i z miejscami produkcji lub zbytu.

Tabor rzeczny żeglugi śródlądowej liczy ogółem 3 069 statków o zdolności przewozowej 138 200 ton. Są to przeważnie barki, krypy, galary i łodzie bez własnego napędu mechanicznego. Tonaż ten wystarcza z nadmiarem dla obecnego niewielkiego ruchu, byłby natomiast za mały w razie należytego rozwoju przewozów artykułów masowych, predystynowanych na drogi wodne.

Przewozy na drogach wodnych śródlądowych—w porównaniu z przewozami kolejowymi—w ostatnim 6-leciu przedstawiały się, jak następuje:

	Przewozy		Przewozy wodne w % -ach przewozów kolejowych
	koleją	wodą	
	tys. ton		
1931	54 168	496	0·9
1932	40 763	479	1·2
1933	41 094	520	1·3
1934	46 021	671	1·5
1935	47 323	713	1·7
1936	49 327	725	1·5

Jak wynika z powyższego zestawienia, przewozy wodne rozwijały się w ostatnim 6-leciu korzystniej niż przewozy kolejowe, podczas gdy bowiem te ostatnie w 1936 r. nie osiągnęły jeszcze poziomu z 1931 r., to przewozy wodne przekroczyły swój poziom z 1931 r. o 46%, w stosunku zaś do przewozów kolejowych wzrosły w tym samym okresie z 0·9% do 1·5% ogółu przewozów kolejowych. W 1937 r. tonaż przewozów wodnych wykazał wg posiadanych informacji dość znaczny spadek, na co decydująco wpłynął zakaz i brak eksportu głównego artykułu — zboża oraz jego przetworów.

Ogólnie należy jednak podkreślić, iż pomimo silnej tendencji zwiększającej bezwzględnie liczby przewozów wodnych są u nas bardzo małe. Gdy bowiem sieć naszych dróg żeglownych (6 235 km) stanowi mniej więcej połowę sieci dróg wodnych żeglownych Niemiec (bez Austrii ok. 13 tys. km) i w takim samym stosunku znajduje się zamożność tych krajów (majątek narodowy na głowę wynosi w Polsce ok. zł 4 300, w Niemczech—ok. zł 8 300)—to nasze przewozy wodne są 60 razy słabsze od niemieckich, czyli 30 razy za słabe w stosunku do naszej zamożności (w Polsce 6, w Niemczech 360 t-km na głowę ludności).

Niezawodnie, ograniczony zasięg sieci oraz stan techniczny naszych dróg wodnych żeglownych nie pozwalają na należyty rozwój przewozów, bliższe wyjaśnienie tego stanu rzeczy znajdziemy jednak w analizie przewozów według grup towarów, podanych w poniższym zestawieniu, jak również w analizie obecnych taryf kolejowych i wodnych. Przewozy wodne wg grup towarów w 1936 r. przedstawiały się następująco (w tys. ton):

	Ogółem	Wyladowano w Gdyni i w Gdańsku			Naładowano w Gdyni i w Gdańsku		
		za granicą	ni i w kraju	w kraju	za granicą	ni i w kraju	w kraju
Ogółem:	725	52	349	324	0	85	640
Wytwory pochodz. roślin.	434	52	290	92	—	29	406
w tym:							
zboża	253	38	213	2	—	—	253
mąka zboż.	113	14	65	34	—	—	113
Zwierzęta i pochodne	5	—	1	4	—	2	3
Wytwory pochodz. mineralnego	78	—	3	75	—	1	77
w tym:							
węgiel	63	—	—	63	—	0	63
kamienie	14	—	4	10	—	—	14
Woski, tłuszcze, olej	17	—	1	16	—	10	7
Przetwory spożywcze	92	—	39	53	—	0	92
w tym:							
cukier	82	—	36	46	—	—	82
Przetwory chemiczne i farmaceut.	33	—	4	29	—	15	18
Skóry i wyroby skórzanne	4	—	0	4	—	3	1
Materiały włókiennicze.	5	—	1	4	—	4	1

Kauczuk i wyroby	2	—	—	2	—	1	1
Drewno i wyroby	4	—	1	3	—	2	2
Papier i wyroby	20	—	2	18	—	10	10
Wyroby kamieniarskie	12	—	2	10	—	0	12
Metale i wyroby	14	—	2	12	—	5	9
Maszyny i aparaty	1	—	—	1	—	—	1
Różne	3	—	1	2	—	—	3

Z zestawienia powyższego wynika, iż bynajmniej nie najtańsze i masowe towary stanowią gros ogólnych przewozów wodnych, lecz właśnie towary droższe. Zboża i mąka zbożowa—to 50% ogółu przewozów, cukier i inne przetwory spożywcze—12·5%, przetwory chemiczne i farmaceutyczne—ok. 5% itd. Natomiast udział węgla wynosi zaledwie 8·7%, kamieni—ok. 2%, a rudy żelazne, cegła, żwir, piasek itp. najtańsze masowe artykuły w statystyce w ogóle nie figurują. Taki układ przewozów jest w wysokim stopniu zastanawiający i zasługuje na wyjaśnienie przyczyn.

Jakie właściwie towary nadają się najbardziej do przewozu wodą? Ogólnie jest rzeczą znaną, iż są to w pierwszym rzędzie towary masowe i małowartościowe, nie znoszące wysokich kosztów przewozu oraz nie wymagające specjalnie szybkich terminów dostawy. Z towarów droższych do przewozu wodą grawitować będą tylko te, których naturalne miejsce nadania lub przeznaczenia znajduje się w pobliżu portu rzecznego. W odniesieniu do obydwu rodzajów towarów pożądane jest, aby przewóz drogą wodną był możliwie długi, w przeciwnym razie bowiem koszty, związane z naładunkiem lub przeładunkiem towaru, decydować mogą na niekorzyść drogi wodnej. Poza tym o skierowaniu przesyłki na drogę wodną, kolejową czy kombinowaną decydują takie czynniki, jak: szybkość przewozu, koszt, bezpieczeństwo, dogodność naładunku i wyladunku, zaufanie klienta itp. Decyzja nadawcy co do sposobu przewozu zależy od tego, który z wymienionych czynników jest dla niego najważniejszy.

Podana wyżej statystyka rodzajowa przewozów wykazuje całkowity prawie brak artykułów masowych w naszych przewozach wodnych. A z rozmieszczenia naszego przemysłu, źródeł surowców i rynków zbytu wynika konieczność przewozu surowców na dalekie odległości. Węgiel przewożymy koleją według taryf deficytowych na odległość ponad 600 km z przeznaczeniem na eksport za granicę celną lub na rynek wewnętrzny, przy czym przewóz ten odbywa się wzdłuż naszej głównej arterii wodnej. Podobnie długie przebiegi ma drewno. W kierunku odwrotnym, mianowicie z Gdyni i Gdańska dowożymy znaczne ilości rud żelaznych, złomu żelaznego i fosforytów—wszystko koleją na odległość ponad 600 km—także według taryf deficytowych i wzdłuż Wisły. Istnieje więc sytuacja, w której kolej wozi ładunki masowe i tanie z zastosowaniem taryf niższych od kosztów własnych, konkurując w ten sposób skutecznie z wodą, natomiast drogi wodne pozbawione są większego tonażu. Czy nie należałoby tego układu odwrócić? Zanim przystąpimy do konkretnych projektów w tym zakresie—zwróćmy jeszcze uwagę na dane statystyczne.

Niżej podane zestawienie przedstawia przewozy wodne według okręgów rzecznych (dane za 1936 r.—w tys. ton):

	Naładowano	Wyladowano
Ogółem:	725	725
Za granicą	0	52
W Gdyni i w Gdańsku	85	349
W kraju	640	324
w tym:		
Wisła z dopływami	408	290
Warta z dopływami	52	0
Odra—Noteć Dolna	74	9
Gopło—Noteć Górna	100	20
Niemen z dopływami	1	0
Prypeć i kanał Królewski	4	4
Wilnia i Dźwina	1	1

Cały naładunek odbywa się w kraju i w niewielkiej ilości w portach morskich Gdyni i Gdańsku. Udział Niemna, Prypeci, Wilii i Dźwiny w ogólnej ilości naładunku jest minimalny (poniżej 1%), dominującą rolę odgrywają natomiast drogi wodne północno-zachodnie, a więc: Wisła, Warta i Noteć—wraz z istniejącymi tam kanałami. Wyladowuje

się 48% ogólnych przewozów w Gdyni i Gdańsku, 7% za granicą lądową i 45% w kraju. Zboże i mąkę zbożową ładuje się w całości w kraju (Włocławek, Toruń, Grudziądz, Płock i Bydgoszcz), wyładowuje natomiast w 80% w Gdyni i Gdańsku, mniejsze zaś ilości—wewnątrz kraju i za granicą. Podobnie przedstawia się obrót cukrem. Węgiel przewożony jest tylko Przemszą i górną Wisłą do Krakowa. Z Gdańska importuje się wodą: ekstrakty garbarskie, tłuszcze, wełnę i bawełnę. Pozostałe artykuły przewożone są w różnych kierunkach, przy czym ze względu na mniejsze ilości tych transportów nie odgrywają one poważniejszej roli.

Jeżeli chodzi o pracę poszczególnych portów rzecznych—Warszawa wykazuje obrót największy (183·3 tys. t), o czym decyduje odbiór cukru, mąki, ryżu i garbników. Drugie z kolei miejsce zajmuje Włocławek (86·6 tys. t), jako port nadawczy dla zboża, mąki, cukru i papieru. Dalej idą: Toruń (nadanie zboża, mąki, cukru i innych—łącznie 75·5 tys. t, odbiór—4·1 tys. t), Grudziądz (52·2 tys. t—głównie nadanie zboża i mąki), Płock (49 tys. t—nadanie zboża i mąki) i Bydgoszcz (43 tys. t—nadanie zboża, mąki i cukru).

Praca portów morskich Gdyni i Gdańska w zakresie przewozów rzecznych przedstawia się w ten sposób, iż w 1936 r. do Gdańska dowieziono statkami rzeczными 383 tys. t towarów, do Gdyni zaś—tylko 45 tys. t; wywieziono statkami rzeczными z Gdańska 124 tys. t, z Gdyni—54 tys. t.

Przewozy drewna—zarówno splawianego w tratwach, jak i przewożonego w barkach, łodziach itp.—wyniosły w 1936 r. 626·7 tys. m³, co w przeliczeniu na wagę daje ok. 400 tys. t. Z górą połowę całej ilości stanowi drewno nieobrobione, pozostała zaś ilość rozpada się w równych częściach na drewno opalowe i obrobione. Naładunek drewna odbywa się, jak następuje: 1/3 całej ilości na Niemnie, 1/3—na Wiśle, reszta zaś podzielona jest na inne drogi wodne.

Przechodząc do spraw taryfowych, należy podkreślić, iż w taryfach towarowych P. K. P. oddzielny zeszyt poświęcony jest dla obrotu w komunikacji przeładunkowej z portami śródlądowych dróg wodnych (Tar. Tow. Cz. II zes. 5). Z kilkudziesięciu taryf specjalnych, zawartych w tym zeszycie, większość obejmuje artykuły cenniejsze importowe (tłuszcze zwierzęce i roślinne, juta, wełna, bawełna, drewno farbiarskie i garbarskie, kauczuk, drewno egzotyczne, słoma ryżowa itp.), bądź eksportowe (cukier, zapalki, cynk i ołów). Z artykułów masowych natomiast istnieją taryfy przeładunkowe tylko na eksport węgla, zboża i przetworów zbożowych oraz drewna. Wobec wybitnie niskiej stawki kolejowej na eksport węgla przez Gdynię i Gdańsk (zł 4·20 za tonę) taryfa przeładunkowa na węgiel jest martwa, znaczenie pozostałych taryf—na drewno i zboża—jest również niewielkie wobec zbyt niskich taryf kolejowych na przewóz tych artykułów bezpośrednio do miejsca przeznaczenia bez przeładunku na wodę.

Jeżeli chodzi o taryfy żeglugowe, stosowane przez 4 największe przedsiębiorstwa na drodze wodnej Gdynia/Gdańsk—Warszawa—Dęblin—Sandomierz, to zwraca uwagę ich stosunkowo wysoki poziom, przeciętnie wyższy od gr 5 za 1 t-km. Taryfa nastawiona jest na przewóz przesyłek cenniejszych, w odniesieniu do których przy zróżniczkowanej taryfie kolejowej najłatwiej wodzie konkurować, nawet stosując wysokie stawki przewozowe, natomiast szereg towarów masowych, jak rudy żelazne i węgiel, pominięte zostało zupełnie w klasyfikacji towarów, co świadczy o wykluczeniu z góry tych przewozów przez przedsiębiorstwa żeglugowe.

Stawki najtańszej klasy 5 taryfy żeglugowej są wyższe od klasy 16 taryfy kolejowej, co ilustruje następujące zestawienie:

Z Gdańska do:	Km woda	Stawki wodne		Odpowiadająca wysokością klasa taryfy kolejowej
		zł za 1 t	gr za 1 t-km	
Grudziądz	121	10	8·3	14
Torunia	221	12	5·4	15
Włocławka	277	15	5·4	14/15
Płocka	322	17	5·3	14/15
Warszawy	441	21	4·8	14
Dęblina	568	26	4·6	13
Sandomierza	693	32	4·6	12

Przy wysokim stosunkowo poziomie taryf żeglugowych drogi wodne mogą obecnie konkurować z koleją tylko przy przewozie towarów najdroższych, taryfowanych przez koleję wg klas wyższych od 12. Jeżeli chodzi o skierowanie na wodę transportów masowych, to możliwe byłoby to tylko w wypadku wydatnej redukcji taryf żeglugowych. Możliwości takie istnieją niezawodnie, gdyż koszt własny przewozu wodą jest zwykle niższy od kosztu kolei.

Dla stworzenia warunków atrakcyjności—koszt przewozu kombinowanego kolejowo-wodnego, wraz z kosztami przeładunku, powinien być nieco niższy od bezpośredniej stawki kolejowej, a to z uwagi na mniejszą szybkość przewozu wodą. O ile koleję ze względu na koszt własny lub ze względów budżetowych nie może udzielić bez rekompensaty dalszych ulg w formie taryf przeładunkowych, wskazane jest w takich wypadkach rozważyć możliwość pewnej podwyżki taryf ogólnych i ew. równoczesnej obniżki taryf dla komunikacji przeładunkowej, byle stworzyć preferencję na rzecz przewozów kombinowanych. Rozwiązanie takie może być korzystne tak dla kolei, która pozbywa się pewnej części przewozów deficytowych, jak i dla przedsiębiorstw żeglugowych, które otrzymają zatrudnienie i poważne wpływy z dużej ilości towarów masowych.

Jeżeli chodzi o towary droższe, to żadna pomoc taryfowa ze strony kolei nie jest w zasadzie potrzebna dla skierowania ich na drogi wodne. Decydować winny tu jedynie względy geograficzne, mianowicie bliskość portu rzecznego przy nadaniu lub odbiorze, oraz niższy koszt przewozu wodą w porównaniu z kosztem kolejowym. W wypadku ustalonej z góry koordynacji przewozów, zmierzającej do zapewnienia drogą wodnym rentownych przesyłek, może wchodzić pod uwagę także stworzenie preferencji taryfowej na rzecz komunikacji przeładunkowej w odniesieniu do przesyłek cenniejszych, lecz powinno się to odbywać w drodze zróżniczkowania taryf bez strat ze strony kolei.

Przy uwzględnieniu przedstawionych wyżej wytycznych z zakresu polityki taryfowej kolei w odniesieniu do przewozów kombinowanych kolejowo-wodnych—wydaje się wskazanym rozważyć pewne zmiany taryfowe, zmierzające do skierowania na drogi wodne dużych ilości towarów masowych.

Przy imporcie wchodzi tu pod uwagę: rudy żelazne, złom i fosforyty, które możnaby przewozić drogą wodną do Płocka lub Włocławka, a w razie poprawy stanu Wisły środkowej—nawet do Dębina lub Sandomierza i dalej drogą kolejową do miejsc spożycia w C. O. P. i na Górnym Śląsku. W kierunku przeciwnym należałoby dążyć do skierowania na drogę wodną węgla i drewna, przeznaczonego na rynek wewnętrzny, oraz zboża—na rynek zewnętrzny i na eksport.

Przedstawione niżej porównanie stawek obecnych i projektowanych wskazuje na to, iż skierowanie wymienionych masowych towarów na drogę kombinowaną kolejowo-wodną możliwe byłoby tylko po wprowadzeniu wydatnej obniżki tak taryf kolejowych, jak i wodnych (w zł za 1 t):

	Rudy żelazne	Złom żelazny	Fosforyty
Obecna stawka kolejowa			
w relacji Gdynia/Gdańsk-Katowice			
610 km	10·10	9·40	8·10
Stawka wodna normalna			
z portów do Płocka	17·00	17·00	17·00
Koszt przeładunku obecny	2·50	2·50	2·50
Stawki zaproponowane:			
stawka wodna w relacji Gdynia/Gdańsk—Płock	2·50	2·50	2·50
stawka kolejowa z Płocka do Katowic 353 km na poziomie kosztu ruchowego kolei	5·00	5·00	5·00
przeładunek z wody na kolej	1·00	1·00	1·00
Razem koszt przewozu w komunikacji kombinowanej	8·50	8·50	8·50

Zaprojektowana stawka wodna zł 2·50 za 1 t z Gdańska do Płocka lub Włocławka jest zbliżona do wyliczonego teoretycznie kosztu własnego barki 270-tonowej, z obustronnym ładunkiem, wahającego się ok. gr 1 za 1 t-km.

Dla kierunku przeciwnego—węgiel na ziemie północno-zachodnie opłaca stawkę kolejową zł 10·50 za 1 t. Odbiór węgla i miału węglowego

przez stacje, położone przy portach rzecznych: Płock, Włocławek, Nieszawa, Toruń, Fordon, Chełmno, Tczew, Bydgoszcz, Gdynia i obszar W. M. Gdańska—wynosi ok. 650 tys. t rocznie. Celem skierowania tych przewozów na drogę kombinowaną kolejowo-wodną można przyjąć kalkulację jak wyżej, tj. stawkę kolejową do Płocka zł 5.20 za 1 t, stawkę wodną do Gdańska zł 2.50 i koszt przeładunku zł 1.50 od 1 t.

Drewno surowe i tarte eksportowane jest przez porty p. o. c. w ilości ok. 1 miln. t rocznie. Stawka kolejowa—wg tar. sp. PF-1A—na 700 km wynosi zł 16.50 za 1 t. Wobec tego skierowanie pewnej ilości drewna na drogę kombinowaną kolejowo-wodną jest tu również możliwe i nawet wg korzystniejszych stawek niż przy węglu.

Poza tym pod uwagę wchodzić może rozszerzenie obecnej taryfy przeładunkowej ŻA-3 dla eksportu zboża i wyrobów młynarskich również na obrót wewnętrzny. Taryfa powyższa daje 20% ulgi taryfowej dla transportów, kierowanych z kolei na drogę wodną.

Niezależnie od tego nasuwa się możliwość wprowadzenia komunikacji kombinowanej kolejowo-wodnej pomiędzy portami morskimi Gdynią i Gdańskiem a Centralnym Okręgiem Przemysłowym.

Na razie pod uwagę wchodzić tu dowóz przez porty p. o. c. do st. Wierzbnik i Ostrowiec rud żelaznych w ilości ok. 15 tys. t i złomu w ilości ok. 35 tys. t rocznie.

Stawki obecne i projektowane przedstawiają się, jak następuje (w zł za 1 t):

	Rudy	Złom
Obecna stawka kolejowa z Gdyni/Gdańska do Wierzbnika z przeładunkiem w Płocku	9'60	9'30
Stawki obecne:		
wodna Gdańsk — Płock	17'00	17'00
kolejowa Płock — Wierzbnik	16'50	8'10
Stawki projektowane:		
wodna Gdańsk — Płock	2'50	2'50
kolejowa Płock — Wierzbnik	4'40	4'40
przeładunek	1'00	1'00
		8'00
Stawki obecne z przeładunkiem w Dęblinie:		
wodna Gdańsk — Dębl.n	26'00	26'00
kolejowa Dęblin — Wierzbnik	9'70	5'30
Stawki projektowane:		
wodna Gdańsk — Dęblin	5'50	5'50
kolejowa Dęblin — Wierzbnik	2'50	2'50
przeładunek	1'00	1'00
		9'00

Jak wynika z powyższego zestawienia, skierowanie transportów artykułów masowych na drogę kombinowaną kolejowo-wodną byłoby możliwe jedynie przy wydatnej redukcji stawek wodnych w rozmiarach o ok. 80=85% oraz przy ustaleniu taryf kolejowych dowozowo-odwozowych na poziomie kosztów ruchowych kolei, a zatem również ich wydatnej redukcji w granicach do 75%.

W kierunku z C. O. P. do portów morskich pod uwagę wchodzi na razie nadanie pewnych niewielkich ilości przetworów przemysłu hutniczego i metalurgicznego.

Dla ułatwienia przeładunku towarów masowych z kolei na wodę i odwrotnie możliwe jest wprowadzenie kontenerów o ładowności 5 t oraz ew. całych ruchomych nadwozi wagonowych o ładowności ok. 20 t.

Zmiany taryfowe, przedstawione wyżej, zapewniłyby żegludze rzecznej poważne ilości transportów masowych i wpływów z tego tytułu, mianowicie: w kierunku z Gdyni i Gdańska do Płocka (maksymalne ilości) rud żelaznych, złomu i fosforytów ok. 1 304 tys. t po zł 2.50 = zł 3 260 tys., w kierunku przeciwnym: węgla ok. 650 tys. t po zł 2.50 = zł 1 625 tys., drewna ok. 500 tys. t po zł 2.50 = zł 1 250 tys., czyli razem 2 454 tys. t towaru przy wpływie zł 6 135 tys.

Zważywszy, iż tabor żegludowy na razie nie jest przystosowany do przewozu tak dużych ilości towarów masowych, wskazany byłby podział pracy pomiędzy koleją i wodą. W niemieckich taryfach przeładunkowych znajdujemy warunki stosowania, iż nadawca może skorzystać z ulgowych stawek tylko wówczas, jeżeli np. co najmniej połowę transportów danego artykułu nada do przewozu koleją. Warunek taki dzieli ściśle transporty pomiędzy koleją i wodą.

Równocześnie z tymi zmianami—tytułem częściowej rekompensaty za udzielone przez koleją ofiary należałoby dążyć do skreślenia niektórych taryf artykułowych na import artykułów cennych z zagranicy.

Wydaje się, iż w naszych warunkach—przy istniejącym rozgałęzieniu użytecznych dróg wodnych oraz ich stanie technicznym—przedstawione wyżej zmiany taryfowe byłyby jedynym sposobem właściwego podziału pracy oraz ustalenia współpracy pomiędzy koleją i drogami wodnymi.

S. P.

ŻEGLUGA I SPRAWY MORSKIE

RUCH W PORCIE GDAŃSKIM W SIERPNIU 1938 R.—Ruch okrętowy w Gdańsku w sierpniu b. r. zmniejszył się w porównaniu z miesiącem poprzednim, wzrost natomiast w porównaniu z sierpniem 1937 r. Przeszło przez port gdański w miesiącu sprawozdawczym ogółem 1 161 statków o pojemności 855 167 nrt—wobec 1 344 statków o pojemności 922 163 nrt w lipcu i 1 126 statków o pojemności 742 922 nrt w sierpniu ub. r., a więc ruch okrętowy w pierwszym zestawieniu wykazuje spadek o 12.1%, w drugim—wzrost o 15.1%. Zawinęło do portu gdańskiego w sierpniu 569 statków o pojemności 417 619 nrt, opuściły zaś port 592 statki o pojemności 437 548 nrt. Tonaż statków wchodzących zmniejszył się w porównaniu z lipcem b. r. o 17.1%, w porównaniu zaś z sierpniem 1937 r. wzrósł o 15.2%. Pojemność statków wychodzących zmniejszyła się w stosunku do lipca o 10.4%, w stosunku zaś do sierpnia wzrosła o 14.9%.

Pojemność statków, które do Gdańska zawinęły i port ten opuściły w ciągu pierwszych 8 miesięcy b. r., wyniosła 6 116 779 nrt, gdy w tym samym okresie ub. r.—5 187 063 nrt; ruch okrętowy zwiększył się więc w b. r. o 17.9%.

Narodowość statków, które odwiedziły w sierpniu port gdański, była następująca:

	Przybyło		Odeszło	
	statków	nrt	statków	nrt
Polska	32	20 378	32	20 948
Gdańsk	7	4 142	9	4 191
Anglia	24	31 892	24	33 142
Dania	76	44 816	83	51 119
Estonia	35	24 728	37	24 507

Finlandia	45	52 082	44	49 433
Francja	5	6 720	4	5 457
Grecja	5	10 499	5	12 633
Holandia	24	5 098	28	5 323
Jugosławia	—	—	1	2 661
Litwa	7	4 010	8	4 682
Łotwa	24	26 813	24	26 812
Niemcy	88	38 255	92	37 354
Norwegia	55	34 054	55	33 842
Panama	2	809	3	1 246
Portugalia	1	3 805	1	3 805
Rumunia	1	2 603	1	2 676
Szwecja	132	87 873	133	88 534
Włochy	6	20 972	8	29 183

Razem: 569 417 619 592 437 548

Ogółem reprezentowanych było w sierpniu w gdańskim ruchu portowym 19 bander, przy czym bandera polska cofnęła się na dziesiąte miejsce—za Szwecję, Finlandię, Danię, Niemcy (które zostały tym razem pod względem tonażowym zepchnięte na czwarte miejsce), Norwegię, Anglię, Łotwę, Włochy i Estonię.

Obrót towarowy wyniósł w sierpniu 618 057 t—wobec 706 682 t w lipcu i 571 730 t w analogicznym miesiącu ub. roku; w pierwszym wypadku obroty towarowe wykazują spadek o 12.5%, w drugim—wzrost o 8.2%. Import (145 108 t) zmniejszył się w sierpniu w porównaniu z lipcem o 27.3%, w porównaniu zaś z sierpniem 1937 r. wzrósł o 5.3%. Eksport (472 949 t) zmniejszył się w stosunku do lipca o 6.7%, a w stosunku do sierpnia ub. r. zwiększył się o 9%.

Ruch towarowy w sierpniu charakteryzuje następujące zestawienie (w tonach):

Grupa towarowa	Przywóz	Wywóz
Produkty pochodzenia roślinnego	1 653	11 308
Produkty pochodzenia zwierzęcego	3 445	206
Produkty pochodzenia mineralnego	131 856	364 743
Tłuszcze, oleje i in.	313	26
Artykuły spożywcze, tytoń	782	7 392
Chemikalia	2 623	14 317
Skóry i wyroby	38	36
Surowce włókiennicze	223	68
Kauczuk i wyroby	120	—
Drzewo i wyroby	771	67 356
Papier i wyroby	998	269
Materiały budowlane	102	102
Metale i wyroby	1 960	6 989
Maszyzny i aparaty	205	106
Inne	19	31
Razem:	145 108	472 949

W imporcie na pierwszym miejscu znajdują się produkty pochodzenia mineralnego z kwotą mniejszą o 25,5% niż w miesiącu poprzednim. Przywóz kilku kolejnych co do wielkości grup również uległ zmniejszeniu, a więc: produktów pochodzenia zwierzęcego o 4,5%, chemikalij o 71%, metali i wyrobów o 63%, produktów pochodzenia roślinnego o 19,9% itd. Zwiększył się 7-krotnie przywóz artykułów spożywczych i tytoniu. Inne grupy nie wykazują w sierpniu większych zmian w porównaniu z lipcem.

W eksporcie na pierwszym miejscu znajdują się w sierpniu produkty pochodzenia mineralnego z kwotą mniejszą od lipcowej o 6,3%. Zmniejszył się również o 15% eksport drzewa. Wywóz dwóch następnych co do rozmiarów grup uległ zwiększeniu, mianowicie: chemikalij o 145% i produktów pochodzenia roślinnego o 23%. Zmniejszył się o 56,8% wywóz artykułów spożywczych i tytoniu, eksport metali i wyrobów wzrósł o 25,7%.

Przyjechało do portu gdańskiego w sierpniu 25 pasażerów, wyjechało—141.

A. R.

Z RYNKU FRACHTOWEGO.—Jak na wszystkie dziedziny życia gospodarczego tak i na transport morski mają duży wpływ wszelkie niepokoje natury politycznej. Żegluga wykazuje może największą wrażliwość na podobne wydarzenia, przy czym o ile w fazie początkowej powstawania takich niepokołów, które z reguły są związane z gorączkowym zbrojeniem, podaż transportów szybko rośnie, to w fazie rozstrzygnięć i ewentualnego wybuchu wojny następuje gwałtowne załamanie się interesów—wobec ogromnego ryzyka, na jakie narażone są statki i przewożone towary. Okoliczność ta powoduje duży wzrost kosztów asekuracji od ryzyka wojennego, jak to właśnie miało miejsce w ostatnich dniach ub. m. Działa to hamująco na obroty morskie, gdyż zarówno właściciele statków, jak i dysponenti ładunków wstrzymują się z zawieraniem transakcyj, oczekując na takie lub inne wyjaśnienie się sytuacji. Tak było i ostatnio, przy czym najbardziej wrażliwym okazał się angielski rynek asekuracyjny, który—jak wiadomo—jest w tym zakresie prawie decydujący. Dla niektórych kierunków składki ubezpieczeniowe sięgały 20% wartości. Na szczęście, trwało to niedługo, gdyż już w dn. 1 b. m. opłaty asekuracyjne zostały znacznie obniżone, a w następnych kilku dniach powróciły do mniej więcej normalnego poziomu. Polski rynek, reasekurujący się na rynku angielskim, zmuszony był, niestety, trzymać się ściśle bezpośrednich dyrektyw z Londynu. Inna rzecz, że w obniżeniu stawek rynek nasz okazał podobno pewną opieszałość w porównaniu z rynkiem angielskim, co wymagałoby wyjaśnienia. Ostatni tydzień przyniósł już całkowite uspokojenie, ale istnieje uzasadniona obawa, że w związku z przeprowadzaną demobilizacją obroty morskie zmniejszą się—tym bardziej, że wchodzimy w martwy sezon jesienno-zimowy. Tymczasem próby organizacji podaży tonażu, tzn. dopasowania tej podaży do popytu, napotykają na trudności w łonie samych inicjatorów—armatorów angielskich, co—rzecz zrozumiała—czyni iluzorycznymi jakiegokolwiek nadzieje na umiędzynarodowienie tej teoretycznie słusznej koncepcji. Mamy tu na myśli projektowany pool kompensacyjny, którego zadaniem miało być powstrzymanie nadmiaru tonażu od zabójczej konkurencji—za odpowiednią opłatą—na wzór podobnej organizacji właścicieli tankowców. Sprawie tej poświęca ostatnio wiele uwagi fachowa prasa zagraniczna z angielską na czele¹⁾.

KRONIKA TYGODNIOWA

PRZEGLĄD USTAW I ROZPORZĄDZEŃ

DEKRET PREZYDENTA RZPLITEJ:

Zakaz przywozu z zagranicy środków płatniczych—dekret z dn. 3/X 1938 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 76, poz. 528).

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW:

Uposażenia nauczycieli—rozp. z dn. 22/IX 1938 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 74, poz. 522).

ROZPORZĄDZENIA MINISTRÓW:

Zmiana terytorialnego zakresu działania niektórych towarzystw kredytowych miejskich—rozp. Ministra Skarbu z dn. 21/IX 1938 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 74, poz. 525).

Wprowadzenie na pewnych obszarach niektórych przepisów ustawy o nadzorze nad hodowlą—rozp. Ministra Roln. i Ref. Roln. z dn. 15/IX 1938 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 76, poz. 529).

Podatek drogowy—rozp. Ministra Spraw Wewn.—w porozumieniu z Ministrami: Skarbu i Komunikacji—z dn. 27/IX 1938 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 76, poz. 530).

Zakaz przywozu pieniędzy w walucie czeskosłowackiej—rozp. Ministra Skarbu z dn. 4/X 1938 r. („Dz. Ust. R. P.” Nr 76, poz. 531).

TERMINY OGÓLNYCH ZEBRAŃ W SPÓLKACH AKCYJNYCH

15 października:

— Śląskie Zakł. Graf. i Wyd. „Polonia”, S. A.—o g. 12 w lok. S-ki w Katowicach, Sobieskiego 11.

21 października:

— Zakł. Przem. Młyn i Tartak Parowy „Piaski”, S. A.—o g. 16 w lok. Not. P. Gnoińskiego w Lublinie, Królewska 17.

22 października:

— „Pharma” Mgr Bolesław Jawornicki, S. A.—o g. 17 w lok. S-ki w Krakowie, Długa 48.

24 października:

— Cukrownia „Szpanów”, S. A.—o g. 17 w lok. J. Ks. Radziwiłła w W-wie, Bielańska 14.

25 października:

— Młyn w Główniej „Cerealia”, S. A.—o g. 12 w lok. S-ki w Poznaniu, Nadolnik 8.

26 października:

— Miodosytnia i Przem. Miodowo-Pszczelniczy „K. Mieszkowski”, S. A.—o g. 18 w lok. S-ki w W-wie, Sandomierska 13.

— Młyny Grudziądzkie „Cerealia”, S. A.—o g. 12 w lok. S-ki w Grudziądzu, Dworcowa 49.

— Cukrownia „Kruszwica”, S. A.—o g. 15½ w lok. S-ki w Kruszwicy.

27 października:

— Przem. Elektr. „Czechowice”, S. A.—o g. 16 w lok. S-ki w Czechowicach.

31 października:

— „Młyn Ziemiański”, S. A.—o g. 12 w lok. Pozn. B-ku Ziemiań w Poznaniu, al. Marcinkowskiego 13.

¹⁾P. „Fairplay” z dn. 29 ub. m., „Scandinavian Shipping Gazette” z dn. 28 ub. m. itp.

SKARBOWOŚĆ I FINANSE

PO NAPIĘCIU NA RYNKU FINANSOWYM

W związku z obserwowanym ostatnio napięciem na rynku finansowym P. Wiesław Domaniewski, Dyrektor Departamentu Obrotu Pieniężnego Min. Skarbu, naświetlił następująco aktualne zagadnienia, które interesują opinię publiczną:

„Każdy, kto ostatnio miał możność przyjrzenia się z bliska pracy instytucyj finansowych, mógł łatwo stwierdzić, że znalazły się one pod stosunkowo dużym naporem. Odplyw wkładów dał się zaobserwować już od dn. 15/IX i trwał dokładnie do dn. 30/IX, tj. do chwili, kiedy komunikat z Monachium odsunął widmo konfliktu światowego. Odplyw ten objął zarówno P. K. O., komunalne kasy oszczędności, jak i banki państwowe oraz prywatne, natomiast drobny aparat kredytowy był dotknięty przez ten ruch w minimalnym stopniu.

Jeśli chodzi o rozmiar nacisku, to na ogólną sumę pieniędzy, ulokowanych na książeczkach oszczędnościowych i rachunkach bieżących, co stanowi w Polsce ok. zł 3 mild., odplynęło w dniach napięcia ponad zł 300 miln., która to suma została wypłacona wkładcom i obecnie znajduje się w postaci gotówki w ich posiadaniu.

Postawa naszego aparatu kredytowego, poczynając od instytucyj lokalnych i idąc poprzez banki i centrale finansowe, zasilające te instytucje lokalne, była wzorowa, a sprawność techniczna—godna podziwu. Jest rzeczą powszechnie wiadomą, że banki i kasy oszczędności, od których wkładcy w sposób nieoczekiwany żądają zwrotu pieniędzy, muszą się upłynniać w instytucjach finansowych, które stanowią dla nich oparcie rezerwowe. Te zaś instytucje nadrzędne upłynniają się z kolei w instytucji emisyjnej, tj. w Banku Polskim.

Jakich wysiłków technicznych wymaga sprawne wypłacanie wkładcom pieniędzy przy wzmóżonym naporze na kasy oraz jednoczesne upłynnianie środków w instytucjach nadrzędnych—świadczą mogą następujące liczby:

Oto, w centrali P. K. O., gdzie normalnie załatwia się przy okienkach kilkuset klientów dziennie, w czasie największego napięcia w ostatnich dniach liczba ta dochodziła do 4 i 5 tysięcy. W Banku Polskim, w oddziale warszawskim, gdzie normalnie dyskontuje się dziennie 2÷3 tys. weksli, w ciągu szeregu ostatnich dni dyskontowano po 18÷20 tys. sztuk. Nawet stosunkowo niewielki oddział w Łodzi zdyskontował jednego dnia 16 tys. sztuk. Ponadto trzeba jeszcze było wykonywać takie dodatkowe, a nieraz bardzo uciążliwe prace, jak regulowanie ruchu godzącej się tłumnie klienteli. Bardzo duży wysiłek stanowiło dokonywanie lombardu papierów wartościowych, pod których zastaw banki i kasy zapewniały sobie w Banku Polskim środki na wypłatę wkładów.

Pamiętamy wszyscy ten okres niepokoju, jaki przeżywaaliśmy w pierwszych latach naszej niepodległości i jaki przeżywały niektóre inne kraje podczas ostatniego kryzysu gospodarczego w związku z zaburzeniami finansowymi. Nie zapominajmy, że każde doświadczenie wiele uczy. Myśmy pilnie obserwowali wszystkie te zjawiska i nauczyliśmy się na pewno bardzo dużo. W wyniku tego doszliśmy do głębokiego przekonania, że ograniczenie wypłacania wkładów nie jest absolutnie rzeczą celową i nie daje żadnych korzyści—zarówno z punktu widzenia interesów ogólnych kraju, jak i instytucyj finansowych. Jesteśmy o tym głęboko przeświadczeni, że nie dają również żadnych korzyści wszelkie uspokajające zapewnienia w okresie masowego zatrwożenia. Sposobem uspokojenia płochliwego wkładcy, skutecznym i jedynym, jest wypłacanie wkładów w pełnej wysokości. Gdybyśmy, uprzedzając wypadki, przed 3 czy 4 tygodniami zamieścili w prasie szereg komunikatów, że jesteśmy przygotowani do wypłat nawet w największym rozmiarze, i że nie ma potrzeby się niepokoić, ani naciskać na kasy instytucyj finansowych—to z pewnością nie powstrzymałoby to naporu. Dlatego też byliśmy przygotowani technicznie dla sprostanienia sytuacji, wiedząc doskonale o tym na podstawie różnych obserwacji, że w pewnym momencie po zaspokojeniu najbardziej trwożliwych wkładców nadchodzi refleksja.

Cóż bowiem ma czynić wkładca z podjętymi pieniędzmi? Czy ma je stale nosić przy sobie lub chować w szufladzie? Czy może ma kupować niepotrzebne dla siebie przedmioty? Oczywiście, na te pytania każdy, kto podjął pieniądze, musi w końcu jasno i wyraźnie odpowiedzieć samemu sobie. Skoro publiczność widzi, że banki nie ograniczają wypłat, to przestaje ona podlegać psychozie niepewności.

Byliśmy przygotowani nawet w razie dużo większego naporu wkładców na kasy i dłuższego trwania tego nacisku wypłacać każdemu pełną żadaną sumę i rozważaliśmy nie tylko projekt uruchomienia dodatkowych okienek kasowych, co miało w istocie miejsce, ale nawet stworzenie dodatkowych punktów wypłat.

Muszę stwierdzić, że najbardziej pokrzepiającą niespodzianką, jaką przyniosły nam ostatnie dni, był fakt, że nacisk na kasy bankowe ustal raptownie z chwilą, gdy okazało się, że europejski konflikt wojenny został zażegnany, oraz fakt, że nacisk ten nie wznowił się, gdy w piątek dn. 30/IX kraj nasz stanął w obliczu zdecydowanej akcji zewnętrznej w związku z najżywiej odczuwaną przez wszystkich koniecznością odzyskania Śląska Zaolzańskiego. Ta pełna godności i spokoju postawa będzie w przyszłości przedmiotem naszej dumy”.

PODATKI I OPŁATY

KALENDARZYK PODATKOWY NA PAŹDZIERNIK 1938 R.

W październiku płatne są następujące podatki:

do 5 października—podatek od energii elektrycznej, pobrany przez sprzedawcę energii w okresie 16÷30/IX; do 20 października—tenże podatek, pobrany w okresie 1÷15/X;

do 7 października—podatek dochodowy od uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę, wypłaconych przez służbodawców we wrześniu b. r.;

do 15 października—zaliczka kwartalna (za III kwartał b. r.) na podatek przemysłowy od obrotu w wysokości co najmniej $\frac{1}{3}$ kwoty podatku, wymierzonego za 1937 r., przez przedsiębiorstwa, nie prowadzące prawidłowych ksiąg handlowych;

do 15 października—II rata (półroczna) podatku dochodowego od uposażeń z tytułu różnicy, wynikającej z kumulacji uposażeń, otrzymanych w 1937 r.;

do 25 października—zaliczka miesięczna na podatek przemysłowy od obrotu za 1938 r. w wysokości podatku, przypadającego od obrotu, osiągniętego we wrześniu—przez wszystkie przedsiębiorstwa, obowiązane do publicznego ogłaszania sprawozdań o swych obrotach lub do składania sprawozdań do zatwierdzenia, a z innych przedsiębiorstw—przez przedsiębiorstwa handlowe I i II kat. oraz przemysłowe I÷V kat., prowadzące prawidłowe księgi handlowe;

do 25 października—zaliczka kwartalna za III kwartał na podatek przemysłowy od obrotu za 1938 r. w wysokości podatku, przypadającego od obrotu, osiągniętego w ubiegłym kwartale (lipiec, sierpień i wrzesień b. r.) przez przedsiębiorstwa, nie wymienione wyżej, a prowadzące prawidłowe księgi handlowe;

do 31 października—II rata (półroczna) podatku od lokali za 1938 r.

Ponadto płatne są w październiku zaległości, odroczone lub rozłożone na raty z terminem płatności w tym miesiącu, oraz podatki, na które płatnicy otrzymali nakazy płatnicze z terminem płatności w październiku 1938 r.

PIENIĄDZ I KREDYT

ZAKAZ PRZYWOZU PIENIĘDZY W WALUCIE CZESKOSŁOWACKIEJ.—W związku z ostatnimi zmianami politycznymi w Czechosłowacji kurs korony czeskiej, który przed kilkoma miesiącami kształtował się na poziomie Kcz. 100=zl 18, stopniowo obniżał się, osiągając przed miesiącem kurs Kcz. 100=zl 13·80, przed 2 tygodniami zaś Kcz. 100=zl 8.

Mając na uwadze straty, jakie poniesiono z powodu różnic kursowych (możliwości arbitrażu) w związku z przesyleniem koronami czeskimi kraju, dekret dewizowy z dn. 26/IV 1936 r. uzupełniony został dodatkowym art. 7a. Powyższa nowela została ogłoszona w „Dz. Ust. R. P.” Nr 76, poz. 528, przewidując zakaz sprowadzania z zagranicy środków płatniczych bez zezwolenia w zakresie, ustalonym rozporządzeniem Ministra Skarbu. W związku z powyższym Minister Skarbu wydał rozporządzenie („Dz. Ust. R. P.” Nr 76, poz. 531), wprowadzające zakaz przywozu pieniędzy w walucie czeskosłowackiej bez zezwolenia. Należy wyjaśnić, że zgodnie z art. 1 dekretu z dn. 26/IV 1936 r. w sprawie obrotu pieniężnego z zagranicą oraz obrotu zagranicznymi i krajowymi środkami płatniczymi za pieniądze należy uważać „monety, banknoty oraz wszelkie znaki pieniężne papierowe”.

Komisja Dewizowa, chcąc umożliwić normalny ruch graniczny, zezwoliła na wwóz koron czeskich w wysokości Kcz. 800 na osobę w ciągu doby.

Ponadto dozwolone jest przekroczenie sumy powyższej jedynie osobom, posiadającym wizę tranzytową—pod warunkiem wywiezienia tych pieniędzy za granicę lub do obszaru W. M. Gdańska.

OBRÓT KORONAMI CZESKIMI NA ŚLĄSKU ZAOLZAŃSKIM.—Komisarz Cywilny przy Samodzielnej Grupie Operacyjnej „Śląsk” wydał zarządzenie, postanawiające:

„1) Korona czeskosłowacka nie traci na terenie Śląska Zaolzańskiego swoich praw, jako środek płatniczy.

2) Kurs wymienny korony czeskosłowackiej wynosi 8 koron za jednego złotego.

3) Kurs ten ma zastosowanie wyłącznie do taryfowych opłat kolejowych i pocztowych oraz do gotówkowych obrotów handlowych.

4) Wymiana banknotów złotych na korony i koronowych na złote według powyższego kursu w instytucjach bankowych nie może przekraczać jednorazowo równowartości 200 koron czeskich na osobę.

5) Wypłata wkładów oszczędnościowych i bankowych nie może przekraczać 3 procent sumy wkładu według jego stanu w dn. 21/IX i nie może wynosić więcej niż 900 koron czeskich w stosunku miesięcznym z jednego konta.

6) Przeliczenie plac pracowników umysłowych i fizycznych przeprowadzone będzie na odrębnych zasadach”.

WYDAWANIE DOKUMENTÓW TOWAROWYCH PRZEZ BANKI DEWIZOWE.—Komisja Dewizowa zwróciła się—za pośrednictwem Związku Banków—do banków dewizowych, ażeby rzeczoznawcom, legitymującym się zleceniem przeprowadzenia kontroli cen towarów importowanych, wystawionym przez Izbę Przemysłowo-Handlową, względnie przez Komitet Przywózowy, jak również inspektorem Polskiego Instytutu Rozrachunkowego, działającym w zakresie poruczonych im czynności—wydawały na żądanie, do ich urzędowego użytku, dokumenty towarowe, załączone do wniosków o przydział dewiz (faktury, kwity celne, pozwolenia przywozu itp.).

W pokwitowaniu odbioru tych dokumentów powinien być podany termin, w którym dokumenty zostaną zwrócone, jak również—obok podpisu—wyraźnie imię, nazwisko i adres rzeczoznawcy bądź inspektora oraz nazwa instytucji, która wydała zlecenie kontroli.

RYNEK DEWIZ I PAPIERÓW PROCENTOWYCH

GIEŁDA WARSZAWSKA

za okres od 26 września do 1 października 1938 r.

Okres sprawozdawczy na rynku dewiz cechowała tendencja mocniejsza, co pozostawało niewątpliwie w związku z wyjaśnieniem się

europejskiej sytuacji politycznej. Obroty wzrosły—przy podaży dostatecznej. Zyski tygodniowe (w zł na 100 jednostek walutowych) przedstawiają się następująco: franki francuskie 0·12, franki szwajcarskie 0·75, belgi 0·20, liry włoskie 0·05 oraz floreny holenderskie 4·00, poza tym dolary gotówkowe zyskały zł 0·01³/₈ na \$ 1, dolary telegraficzne—zł 0·02¹/₂ na \$ 1 oraz funty szterlingi—zł 0·16 na £ 1. Natomiast straty kursowe odnotowały: korony szwedzkie—zł 0·90, korony duńskie—zł 2·15 oraz korony norweskie zł 1·80—wszystko na 100 koron.

	Wartość nominalna (waluta)	Kurs najwyższy	Kurs najniższy	Ostatni kurs w tygodniu
Dolary St. Zjedn.	\$ 1	5·34 ¹ / ₄	5·32 ³ / ₈	5·33
„ „ „ „ telegr.	\$ 1	5·34 ¹ / ₂	5·32 ¹ / ₂	5·33 ¹ / ₄
Funty szterlingi	£ 1	25·69	25·00	25·69
Franki francuskie	100 fr.	14·45	13·80	14·45
Franki szwajcarskie	100 fr.	121·40	119·35	121·05
Belgi	100 blg.	92·60	89·95	90·05
Marki niemieckie	100 RM	—	—	—
Korony czeskosłow.	100 kor.	—	—	—
Liry włoskie	100 lir.	—	—	28·05
Floreny holenderskie	100 fl.	291·50	283·00	290·10
Guldeny gdańskie	100 guld.	—	—	100·00
Korony szwedzkie	100 kor.	130·80	130·00	130·80
Korony duńskie	100 kor.	112·25	112·75	112·25
Korony norweskie	100 kor.	127·20	125·00	127·00

W poniższym zestawieniu podane jest kształtowanie się obrotów dewizami na giełdzie warszawskiej w lipcu i sierpniu b. r.:

	Lipiec ilość transakcyj	na kwotę (tys. zł)	Sierpień ilość transakcyj	na kwotę (tys. zł)
Ogółem	664	37 956	730	36 903
w tym:				
dolary Stanów Zjedn.	120	10 319	127	10 134
funty szterlingi	92	14 032	131	15 210
franki francuskie	100	5 509	95	3 299
franki szwajcarskie	37	689	40	607
belgi	53	1 415	59	1 264
marki niemieckie	—	—	—	—
korony czeskosłowackie	134	2 496	125	2 073
liry włoskie	6	13	4	13
floreny holenderskie	37	823	49	1 557
guldeny gdańskie	4	59	3	31
korony szwedzkie	27	2 102	38	2 060
korony duńskie	16	129	17	106
korony norweskie	16	153	21	184
inne dewizy	22	217	21	365

W sierpniu w stosunku do lipca liczba zawartych transakcyj dewizami wzrosła o ok. 10%, gdy jednocześnie obroty spadły o ok. 3%; w związku z tą nierównoległością—przeciętna wartość transakcji spadła. Jeśli chodzi o udział obrotów poszczególnymi dewizami w obrotach ogólnych—to najpoważniej wzrósł udział obrotów funtami szterlingami, a zaledwie nieznacznie—dolarami i koronami szwedzkimi. Pierwsze miejsce w obrotach przypadło, jak zwykle, funtom szterlingom, którymi obroty wyniosły 41·2%—wobec 37% w lipcu, drugie—dolarom (27·5%—wobec 27·2%), trzecie—frankom francuskim (8·9%—wobec 14·5%), czwarte—koronom czeskosłowackim (5·6%—wobec 6·6%), piąte—koronom szwedzkim (5·6%—wobec 5·5%) itd.

Na rynku papierów lokacyjnych państwowych tendencja była niejednolita, ale z odcieniem mocniejszym. Obroty premiovkami wzrosły, a pozostałymi papierami utrzymały się w granicach mn. w. niezmiennych. Jeśli chodzi o pożyczki premiove—to różnicę kursową, mianowicie zysk w wysokości zł 0·50, odnotowały tylko sztuki II emisji 3% Poż. Inwestycyjnej; wśród pozostałych papierów—4% Poż. Konsolidacyjna zwykła o 1·50% nom., 4¹/₂% Poż. Wewnętrzna—o 1·00% nom., a 5% Poż. Konwersyjna obniżyła się o 1·00% nom.

Na rynku papierów lokacyjnych prywatnych—przy nastroju mocnym—obroty listami zastawnymi towarzystw kredytowych ziemskich lekko wzrosły, a pozostałymi—utrzymały się bez zmiany. Salda tygodniowe (w %-ach nominału; ze znakiem plus—zwyżka, ze znakiem minus—znížka) kształtowały się następująco: 8% L. Z. Tow. Kred. Przemysłu Polskiego (gwarantowane przez Skarb Państwa) +1·00, 4¹/₂% L. Z. Tow. Kred. Ziemskiego w Warszawie +0·50, 4¹/₂% L. Z. Pozn. Ziem. Kredyt. (w zł)—0·25, 5% L. Z. Tow. Kred. m. Warszawy z 1933 r. +1·75, 5% L. Z. Tow. Kred. m. Lublina z 1933 r. +0·25 oraz 5% L. Z. Tow. Kred. m. Łodzi z 1933 r. +0·62.

	Wartość nominalna (waluta)	Kurs najwyższy	Kurs najniższy	Ostatni kurs w tygodniu
<i>Papiery państwowe</i>				
		w zł	za sztukę	
3% Pożyczka Premiowa Inwestycyjna				
I emisja sztuki	zł w zł. 100	83'00	80'00	82'00
„ „ serie	„ „ „ „	93'00	91'00	92'00
II „ sztuki	„ „ „ „	84'00	81'00	83'00
„ „ serie	„ „ „ „	94'00	92'00	94'00
4% Pożyczka Premiowa Dolarowa	\$ ¹⁾	42'50	38'00	41'75
		w %	% nominalu	
4% Pożyczka Konsolidacyjna	zł w zł.	66'00	63'50	66'00
		-65'50 ²⁾	-62'50 ²⁾	-65'50 ²⁾
4½% „ Wewnętrzna	zł	65'25	63'00	64'75
5% „ Konwersyjna	zł	68'50	67'00	68'00
				-66'50 ²⁾
5% „ Konwers. Kol.	zł	67'00	66'75	66'75
				-66'00 ²⁾

<i>Listy zastawne i obligacje banków</i>					
7%	L. Z. Państw. Banku Roln.	zł w zł. 1927	83'25	83'25	83'25
8%	„ „ „ „	zł w zł. 1927	94'00	94'00	94'00
7%	L. Z. Banku Gosp. Kraj.	zł w zł. 1927	83'25	83'25	83'25
8%	„ „ „ „	zł w zł. 1924	94'00	94'00	94'00
8%	Obl. Kom. B. Gosp. Kraj.	zł w zł. 1927	83'25	83'25	83'25
8%	„ „ „ „	zł w zł. 1924	94'00	94'00	94'00
8%	Obl. Bud. B. Gosp. Kraj.	zł w zł. 1927	93'00	93'00	93'00
5½%	L. Z. „ „ „	zł w zł. 1924	81'00	81'00	81'00
5½%	„ „ „ „	zł w zł. 1927	81'00	81'00	81'00
5½%	Obl. Kcm. B. Gosp. Kraj.	zł w zł. 1924	81'00	81'00	81'00
5½%	„ „ „ „	zł w zł. 1927	81'00	81'00	81'00

<i>Listy zastawne i obligacje towarzystw kredytowych</i>					
8%	L. Z. Tow. Kred. Przed. Polskiego ³⁾	£	92'00	90'50	92'00
4½%	L. Z. Tow. Kred. Ziemińskiego w Warszawie	zł	64'00	60'25	64'00
4%	L. Z. Pozn. Ziem. Kredyt.	zł	50'50	50'50	50'50
4½%	„ „ „ „	zł	62'25	60'00	62'25
4½%	„ „ Tow. Kred. m. Warszawy	zł			71'50
5%	„ „ „ „	zł	74'50	71'50	71'50
5%	„ „ „ „	zł	74'50	67'50	72'75
					-72'25
					-73'38 ²⁾
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Częstochowy z 1933 r.	zł			63'75
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Lublina z 1933 r.	zł	62'00	61'25	61'25
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Łodzi	zł	67'50	60'00	67'00
					-67'50
5%	L. Z. Tow. Kred. m. Łodzi z 1933 r.	zł	66'00	63'75	66'00
					-65'50

<i>Obligacje miast</i>				
VIII i IX 6% Poż. Konwers. m. Warszawy	zł	72'00	70'00	72'00

Poniżej zestawione są obroty na giełdzie warszawskiej w zakresie papierów procentowych państwowych i prywatnych w lipcu i sierpniu b. r.:

	Lipiec		Sierpień	
	ilość transakcyj	na kwotę (tys. zł)	ilość transakcyj	na kwotę (tys. zł)
Papiery państwowe	1 298	4 992	1 245	3 701
w tym:				
pożyczki państwowe	1 057	4 313	994	3 069
listy zastawne i obligacje banków państwowych	241	679	251	632

Papiery prywatne	682	1 886	412	1 310
w tym:				
listy zastawne Tow. Kred. Przem. Polskiego	3	10	4	21
listy zastawne tow. kred. ziemskich	194	590	100	637
listy zastawne tow. kred. miejskich	413	1 150	163	5 9
obligacje miast	72	136	55	123
inne	—	—	—	—
Ogółem:	1 980	6 878	1 657	5 011

Jak widać z powyższego zestawienia, w sierpniu w stosunku do lipca nastąpił spadek—zarówno obrotów papierami państwowymi i prywatnymi (o ok. 28%), jak i liczby zawartych transakcyj (o ok. 16%). Jeżeli chodzi o udział obrotów papierami państwowymi w obrotach ogólnych—to wzrósł on z ok. 72% w lipcu do ok. 74% w sierpniu, gdy jednocześnie liczba zawartych transakcyj wzrosła z ok. 66% do ok. 75%.

POŻYCZKI POLSKIE NA GIEŁDACH ZAGRANICZNYCH¹⁾

(maksimum—minimum—ultimo; w nawiasach—obroty)

	12 ÷ 17/IX	19 ÷ 24/IX	26/IX ÷ 1/IX
<i>New York</i>			
6% dolarowa			
1920	46½—45—46½ (12 000)	46—45—45 (15 000)	47½—45—47½ (8 000)
8% Dillon			
1925	35—31—31 (10 000)	33¼—31—33 (6 000)	45—31—45 (35 000)
7% stabilizac.			
1927	bez obrotów		57—42—57 (12 000)
7% Warszawy			
1928	32—30—30 (5 000)	34—31¼—31¼ (7 000)	37—30—37 (9 000)
7% Śląska			
1928	bez obrotów	32½—26—32½ (11 000)	31—28½/8—30 (8 000)
<i>London</i>			
7% stabilizac.			
1927	58'13—58'13— —58'13	58'01—57'01— —57'01	55'93—36'93— —53'43
<i>Zurich</i>			
7% stabilizac.			
1927	—	—	—
<i>Paryż²⁾</i>			
7% stabilizac.			
1927	49'37—38'12	45'68—45'08	44'89—41'63
<i>Mediolan</i>			
7% włoska			
1924	—	98'99—98'59— —98'99 (400)	98'37—96'47— —97'97 (750)

Z BANKU POLSKIEGO

STAN RACHUNKÓW BANKU POLSKIEGO W DN. 30 WRZEŚNIA 1938 R.—Obroty walutowe zwyczajne Banku Polskiego wykazują przeważnie lekką nadwyżkę sprzedaży, która też wystąpiła i w ostatniej dekadzie września. Na ogół też lekko zniżkowo kształtują się rezerwy walutowe, utrzymywane zresztą od dłuższego czasu w niewielkich rozmiarach. Rezerwy te w pierwszych 2 dekadach września—a także w ostatniej dekadzie sierpnia—wykazywały wyjątkowo wzrost—częściowo związany ze sprzedażą złota z rezerwy Banku; w III dekadzie września natomiast obniżyły się one o zł 1·3 miln., tracąc w ten sposób ok. 1/3 zwyżki, uzyskanej w 3 dekadach poprzedzających. W ciągu całego września rezerwy walutowe podniosły się o zł 1·4 miln., ale w okresie rocznym—od końca września 1937 r. do końca września 1938 r.—wykazały spadek aż o zł 21·7 miln., czyli prawie do 2/8 poprzedniej wysokości.

Rezerwy złota Banku na ogół wykazują lekką tendencję zwyżkową, dzięki której w okresie rocznym od końca września ub. r. do końca września b. r. wzrosły o zł 6·1 miln., osiągając bardzo poważną kwotę zł 437·2 miln. W ostatnich jednak 3 dekadach, a więc w ciągu całego września—w częściowym związku z dokonywanymi przez Bank sprzedażami—wykazały rezerwy złota tendencję zniżkową, przy czym ubytek rezerw wyniósł w I dekadzie września zł 0·9 miln., w II dekadzie—zł 5·6 miln. i w III dekadzie—zł 4·3 miln. Łącznie

¹⁾ \$ 5 = zł 44'57.

²⁾ Dotyczy drobnych odcinków.

³⁾ Gwarantowane przez Skarb Państwa.

¹⁾ Kursy — w % -ach nominalu, obroty — w jednostkach walutowych danego kraju (w Mediolanie — w tysiącach).

²⁾ Notowania w stosunku do parytetu pożyczki w guldenach.

więc rezerwy złota zmniejszyły się we wrześniu o zł 10·9 miln., czyli zaledwie o niecałe 2½%.

Powyższe rezerwy złota w stosunku do sumy obiegu biletów bankowych oraz części natychmiast płatnych zobowiązań Banku, podlegającej pokryciu złotem (przewyższi ich ponad zł 100 miln., uznane przez statut za pewne niezmiennie minimum tych zobowiązań)—stanowiły na ultimo września 26·84%, czyli znacznie mniej niż na ultimo II dekady, niż na ultimo sierpnia i niż na ultimo września ub. r. Ten spadek procentowego pokrycia złotem obiegu i zobowiązań przedstawia następujące zestawienie:

	%
31/VIII 1938 . . .	34·52
20/IX „ . . .	33·71
30/IX „ . . .	26·84
30/IX 1937 . . .	35·18

Silny spadek procentu pokrycia w ostatniej dekadzie września w drobnej tylko części spowodowany był zniżką sumy pokrycia, tj. rezerwy złota, natomiast główne swe źródło miał w gwałtownej wyższej podlegającej pokryciu sumy obiegu biletów bankowych i natychmiast płatnych zobowiązań (ściślej—części tych zobowiązań, uwzględnianej przy obliczaniu pokrycia), która to suma wzrosła w III dekadzie września z zł 1 409·9 miln. do zł 1 728·7 miln. (względnie z zł 1 309·9 miln. do zł 1 628·7 miln.).

Właściwie wyższe uległ tylko jeden składnik tej sumy, mianowicie obieg biletów bankowych, który podniósł się z zł 1 149·0 miln. do zł 1 547·5 miln., podczas gdy drugi składnik—natychmiast płatne zobowiązania—wykazał jednocześnie silny spadek—z zł 260·9 miln. do zł 181·2 miln.

Spadek zobowiązań w ostatniej dekadzie września częściowo dotyczył pozycji „różne rachunki”, której saldo obniżyło się z zł 54·5 miln. do zł 43·1 miln., ale w przeważnej swej części powstał na skutek odpływu lokat żyrowych z Banku.

Odpływ lokat żyrowych na ultimo września przybrał rozmiary niezwykle duże; w związku z tym lokaty te skurczyły się do 2/3 poprzedniej wysokości, mianowicie z zł 206·3 miln. do zł 138·1 miln. Szczególnie silnie odpłynęły tzw. pozostałe lokaty, obejmujące rachunki banków państwowych oraz prywatne, ale również i lokaty kas państwowych wykazały w III dekadzie września spadek. W związku z powyższym zarówno jedne jak i drugie lokaty osiągnęły na ultimo września poziom znacznie niższy niż przed miesiącem, tj. na ultimo sierpnia b. r., i niż przed rokiem, tj. na ultimo września ub. r.—jak to liczbowo przedstawia poniższe zestawienie (w miln. zł):

	Lokaty żyrowe:	
	kas państwowych	pozostałe
31/VIII 1938	40·4	155·4
20/IX „	18·9	187·4
30/IX „	15·7	122·4
30/IX 1937	25·8	183·8

Obieg biletów bankowych wykazał w III dekadzie września wzrost o zł 398·5 miln., wielokrotnie wyższy ponad normalny wzrost na ultimo miesiąca czy nawet na ultimo kwartału. Ten gwałtowny wzrost obiegu podniósł go na poziom znacznie wyższy niż w końcu poprzedniej dekady, a także od dotychczas rekordowego w b. r. poziomu z końca sierpnia i tym bardziej—od poziomu sprzed roku, w stosunku do którego obieg wykazuje wzrost aż o połowę—jak to widzimy z następującego zestawienia (w miln. zł):

31/VIII 1938	1 149·2
20/IX „	1 149·0
30/IX „	1 547·5
30/IX 1937	1 044·8

Zwyżka obiegu w III dekadzie września o blisko 35% znalazła częściowo odpowiednik w poważnym odpływie z Banku lokat żyrowych, ale przede wszystkim była związana z gwałtownym rozszerzeniem się działalności kredytowej Banku. Te oba zjawiska, na tle których powstało tak silne zwiększenie emisji przez nasz bank biletowy—co zresztą zaobserwować się dało we wszystkich innych krajach europejskich—miały swe źródło w niepokoju, jaki ogarnął niektóre sfery w związku z groźbą światowej zawieruchy wojennej. Powstał w związku z tym nacisk na instytucje kredytowe (wycyfywanie wkładów), które z kolei zaczęły wycyfywać swoje fundusze, umieszczone na lokatach żyrowych, a przede wszystkim upłynniać swe rezerwy—drogą redyskonta weksli, dyskonta biletów skarbowych oraz zastawu papierów wartościowych.

Jeśli chodzi o te 3 główne formy kredytów w Banku, to wykazały one właśnie w III dekadzie września niezwykle silny wzrost. Już II dekada września wykazała normalnie nienotowany wzrost kredytów, w ostatniej dekadzie jednak przybrał on rozmiary, wielokrotnie przewyższające normalną zwyżkę na ultimo kwartału. Przede wszystkim portfel wekslowy wzrósł o zł 163·1 miln., czyli o blisko 23%, gdy największy dotychczas w b. r. wzrost dekadowy (na ultimo kwietnia) wynosił wszystkiego zł 47·7 miln. Jeszcze silniej—nawet w liczbie absolutnej, bo o zł 164·4 miln., a procentowo aż o 300%—wzrosły pożyczki zastawowe, osiągając poziom dotychczas jeszcze nigdy nienotowany. Wreszcie, portfel skupionych przez Bank biletów skarbowych zwyżkował o zł 24·3 miln. (w II dekadzie września o zł 22·5 miln.), czyli o przeszło 2½.

W okresie całego września wzrost kredytów był również bardzo silny, jak to wykazuje poniższe zestawienie (w miln. zł):

	Wzrost
Kredyty dyskontowe	163·9
Pożyczki zastawowe	168·7
Bilety skarbowe	42·9

Jeszcze silniejszy był wzrost kredytów Banku w okresie rocznym 30/IX 1937 ÷ 30/IX 1938; wynosił on mianowicie (w miln. zł):

	Wzrost
Kredyty dyskontowe	306·3
Pożyczki zastawowe	175·9
Bilety skarbowe	34·4

Co się tyczy innych—poza wyżej omówionymi formami kredytów—operacyj czynnych Banku, to zmiana poważna w III dekadzie września nastąpiła jedynie w zakresie skupu przez Bank na własność monet srebrnych i bilonu, natomiast dług Skarbu Państwa (kredyt bezprocentowy) pozostał w dalszym ciągu zupełnie niezmienny, a portfel skupionych przez Bank papierów kredytu długoterminowego zwiększył się zaledwie o zł 0·5 miln. Zapas monet srebrnych i bilonu wykazał zniżkę o zł 19·9 miln.—mniej więcej do 2/3 swej poprzedniej wysokości; pozostawało to w związku z dużym zapotrzebowaniem ze strony rynku.

Całe bankowe pokrycie obiegu biletów Banku, obejmujące rezerwy walutowe i wszystkie wyodrębniane w bilansach Banku pozycje kredytowe—przedstawiało się we wrześniu następująco (w tys. zł):

	31/VIII	20/IX	30/IX
Waluty i dewizy	12 034	14 683	13 410
Weksle krajowe	714 822	715 891	878 963
Bilety skarbowe	39 687	58 229	82 550
Polskie monety srebrne i bilon	21 819	29 653	9 780
Pożyczki, zabezpieczone zastaw.	36 709	41 091	205 453
Papiery proc. własne	127 671	127 754	128 274
Dług Skarbu Państwa	45 000	45 000	45 000
Razem:	997 742	1 032 301	1 363 430

PRZEGLĄD ZAGRANICZNY

PAŃSTWA POMOC FINANSOWA DLA RODZINY W NIEMCZECH

Zwolennicy reżimu nacjonal-socjalistycznego Trzeciej Rzeszy twierdzą, że „jest charakterystyczne, iż w republice weimarskiej istniała ustawa o ochronie republiki, nie było jednak żadnej ustawy o ochronie narodu”; że „ustroje państwowe, które poprzedzały w Niemczech ustrój dzisiejszy, stawiały na pierwszym planie państwo, zapo-

minając o narodzie”; że „w latach 1919÷1932 nie ma do zanotowania w Niemczech żadnego prawdziwie większego i prawdziwie poważnego zarządzenia, którego celem byłoby dobro narodu niemieckiego. Troskę o naród pozostawiono przypadkowi, rezygnując z jakiegokolwiek planowania na wielką skalę”.

Temu brakowi troski o naród, temu brakowi jakiegokolwiek polityki demograficznej w okresie „systemu”, jak dziś nazywają w Rzeszy okres republiki weimarskiej, przypisuje narodowy socjalizm stałe zmniejszanie się przyrostu naturalnego ludności Niemiec, od 1925 r. począwszy. Publicyści partyjni zaś, dla wykazania całego ogromu niebezpieczeństwa wyludnienia, na jakie naród niemiecki był przez ten brak opieki państwowej narażony, wskazują, iż nadwyżka urodzin nad zgonami, która w 1925 r. wynosiła w Niemczech jeszcze 88‰, spadła w 1932 r. do 43‰, a w 1933 r.—w pierwszym roku dojścia władzy partii N. S. D. A. P., gdy dobroczynna działalność reżimu na tym polu jeszcze nie mogła się przejawiać—przyrost naturalny wyniósł już tylko 34‰.

Istotnie, dalsze pozostawienie problemu mnożenia się ludności niemieckiej samemu sobie groziło wyludnieniem Niemiec, groziło zatem zamieraniem narodu. Dlatego rząd narodowo-socjalistyczny, objąwszy władzę w dn. 30/I 1933 r., podjął od razu kroki, zmierzające do zapobieżenia tej klęsce. Te zabiegi rozwijane są równocześnie w szeregu dziedzin i obejmują długi szereg środków. W zakresie propagandy Niemcy są mistrzami; rozwinięto więc przede wszystkim nad wyraz żywą propagandę, której celem jest postawienie rodziny na najwyższym poziomie, nadanie jej największego znaczenia moralnego. Propaganda ta, obliczona na długie lata, krzewi w narodzie niemieckim poczucie moralności małżeńskiej i pozamałżeńskiej, w imię najświętszych uczuć rodzinnych i patriotycznych, krzewi zasady świętości ogniska domowego i wstrzeźliwości obyczajowej—w tym duchu wychowywana jest cała dzisiejsza młodzież Niemiec. Jednocześnie propaganda, w celu zwiększenia liczby urodzin, nakłania do wczesnego zawierania małżeństw, stawia pod pręgierzem celibat na równi z homoseksualizmem i przerywaniem ciąży, nad czym zresztą rozciągnięto niezmiernie ścisłą i surową kontrolę. Wreszcie propaganda posuwa się do takich nawet środków, jak zaprowadzone w niektórych gminach wjeżdżkich manifestacyjne bicie w dzwony kościelne w chwili—bez względu na porę dnia czy nocy—gdy na obszarze gminy nastąpiły urodziny dziecka.

Ale Rząd od początku zdawał sobie sprawę, że prócz słów, prócz propagandy, prócz odwoływania się do uczuć szlachetnych w narodzie, i prócz wychowywania młodzieży w szczytnych hasłach, trzeba narodowi dać rzeczy konkretne. Wiąca też Rząd, razem z partią, przystąpił do pracy. Jak zawsze w ustroju narodowo-socjalistycznym, tak i tu system tworzył się, i nieustannie tworzy się jeszcze, dopiero w czasie trwania akcji: w miarę postępu akcji już rozpoczętej mnożą się i zwiększają zadania, i tym ciągle nowym zadaniom Rząd stara się sprostać. Dzisiaj to, co zaczęto się skromnie od pożyczek małżeńskich, rozbudowane zostało już w wielki, aczkolwiek wciąż jeszcze nie wykończony ostatecznie, system pomocy finansowej Państwa dla rodziny niemieckiej—w system pomocy, zdążającej najpierw do ułatwienia powstania rodziny, następnie zaś do ułatwienia zniesienia głowie rodziny ciężarów, połączonych z utrzymaniem i kształceniem dzieci. System ten podlega ciągłej rozbudowie, niemal co parę miesięcy powstaje czy to nowa instytucja w ramach tego niedoskonałego jeszcze systemu, czy też istniejące instytucje doznają rozszerzenia, zmiany lub uzupełnienia. I dzisiaj system opieki finansowej Państwa nad rodziną, istniejący w Rzeszy Niemieckiej, obejmuje zarówno udzielanie pożyczek małżeńskich, jak wypłacanie zasiłków—jednorazowych i stałych—rodzinom o licznych potomstwie, jak—dalej—wypłacanie tym rodzinom zasiłków na kształcenie dzieci, jak szereg ulg podatkowych dla rodzin o licznych potomstwie, jak—następnie—opusty w opłatach socjalnych, w opłatach szkolnych, jak pomoc finansowa przy budowie własnych osiedli, jak szybszy awans urzędników, będących ojcami licznych potomstwa, i tak dalej.

Wyliczne wyżej urządzenia są najważniejszymi środkami, za których pośrednictwem Państwo udziela narodowi bezpośredniej lub pośredniej pomocy pieniężnej dla tworzenia, powiększania i utrzymania rodziny. Jak widać, ta pomoc państwowa dla rodzin o licznych potomstwie obejmuje nie tylko bezpośrednią wypłatę pożyczek zwrotnych czy też bezzwrotnych zasiłków, lecz rozszerza się na system pomocy pośredniej w zakresie podatków i opłat socjalnych, sięga w dziedzinę

budownictwa i powoduje zmiany w pragmatyce urzędniczej. Ale pomoc dla rodziny w Trzeciej Rzeszy nie kończy się na tej pomocy Państwa, o charakterze czysto finansowym. Państwo i partia rozwijają równocześnie żywą działalność w zakresie pomocy pośredniej w dziedzinie zdrowia publicznego, w dziedzinie opieki nad matką i dzieckiem, opieki nad młodzieżą, opieki nad pracującym zarobkowo członkiem narodu. Ta wszakże—aby się tak wyrazić—„drugoplanowa” pomoc czynnika publicznego w Niemczech na rzecz rodziny nie będzie nas tutaj zajmowała. Zadaniem tego artykułu będzie tylko naszkicowanie istniejącego w Trzeciej Rzeszy systemu pomocy finansowej, udzielanej narodowi przez Państwo w celu „utrzymania rodzaju i rasy”. Przejdziemy zatem po kolei najważniejsze urządzenia z tego zakresu i postaramy się dać ogólny obraz tego, czego na tym polu dotychczas w Niemczech dokonano i czego się dokonać zamierza.

*

W zakresie pomocy dla rodzin narodowy socjalizm stworzył dwa „spiżowe przykazania”, które brzmią: pomoc finansowa do zawarcia małżeństwa i pomoc finansowa dla rodzin o licznych potomstwie.

I. Podjęciem udzielania pomocy finansowej do zawierania małżeństw rozpoczął reżim nacjonal-socjalistyczny swą działalność na polu pomocy rodzinnej. Już w parę miesięcy po objęciu władzy przez partię N. S. D. A. P., mianowicie w dn. 20/VI 1933 r., wydana została pierwsza ustawa z tego zakresu: ustawa o udzielaniu pożyczek małżeńskich (Ehestandsdarlehen). Ustawa ta, rozszerzona i zmodyfikowana przez następne ustawy z dn. 28/III 1934 r. i z dn. 16/X 1934 r., stanowi dzisiaj fundament całej olbrzymiej już akcji państwowej, której zadaniem jest przez udzielenie nowożeńcom pomocy finansowej w postaci pożyczki na urządzenie domu, dopomóc im do zawarcia małżeństwa. Pierwotny zakres i wysokość tych pożyczek małżeńskich został z czasem rozszerzony i powiększony, a rodzaje pożyczek małżeńskich zróżniczkowane—tak, że dzisiaj—powiedzieć można—istnieje szereg typów pożyczek małżeńskich, których maksymalna wysokość wynosi RM 1 000, a przeciętnie—ok. RM 650 na małżeństwo. Pożyczki te są w zasadzie zwrotne; jednakże w miarę powiększania się rodziny, pożyczki są stopniowo odpisywane, aż wreszcie dochodzi do całkowitego skreślenia zobowiązania małżeństwa z tytułu pożyczki, która przemienia się tym sposobem w bezzwrotny zasiłek państwowy.

Ustawa o rozbudowie ubezpieczenia rentowego z dn. 21/XII 1937 r. przyniosła nowy typ zasiłku państwowego dla kobiet, które przed wstąpieniem w związki małżeńskie pracowały zarobkowo: kobiety takie otrzymują z chwilą zawarcia małżeństwa zwrot tej części składek ubezpieczeniowych na cele socjalne, którą w czasie swej poprzedzającej małżeństwo pracy zarobkowej uiszczyły same ze swoich zarobków.

Wedle miarodajnych zapowiedzi, w przygotowaniu jest obecnie udzielanie dodatkowych pożyczek małżeńskich w kwocie RM 300—1 000 w takich wypadkach, w których żona pochodzi z rodziny o licznych potomstwie.

W okresie od początku akcji udzielania pożyczek małżeńskich, a więc od sierpnia 1933 r., aż do sierpnia 1938 r., czyli w pierwszych 5 latach, ilość udzielonych pożyczek wyniosła okragło 1 030 000, a łączna ich suma—okragło RM 650 miln. Ilość pożyczek, udzielanych w ostatnich miesiącach, wynosiła przeciętnie 22 tys. miesięcznie. Liczby te odnoszą się wyłącznie do rdzennej Rzeszy, więc bez Austrii; o Austrii wspomnimy osobno w dalszym ciągu.

Stwierdzić tu wypada, na marginesie, że wbrew odmiennym oczekiwaniom, nasilenie udzielania pożyczek małżeńskich wzrosło w ostatnich miesiącach. Rozumowano, że te „zaległości” w zawieraniu małżeństw, które najpierw pod wpływem inflacji, a następnie kryzysu nagromadziły się w Niemczech powojennych, zostały już „odrobione”, i że rok 1937 będzie ostatnim rokiem licznych małżeństw i dużego przyrostu naturalnego. Tym czasem rzeczywistość okazała się inna, jak się zdaje: ze wzrostu ilości pożyczek małżeńskich w ostatnich miesiącach możnaby raczej wysnuć wniosek, że ilość małżeństw w Rzeszy nie spada, lecz rośnie lub przynajmniej utrzymuje się na poziomie roku zeszłego.

II. Pomoc finansowa dla małżeństw, posiadających liczne potomstwo, jest zagadnieniem znacznie bardziej skomplikowanym niż

stosunkowo proste w swym założeniu i wykonaniu udzielanie pomocy dla nowozawieranych małżeństw. Ta pomoc dla małżeństw, obarczonych licznym potomstwem, polega głównie na dwóch instytucjach: na zasiłkach dla rodzin o licznym potomstwie (kinderreiche Familien), oraz na ulgach podatkowych dla tych rodzin. Co się tyczy zasiłków, istnieją dwa ich zasadnicze rodzaje: jednorazowe zasiłki na dzieci (einmalige Kinderbeihilfe) i stałe zasiłki na dzieci (laufende Kinderbeihilfe).

Celem zasiłków jednorazowych jest przyjęcie rodziny o licznym potomstwie z pomocą w celu urządzenia gospodarstwa domowego w umiarkowanych granicach. Zasiłki te są bezzwrotne. Udzielanie ich opiera się na rozporządzeniu z 1935 r.; rozpoczęło się ono w październiku 1935 r., i dotychczas udzielono okrągło 650 tys. jednorazowych zasiłków o przeciętnej kwocie RM 325 na rodzinę, co dało łączną sumę okrągło RM 211 miln. (i tu mowa tylko o rdzennej Rzeszy, bez Austrii). Te jednorazowe zasiłki udzielane są nie w gotówce, lecz w bonach towarowych, uprawniających do zakupu mebli, bielizny i urządzenia domowego; na żądanie jednak może być zasiłek jednorazowy zużyty także i na cel osiedlenia się licznej rodziny w własnym domu (Siedlung). Zasiłki jednorazowe objęły dotychczas okrągło 3,5 miln. dzieci.

III. Większe jeszcze znaczenie posiadają stałe zasiłki na wychowanie dzieci. Mają one za cel częściowe wyrównanie przez Państwo ciężarów rodzinnych, obarczających rodziny o licznym potomstwie; toteż, ze względu na przeznaczenie swoje, nie uchodzą one w pojęciu narodowo-socjalistycznym za jakieś dobrodziejstwo albo wsparcie, lecz za instrument, służący do realizacji idei sprawiedliwości społecznej pod względem gospodarczym, socjalno-politycznym i demograficzno-politycznym. Nie da się zaprzeczyć, że takie ujęcie zagadnienia ma olbrzymie znaczenie z jednej strony dla nadania całej akcji zasiłkowej właściwego charakteru przez odjęcie jej posmaku dobroczynności, nie dla wszystkich łatwego do zniesienia, a z drugiej strony dla przywiązania najszerzszych mas ludności do istniejącego ustroju, który tego rodzaju instytucje wprowadza i utrzymuje.

Udzielanie stałych zasiłków na wychowanie dzieci rozpoczęto w lecie 1936 r., a zakres ich rozszerzył się z postępowaniem czasu bardzo znacznie. Prawo do otrzymania takiego zasiłku posiada dzisiaj każda głowa rodziny o licznym potomstwie, bez względu na swe zatrudnienie; a więc zasiłki wypłacane są zarówno osobom, żyjącym z zarobków dziennych lub tygodniowych, jak osobom, żyjącym z płacy miesięcznej, urzędnikom publicznym i prywatnym, rzemieślnikom, rolnikom itd., o ile zarobek roczny takiej osoby nie przekracza RM 8 tys., względnie o ile jej majątek nie przekracza wartości RM 50 tys. Wysokość tych zasiłków jest różna. Jeżeli osoba, obowiązana do utrzymania dzieci, podlega ubezpieczeniu socjalnemu, otrzymuje ona miesięcznie za każde trzecie i za każde czwarte dziecko po RM 10, a po RM 20 za każde piąte i następne dziecko. Jeżeli zaś osoba, obowiązana do utrzymania dzieci, nie żyje z zarobków dziennych czy tygodniowych lub z płacy miesięcznej, jeżeli zatem nie podlega ubezpieczeniu socjalnemu, wtedy otrzymuje po RM 10 miesięcznie za każde piąte i następne dziecko. Za „dziecko” uważa się w tym wypadku każdego członka rodziny, z wyjątkiem rodziców, w wieku do lat 21; dzieci jednak w wieku 16÷21 lat otrzymują zasiłek tylko wtedy, gdy uczęszczają do szkoły i gdy ich własny zarobek nie przekracza RM 30 miesięcznie.

Prócz powyższych stałych zasiłków na wychowanie dzieci, wprowadzono — począwszy od dn. 1/IV 1938 r. — specjalne zasiłki na wychowanie dzieci dla rodzin robotniczych: żonaty robotnik, posiadający 6 lub więcej dzieci, otrzymuje poza omówionymi wyżej zasiłkami stałymi jeszcze nadto RM 60 miesięcznie z tytułu zasiłku specjalnego.

Wszystkie omówione wyżej zasiłki stałe wypłacane są w gotówce przez urząd skarbowy, właściwy dla miejsca zamieszkania uprawnionego. Zasiłki te są bezzwrotne i nie mogą podlegać zajęciu w drodze egzekucji pretensji czy to publicznych, czy prywatnych.

IV. Opisane tu zasiłki na dzieci, jednorazowe i stałe, nie wyczerpują całości akcji zasiłkowej dla rodzin o licznym potomstwie. Od kwietnia b. r. podjęto w Niemczech udzielanie zasiłków na wykształcenie dzieci (Ausbildungsbeihilfe). Celem ich jest ułatwienie względ-

nie umożliwienie dzieciom, pochodzącym z licznych rodzin, uczęszczania do szkół średnich, do narodowo-socjalistycznych zakładów wychowawczych oraz do szkół zawodowych i wyższych. Uprawnione do pobierania tych zasiłków są zasadniczo te same osoby, które posiadają prawo do pobierania zasiłków stałych na wychowanie. Warunkiem uzyskania takiego zasiłku jest, by małżeństwo, które o jego przyznanie zabiega, posiadało co najmniej czworo dzieci; nie idzie przy tym o to, w jakim wieku są te dzieci, czy żyją we wspólnym gospodarstwie domowym z rodzicami i czy niektóre z nich zarabują już na własną rękę. Wdowa lub kobieta, nie żyjąca z mężem, uchodzi także i wtedy za posiadającą liczne potomstwo, jeśli ma mniej niż czworo dzieci, ale podstawowym warunkiem jest, by dziecko, dla którego zasiłek ma być przeznaczony, było dziedzicznie zdrowe i podatne do rozwoju sportowego.

Dla dziecka, uczęszczającego do szkoły średniej, zasiłek na wykształcenie obejmuje opłatę szkolną, koszty utrzymania i koszty zakupu książek i przyborów szkolnych. Dla dziecka, które ma być umieszczone w narodowo-socjalistycznym zakładzie wychowawczym, zasiłek na wykształcenie obejmuje wszystkie koszty, związane z uczęszczaniem do takiego zakładu. Przy uczęszczaniu do szkół zawodowej lub wyższej przyszuje się zasiłek zasadniczo w wysokości faktycznych opłat szkolnych; jeżeli jednak w takim wypadku dziecko musi mieszkać poza gospodarstwem domowym osoby, obowiązanej do jego utrzymania, to przyznany może być ponadto zasiłek dodatkowy w kwocie RM 300 na półrocz. Dla studentów szkół wyższych rozpoczęto przyznawanie takich zasiłków od półroczia zimowego 1938/39.

Ilość zasiłków na wykształcenie, których wysokość obliczona jest średnio na RM 600 rocznie na jedno dziecko, wyniesie ok. 30÷40 tys., razem więc pochłonie ta pozycja ok. RM 18÷24 miln. rocznie.

V. Jeszcze kilka słów o pomocy szkolnej, niesionej przez Państwo rodzinom o licznym potomstwie. Opłaty szkolne w Niemczech są zasadniczo dosyć wysokie. W Prusach, największym kraju niemieckim, liczącym blisko $\frac{3}{5}$ ludności całej rdzennej Rzeszy, opłaty te wynoszą za naukę w tzw. „höhere Schulen” — są to wyższe klasy szkół średnich — RM 20 miesięcznie od ucznia. Otóż, w dn. 8/II b. r. ogłoszona została ustawa, reformująca szkolnictwo średnie w Prusach; w ustawie tej mieszczą się również postanowienia o ulgach w opłatach szkolnych dla rodziców, posiadających liczne potomstwo. Zakres tych ulg zależy od liczby dzieci, należących do danej rodziny. Dla rodziny o dwojgu dzieciach ulga wynosi 10% na każde dziecko; dla rodziny o trojgu dzieciach — ulga wzrasta do 30% łącznej opłaty zasadniczej; dla rodziny o czworgu dzieciach — ulga wynosi już 50% tej opłaty, przy pięciorgu dzieciach wzrasta do 60%, a przy sześciorgu i więcej wynosi 70% zasadniczej opłaty. Tym sposobem opłata szkolna za jedno dziecko wynosi nadal miesięcznie RM 20, za dwoje dzieci — RM 36, za troje — RM 42, a czworo — RM 40. Progresa ulgi jest zatem widoczna, a ulga wyraźna i rzeczywista. Decydująca przy tym jest nie liczba dzieci, pochodzących z jednej rodziny, które równocześnie uczęszczają do wyższych klas szkoły średniej, lecz liczba dzieci, należących do tej rodziny, w wieku od niemowlęctwa do dwudziestego pierwszego roku życia, o ile tylko dzieci starsze uczęszczają do jakiegokolwiek uczelni i nie mają własnego zarobku, który przekraczałby RM 30 miesięcznie.

Wszystkie omówione powyżej w pp. I÷V rodzaje pomocy dla rodzin o licznym potomstwie dotyczyły rdzennej Rzeszy, bez Austrii. Ale od chwili przyłączenia Austrii do Rzeszy reżim trzyma się zasady równouprawnienia nowopozyskanej Marchii Wschodniej na wszystkich polach, a więc także i w dziedzinie popierania populacji. Jakkolwiek zatem Rząd Trzeciej Rzeszy oczekuje, że usunięcie bezrobocia w Austrii, ogólny rozwój gospodarczy i wzrost zarobków wzmogą wprawdzie i w tym kraju skłonność do liczniejszego, niż dotąd, zawierania małżeństw i spowodują wzrost urodzeń — to jednak wprowadził w Austrii wszystkie wspomniane wyżej rodzaje pomocy rodzinnej, z wyjątkiem ulg w opłatach szkolnych, obowiązujących tylko w Prusach. A więc co do pożyczek małżeńskich — już od kwietnia 1938 r. obowiązują w Austrii postanowienia identyczne z przepisami, obowiązującymi w rdzennej Rzeszy; dotychczas wypłacono tam już 6 tys. pożyczek, dalsze 9 tys. wniosków o udzielenie pożyczek jest w toku załatwienia. Również

zasiłki, jednorazowe i stałe, są w Austrii wypłacane na równi z rdzenną Rzeszą: jednorazowych zasiłków na dzieci w przeciętnej kwocie po RM 320 udzielono już w 30 tys. wypadków, rozpatrywane są dalsze wnioski w ilości 50 tys. Wreszcie co do stałych zasiłków na wychowanie dzieci, od kwietnia b. r. napłynęło z Austrii okragło 80 tys. wniosków dla blisko 80 tys. dzieci, i przed niedawnym czasem rozpoczęto wypłatę tych zasiłków.

Wedle preliminarza budżetowego na rok 1938/39, przeznaczono w Rzeszy na cel pożyczek małżeńskich, zasiłków na dzieci i zasiłków na wykształcenie pierwotnie kwotę RM 520 miln. Ze słów jednak Sekretarza Stanu w Ministerstwie Skarbu Rzeszy Reinhardta, wypowiedzianych podczas ostatniego zjazdu partyjnego w Norymberdze, okazuje się, iż prelimitowana kwota została w międzyczasie podniesiona, bo obecnie już wynosi RM 550 miln. Jedynie tylko na pożyczki małżeńskie, na zasiłki na dzieci i zasiłki na wykształcenie!

VI. Szczególną opieką partii i Państwa, także i w zakresie pomocy dla rodzin o licznym potomstwie, cieszy się w Trzeciej Rzeszy, „stan żywielski”, a w szczególności ludność wiejska, pracująca na roli. Przyczyną tego jest konieczność zatrzymania tej ludności na wsi, podyktowana z jednej strony faktem, że podniesiona do najwyższych granic intensyfikacja produkcji rolnej wymaga dużej ilości rąk do pracy, a z drugiej strony okolicznością, że warunki pracy w mieście są na ogół i korzystniejsze i przyjemniejsze, niż na wsi, wskutek czego wewnętrzna migracja ze wsi do miast jest w Niemczech zjawiskiem normalnym. W celu zapobieżenia temu zjawisku, wydano w Rzeszy szereg zarządzeń, dotyczących różnych dziedzin życia, a dążących do zatrzymania na wsi ludności, na wsi urodzonej i wychowanej; nas interesują tu specjalne dla ludności wiejskiej zarządzenia z zakresu pomocy rodzinnej.

Jedno z ważnych zarządzeń tego typu mieści się w rozporządzeniu o popieraniu ludności wiejskiej z dn. 7/VII 1938 r. W myśl tego rozporządzenia, członkom ludności wiejskiej odracza się bezprocentowo spłatę pożyczki małżeńskiej, jeżeli przynajmniej jedno z małżonków przed zawarciem małżeństwa było co najmniej przez 5 lat bez przerwy czynne w gospodarstwie rolnym lub leśnym albo w rzemiośle wiejskim. Spłata jest odroczone na tak długi okres, przez jaki przynajmniej jedno z małżonków pozostaje po zawarciu małżeństwa nadal zajęte w tej samej dziedzinie pracy. Jeżeli zaś małżonkowie w 10 lat po otrzymaniu pożyczki małżeńskiej udowodnią, że jedno z nich przez cały ten okres nieprzerwanie pracowało na wsi w gospodarstwie rolnym lub leśnym albo jako rzemieślnik wiejski, to pożyczka ulega zupełnemu skreśleniu.

Troska o zatrzymanie ludności wiejskiej na wsi przejawia się również w innym postanowieniu specjalnym: członkowie ludności wiejskiej, którzy wstąpili w związki małżeńskie po dn. 30/VI 1938 r., mogą poza pożyczką małżeńską otrzymać pożyczkę na urządzenie (Einrichtungsdarlehen), jeżeli przynajmniej jedno z małżonków w ostatnich 5 latach przed ślubem było bez przerwy zajęte w gospodarstwie rolnym lub leśnym albo jako rzemieślnik wiejski, i w dalszym ciągu zamierza spełniać te czynności. Pożyczka na urządzenie jest bezprocentowa i udzielana jest w gotówce, a wysokość jej sięga przeciętnie sumy RM 800. Pożyczka ta może być przeznaczona na zakup narzędzi, statków i maszyn, na zakup bydła, na urządzenie osiedla lub tp.

Wreszcie trzeci środek pomocy specjalnie dla ludności wiejskiej polega na tym, że poza pożyczkami małżeńskimi i poza pożyczkami na urządzenie, udzielane są zasiłki na urządzenie (Einrichtungszuschuss). Pożyczki małżeńskie i pożyczki na urządzenie może w chwili zawarcia małżeństwa otrzymać każdy, kto jest zajęty w gospodarstwie rolnym lub leśnym albo jako rzemieślnik wiejski, a więc także i samodzielny gospodarz rolny lub leśny. Natomiast zasiłki na urządzenie otrzymują tylko robotnicy rolni i rzemieślnicy wiejscy, mianowicie wszyscy, którzy wstąpili w związki małżeńskie po dn. 31/XII 1933 r., jeżeli przynajmniej jedno z małżonków w ostatnich 5 latach pracowało bez przerwy jako robotnik rolny lub rzemieślnik wiejski i jeżeli oświadczy, że zamierza także i nadal oddawać się temu zajęciu. Zasiłki te przyznawane są co 5 lat, i to bez względu na jednorazowe lub stałe zasiłki na dzieci. Wysokość ich wynosi RM 400.

W myśl rozporządzenia o popieraniu ludności wiejskiej mogą zatem członkowie ludności wiejskiej, o ile odpowiadają przepisanyemu warunkom, otrzymać:

a) przy zawarciu małżeństwa: pożyczkę małżeńską—przeciętnie RM 700, pożyczkę na urządzenie—przeciętnie RM 800, zasiłek na urządzenie—RM 400, razem RM 1 900;

b) po zawarciu małżeństwa: zasiłki na urządzenie w kwocie po RM 400 za każde 5 lat nieprzerwanej pracy jako robotnik rolny lub rzemieślnik wiejski.

Przy dalszej rozbudowie stałych zasiłków na wychowanie dzieci nastąpi specjalne uregulowanie sprawy synów i córek chłopów dziedzicznych (Erbhofbauern) o licznym potomstwie, które w odpowiednim czasie z reguły muszą opuścić dziedziczne gospodarstwo. Uregulowanie będzie polegało na tym, iż stałe zasiłki na dzieci będą zastąpione zasiłkiem na osiedlenie się (Bauernsiedlungsbeihilfe), który będzie w odpowiednim terminie wypłacany. Tym sposobem stworzy się dla chłopów dziedzicznych o licznym potomstwie znaczne ułatwienie przy wyposażeniu dzieci, zmuszonych do opuszczenia gospodarstwa.

VII. Pomoc finansowa Państwa dla rodzin o licznym potomstwie przejawia się w Rzeszy jeszcze w jednej formie, o której już wspomnieliśmy na początku: w formie ulg podatkowych dla osób, obowiązanych do utrzymania licznej rodziny. Podstawy prawne dla tej pomocy stworzyła reforma podatków osobistych, zawarta w ustawie z dn. 16/X 1934 r., która weszła w życie od początku 1935 r. Reforma ta polega na większym, niż dotąd, uwzględnieniu stanu rodzinnego przy wymiarze podatku dochodowego, na uwzględnieniu stanu rodzinnego przy gminnym podatku obywatelskim (Bürgersteuer) oraz przy podatku majątkowym, i wreszcie na wprowadzeniu wolnych od podatku części spadku dla dzieci i wnuków przy podatku spadkowym. Zasadą tej reformy jest przyznanie obniżki podatku zasadniczo dla wszystkich dzieci, należących do gospodarstwa domowego podatnika; tę ulgę przyznaje się także, na osobny wniosek zainteresowanego, i w tych wypadkach, w których idzie o dzieci pełnoletnie, o ile tylko na koszt podatnika kształcą się do jakiegoś zawodu i nie ukończyły jeszcze dwudziestego piątego roku życia. Ponadto, specjalnie przy podatku majątkowym od dn. 1/I 1935 r. istnieje kwota wolna od podatku, wynosząca po RM 10 tys. na męża, żonę i każde nieletnie dziecko.

*

To są zatem, w wielkim skrócie podane, zarządzenia na polu pomocy pieniężnej ze strony Państwa dla małżeństw i rodzin o licznym potomstwie w Trzeciej Rzeszy. Łączna suma, wypłacona dotychczas z tytułu samych tylko pożyczek małżeńskich, zasiłków jednorazowych i stałych na dzieci oraz zasiłków na wykształcenie, przekroczyła we wrześniu b. r. kwotę RM 1 mild. Ta kwota jednak, stanowiąca sumę bezpośrednich świadczeń pieniężnych Państwa, jest tylko fragmentem świadczeń, poniesionych przez Państwo na ten cel, jest tylko fragmentem całości ofiar społeczeństwa na rzecz akcji, której zadaniem jest zapobieżenie wyludnieniu, a raczej przyczynienie się do wzrostu zaludnienia w Niemczech. Po doliczeniu do wspomnianej kwoty wszystkich świadczeń pieniężnych o charakterze pośrednim, a zatem wszystkich ulg podatkowych i wszystkich opustów w opłatach szkolnych, socjalnych i innych, przyznanych od początku 1935 r., okaże się—w oparciu o obliczenia Ministerstwa Skarbu Rzeszy—że Rząd narodowo-socjalistyczny wydał dotąd na cele pomocy dla nowożeńców i dla rodzin o licznym potomstwie, a więc na cel wyrównania ciężarów, obarczających rodziny o licznym potomstwie, sumę kilku miliardów marek.

Wspomnieliśmy na początku, że zarządzenia, których celem jest niesienie pomocy finansowej dla społeczeństwa w celu popierania wzrostu ludności w Niemczech, nie są wynikiem jakiegoś z góry w szczegółach obmyślanego planu, lecz każde z nich stanowi niejako odrębną cegiełkę przyszelego gmachu, przyszłej całości, która dzisiaj nie jest jeszcze w sobie organicznie związana. Na razie cegiełki te leżą jeszcze niejako obok siebie, nie są jeszcze systematycznie ułożone, nie stanowią jeszcze ostatecznego systemu. Nad powiązaniem ich w system pracuje się dopiero teraz. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu Rzeszy, Fritz Reinhardt, któremu podlega zagadnienie wyrównania

ciężarów rodzinnych, parokrotnie wypowiedział się publicznie w tej sprawie. Mówił on m. in., że wyrównanie ciężarów rodzinnych przez uwzględnienie obciążenia rodzin przy wymiarze podatków osobistych, przez przyznawanie zasiłków i dodatków, przez popieranie zawierania wczesnych małżeństw i przez inne środki i zarządzenia, jest „spiżowym postulatem odpowiedzialnej za Państwo Niemieckie partii narodowo-socjalistycznej. Ale przedsięwzięte dotychczas środki stanowią tylko pierwsze wielkie kroki na drodze do celu... W miarę możliwości finansowych będziemy kroczyć tą drogą dalej, dopóki dla wszystkich stanów narodu niemieckiego nie osiągniemy całkowitego wyrównania ciężarów rodzinnych, i dopóki idea wczesnego małżeństwa i tęsknota do liczego potomstwa nie stanie się wszystkim Niemcom wspólną”.

Zamierzony rozwój i uporządkowanie omówionych wyżej środków idzie w tym kierunku, aby całkowite wyrównanie ciężarów rodzinnych związane zostało z podatkami osobistymi. Wtedy nie będzie żadnych

specjalnych ulg czy opustów przy wymiarze podatków, i znikną wtedy wszelkie zasiłki na dzieci, lecz wymiarowi podatku będzie przeciwstawiona pozycja pieniężna, odpowiadająca kwocie, potrzebnej dla wyrównania ciężarów rodzinnych, a obliczona z uwzględnieniem wysokości zarobku podatnika i liczby jego potomstwa. Jeśli wymiar podatku okaże się większy, niż łączna pozycja wyrównawcza, to się tę pozycję odliczy od wymiaru, a podatnik zapłaci tylko resztę. Jeżeli natomiast pozycja wyrównawcza okaże się wyższa od wymiaru podatku, co u rodzin z licznym potomstwem o małym lub średnim zarobku będzie stanowiło regułę—wtedy różnica będzie głowie rodziny wypłacać w ratach miesięcznych „Państwowa Kasa Rodzinna” (Reichsfamilienkasse), instytucja, której utworzenie ma być zakończeniem i koroną dotychczasowej akcji, a której powołania do życia oczekują w Niemczech już w 1942 r. lub 1943 r.

Dr Jerzy Rawita Gawroński

KRONIKA ZAGRANICZNA

STANY ZJEDN. AM.

ZMIANY PODATKOWE.—W żadnym kraju zmiana polityki podatkowej nie wywołuje takiej dyskusji, co w ostatnich latach w Stanach Zjedn. Jak wiadomo, od chwili objęcia prezydentury przez obecnego Prezydenta Roosevelta, polityka podatkowa stała się nie tylko elastycznym instrumentem fiskalnym, ale również jednym z głównych czynników polityki gospodarczej i społecznej Rządu. Walka z kryzysem oraz silna i ostra dążność do równomierniejszego i sprawiedliwszego podziału dochodu społecznego—również przy pomocy odpowiedniej polityki podatkowej—były i są tymi czynnikami, nadającymi polityce tej tak szeroki rozgłos.

Również i w roku bieżącym przeprowadzone ostatnio zmiany stały się tematem dnia—i to z dwóch powodów: po pierwsze, że poprzedzone zostały gwałtowną kampanią wielkiego przemysłu, czyniącą politykę podatkową Prezydenta Roosevelta w dużym stopniu współodpowiedzialną za wywołanie obecnej depresji gospodarczej, po drugie, że zostały przeprowadzone wbrew stanowisku Prezydenta.

Tegoroczna ustawa dochodowa (Revenue Act of 1938) jest kompromisem między stanowiskiem Izby Reprezentantów i Senatu, osiągniętym na wspólnej konferencji międzyizbowej. Kompromisowy bill podatkowy został przyjęty przez obydwie izby znaczną większością głosów i wysłany do podpisu Prezydenta. Według konstytucji Stanów Zjedn. bill, przyjęty przez Kongres, staje się ustawą nawet bez podpisu Prezydenta po 10 dniach po jego formalnym przyjęciu przez Kongres. Otóż tegoroczny Revenue Act stał się właśnie w ten sposób z dniem 27/V b. r. ustawą bez podpisu Prezydenta—na skutek tylko upływu wspomnianego terminu 10-dniowego. Jednocześnie Prezydent stwierdził, że podpisu swego nie mógł złożyć pod tym projektem z powodu jego niektórych części i zapowiedział, że będzie usilnie dążył do rewizji ustawy na najbliższej sesji Parlamentu. Chwilowo jest to zatem porażka Prezydenta.

Zmiany, przeprowadzone w opodatkowaniu spółek, są największe, toteż i w tej materii spór i nacisk przemysłu był najsilniejszy. Jeżeli natomiast chodzi o osoby fizyczne, to zmiany są stosunkowo nieznaczne. W podatku dochodowym tzw. minimum egzystencji pozostawione zostało w dotychczasowej wysokości, tj. \$ 1 000, obniżone zostało

jedynie dla fundacyj z \$ 1 000 na \$ 100. Również skala podatku dochodowego od osób fizycznych została zasadniczo utrzymana w dotychczasowej wysokości—z wyjątkiem pewnych zmian dla cudzoziemców, zamieszkających poza granicami kraju, a osiągających dochody ze źródeł, położonych w Stanach Zjedn. Według dotychczasowych przepisów cudzoziemcy, prowadzący samodzielne przedsiębiorstwa w Stanach Zjedn., chociażby nawet tu nie mieszkali, podlegają amerykańskiemu podatkowi dochodowemu na równi z krajowcami. Wszyscy inni cudzoziemcy, a więc ci, którzy ani nie mieszkają w kraju, ani nie prowadzą tu samodzielnego przedsiębiorstwa (tj. ciągnący głównie dochody z amerykańskich papierów wartościowych), opodatkowani zostali według jednolitej stawki w wysokości 10% tych dochodów. Jednakże ci sami obcokrajowcy, których dochód brutto wynosi co najmniej \$ 21 600, zostali opodatkowani na tych samych zasadach i w tej samej wysokości, co i krajowcy. Wyłom w tych zasadach został przewidziany jedynie w stosunku do obywateli Kanady, którzy na podstawie specjalnej umowy podatkowej, ratyfikowanej w dn. 13/VIII 1937 r., zostali opodatkowani zniżoną stawką w wysokości 5% bez względu na wysokość dochodu brutto. Otóż Revenue Act of 1938 utrzymuje w zasadzie zniżoną stawkę w wysokości 5% w stosunku do dochodów, pochodzących ze źródeł, położonych w Stanach Zjedn., osiągniętych przez osoby, zamieszkujące jeden z krajów, sąsiadujących ze Stanami Zjedn., nie zaangażowane w handlu lub przemyśle w Stanach i nie posiadające w nich ani udziału ani miejsca wykonywania przedsiębiorstwa. Powyższa stawka zniżona ma w zasadzie zastosowanie jedynie w przypadku dochodu brutto, pochodzącego ze źródeł, położonych w Stanach Zjedn., w wysokości \$ 21 600 lub mniej. Od dochodów brutto powyżej \$ 21 600 stawka 5% ma zastosowanie jedynie wówczas, jeżeli to jest przewidziane w umowie podatkowej, zawartej z krajem sąsiadującym ze Stanami Zjedn., i jeżeli umowa ta została ratyfikowana przed dn. 26/VIII 1937 r. Jedynym takim krajem jest Kanada. Przepis ten zamyka zatem możliwość uzyskania ulgowej 5% stawki przez inne państwa.

Z innych zmian podatkowych, odnoszących się do osób fizycznych—należy wymienić zmiany w podatkach spadkowym i od darowizn. Wysokość stawek tych podatków pozostała niezmienną, obniżone natomiast zostało na rok 1939 i lata następne dotychcza-

sove minimum wolne od podatku od darowizn z \$ 5 000 na \$ 4 000 na obdarowanego. Poza tym rozszerzono dotychczasowe uprawnienia komisarzy podatkowych do odraczania zapłaty podatku spadkowego z 8 do 10 lat, oraz obniżono wysokość oprocentowania za odroczenie z 6% na 4% w stosunku rocznym.

Najważniejsze jednak zmiany zostały przeprowadzone w odniesieniu do spółek. Dotychczas spółki opodatkowane były tzw. normalnym podatkiem dochodowym od spółek (normal tax on corporations) w wysokości 8÷15% ustalonego dochodu netto. Jednocześnie zyski, rozdzielane w formie dywidend między akcjonariuszów, podlegały opodatkowaniu progresywnemu w wysokości 4÷75%. Celem uniknięcia tak wysokiego obciążenia, spółki, w szczególności kontrolowane przez niewielką liczbę osób, starały się nie wydzielać dywidend, przeznaczając osiągnięte zyski na najrozmaitszego rodzaju fundusze i rezerwy w przedsiębiorstwie, powodując z drugiej strony poważny uszczerbek we wpływach skarbowych. Dla zapobieżenia tego rodzaju sytuacji wprowadzony został ustawą skarbową z 1936 r. specjalny podatek od spółek od nierozdzielonych zysków (surtax on undistributed profits) w wysokości 7÷27% nierozdzielonego dochodu netto. Ten to podatek uważany był za kamień obrazy dla przemysłu jako krępujący swobodę inwestowania przemysłu, oraz wybitnie hamujący dopływ świeżego kapitału do przedsiębiorstw i jako taki był w ciągu ostatniego roku jak najnamiętniej zwalczany. W tym też to podatku tegoroczny Revenue Act wprowadza zmiany najpoważniejsze.

Nowy podatek od spółek (tax on corporations) łączy w sobie cechy dawnych podatków od spółek i od nierozdzielonych zysków. Spółki, podlegające obecnie temu podatkowi, podzielone zostały w zależności od wielkości ich dochodu netto na 3 grupy, przy czym wysokość stawek podatkowych zmienia się w zależności od grupy, do której spółka zostaje zaliczona, oraz od procentu dochodu netto, wypłaconego przez spółkę tytułem dywidendy.

Podatek zasadniczo wynosi 19% od dochodu netto spółki, przekraczającego \$ 25 tys., przy czym ustalony w ten sposób podatek nosi miano fakultatywnego (tentative tax). Podatek ten następnie ulega redukcji o 16½% od odliczenia, przysługującego dotychczas w wysokości 85% od dywidend, otrzymanych przez spółkę od innych krajowych spółek prywatnych (które ze swej strony podlegają

temu podatkowi), oraz 2½% sumy, wypłaconych w ciągu roku podatkowego dywidend. Np.: dochód netto spółki—\$ 96 tys., dywidendy otrzymane—\$ 90 tys., dywidendy wypłacone—\$ 80 tys. Podatek fakultatywny wyniesie (19% od \$ 96 tys.)—\$ 18 240. Potrącenia: a) 16½% od \$ 76 500 (85% od \$ 90 tys. dywidend otrzymanych)—\$ 12 622,50, b) 2½% od \$ 80 tys. dywidend wypłaconych \$ 2 000; podatek ostateczny—\$ 3 617,50. W ten sposób tak silnie zwalczany podatek od nierozdzielonych zysków zostaje obniżony faktycznie do 2,5%, co w praktyce nie będzie mogło wywrzeć żadnego wpływu na politykę rozdzielania zysków przez koncerny.

Spółkom, znajdującym się w upadłości oraz w likwidacji, tudzież akcyjnym bankom rolnym (Joint-Stock Land Banks) i spółkom mieszkaniowym czynszowym (Rental Housing Corporations)—przysługuje prawo do potrącenia zamiast 21½% dywidend wypłaconych—2½% dochodu netto.

Niezależnie od powyższej zasady ogólnej ustawa wprowadza szereg przepisów ulgowych, mających na celu możliwe usunięcie ewentualnych niesprawiedliwości i nierównomierności. Niektóre z tych przepisów są bardzo skomplikowane.

Poza tym ustawa zwiększa wysokość podatku od specjalnych rodzajów spółek, jak: banków, spółek powierniczych, towarzystw ubezpieczeniowych itp. z dotychczasowych 15% na 16½%, obniża natomiast od spółek zagranicznych, wykonujących w Stanach Zjedn. przemysł lub handel i posiadających tu zakład lub miejsce wykonywania przedsiębiorstwa, z 22% na 16½%.

Pewne zmiany nastąpiły również w opodatkowaniu zysków i strat w kapitale (capital gains and losses). Do 1934 r. zyski kapitałowe, tj. zyski, pochodzące ze sprzedaży majątku, posiadanego przez płatnika przez okres dłuższy niż 2 lata, nie były włączone do ogólnego dochodu podatnika, lecz opodatkowane oddzielnie proporcjonalną stawką w wysokości 12½%, natomiast zyski, pochodzące ze sprzedaży majątku, posiadanego krócej niż 2 lata—włączane były do ogólnego dochodu płatnika i odpowiednio opodatkowane; straty zaś w kapitale były w całości potrącane od ogólnego dochodu. W 1934 r. nastąpiły pod tym względem znaczne ograniczenia. Przede wszystkim inaczej zostały potraktowane zyski kapitałowe, osiągnięte przez osoby fizyczne i prawne. Zyski osób prawnych wliczane były do ich dochodu podatkowego w pełnej wysokości, natomiast osiągnięte przez osoby fizyczne—traktowane były łagodniej i wliczane do ich dochodu ogólnego w pełnej wysokości tylko w tym przypadku, jeżeli majątek, z którego zyski te zostały osiągnięte, znajdował się w posiadaniu tych osób nie dłużej niż rok; jeżeli natomiast znajdował się dłużej niż rok, lecz nie dłużej niż 2 lata—to tylko w 80%, jeżeli 2÷5 lat—w 60%, 5÷10 lat—w 40%, jeżeli dłużej niż 10 lat—w 30%. Natomiast straty, powstałe ze sprzedaży majątku, poniesione zarówno przez osoby fizyczne, jak i prawne—mogły być potrącone jedynie do wysokości \$ 2 tys. oraz z zysków kapitałowych. Tego rodzaju stan prawny utrzymał się do chwili obecnej. Ponieważ dotychczasowe uregulowanie tej kwestii uważane było za zbyt surowe i wpływające niekorzystnie na rozwój koniunktury gospodarczej w szczególności przez to, że odstraszało inwestora od swobodnego kupna i sprzedaży walorów i w ten sposób hamowało swobodny przyrływ do przemysłu nowego kapitału, nowa ustawa stara się polepszyć dotychczasowe położenie pod niektórymi względami.

Jeżeli chodzi o osoby fizyczne, ustawa włącza do ogólnego dochodu podatkowego wszystkie

zyski kapitałowe, zrealizowane w okresie krótszym niż 18 miesięcy (dotychczas rok) od momentu nabycia majątku, zmniejszone o analogiczne straty kapitałowe, oraz zezwala na odliczenie ewentualnej nadwyżki tych strat w roku następnym; zyski kapitałowe, zrealizowane w okresie 18÷24 miesięcy, włącza się do ogólnego dochodu tylko w wysokości 2/3, przy czym wysokość podatku od tego zysku nie może przekraczać 20%; jednocześnie przysługuje prawo odliczenia ewentualnej nadwyżki analogicznych strat kapitałowych w całości od ogólnego dochodu; wreszcie zyski kapitałowe, zrealizowane w okresie ponad 24 miesięcy, włącza się do ogólnego dochodu tylko w wysokości 50% i przy zastosowaniu do nich maksymalnej stawki podatku do 15% oraz z prawem odliczenia ewentualnej nadwyżki strat kapitałowych od innych dochodów.

Osobom prawnym przyznaje się jedynie prawo do potrącenia strat kapitałowych do wysokości \$ 2 tys. oraz do wysokości analogicznych zysków kapitałowych, osiągniętych w danym roku. W każdym razie zyski te (ewentualnie ich nadwyżka) włączane są do ogólnego dochodu w całości bez względu na okres ich realizacji.

Jak więc z powyższego wynika, w traktowaniu zysków i strat kapitałowych zaszyły zmiany na lepsze jedynie w odniesieniu do osób fizycznych, sytuacja natomiast osób prawnych pod tym względem pozostała prawie niezmienną.

Poza tym tegoroczny Revenue Act zniósł następujące podatki akcyzowe jako uciążliwe (tzw. nuisance taxes): od pasty do zębów, mydła i innych artykułów toaletowych (pobierane dotychczas w wysokości 5%), od futer (3%), instrumentów fonograficznych (5%), artykułów sportowych (10%), kamer i soczewek (10%), gumy do żucia (2%), nafty i gazoliny. Jedynym podatkiem akcyzowym, którego wysokość została podwyższona od dn. 1/VII b. r., jest podatek od nowoprodukowanego spirytusu destylowanego—z \$ 2 do \$ 2,25 od gallona.

Powyższe zmiany w podatkach akcyzowych głównie od artykułów powszechnego użytku oraz niektóre poprzednio omówione zmiany w innych podatkach i ich administracji, a w szczególności te, które przynoszą pewne ulgi dla drobnego płatnika i które mogą przyczynić się do aktywizacji życia gospodarczego, spowodowały—według oświadczenia Prezydenta—że nie postawił on wyraźnie swego weta, nie chcąc w ten sposób opóźnić wejścia w życie korzystnych inowacji, wprowadzonych przez ustawę.

M. Mikuśkiewicz

NIEMCY

NOWA REDUKCJA DŁUGÓW.—W „Reichsgesetzblatt” Nr 130/1938 ogłoszona została ustawa „o oczyszczeniu starych długów”.

O zasięgu społeczno-gospodarczym, zamierzonym celu i zakresie działania nowej ustawy informuje wstęp programowy następującej treści: „Narodowy socjalizm wprowadza naród niemiecki z dawnego upadku gospodarczego i prowadzi go do nowego rozkwitu. Pragnie on pomóc tym, którzy w dawnej biedzie załamali się gospodarczo i zużyli swoje majątki na zaspokojenie roszczeń wierzycieli. Stare długi, które pomimo utraty majątku nie zostały spłacone, nie mogą stanowić przeszkody do tworzenia nowych warsztatów pracy i bytowania na odpowiedniej stopie. Aby nie stanowiły one zapory, trzeba, by wierzyciel i dłużnik zrozumieli, iż są oni członkami zbiorowości społecznej.

Wierzyciel i dłużnik winni współdziałać w tym, by obciążenie dłużnika starymi długami dostosować do zdolności płatniczych dłużnika. Skoro dłużnik nie jest w stanie spłacać starych długów, winien je wierzyciel skreślić, jako bezwartościowe.

W celu unormowania starych długów według tych zasad, o ile nie zostały one ułożone w drodze dobrowolnych układów, ustanawia się pomoc sędziowską, opartą o rządowe przepisy ustawowe”.

Ingerencja Państwa w stosunki wierzycielsko-dłużnicze nie jest rzeczą nową—zarówno w Niemczech, jak i u nas. W okresie ubiegłego kryzysu znajdowała ona dość szeroko, zwłaszcza w Niemczech, zastosowanie w zakresie uregulowania zobowiązań rolniczych. Zarządzenia te nosiły jednak charakter przejściowy, koniunkturalny, i dążyły do zachowania normalnego stanu stosunków wierzycielsko-dłużniczych. Omawiana ustawa niemiecka stanowi w tym zakresie novum i jako taka zasługuje na specjalną uwagę. Novum to nie polega tylko na tym, że ustawa ta nosi charakter powszechny, a nie rolniczy. Istotną nowością tego zarządzenia jest zastosowanie ingerencji Państwa w prywatno-prawne stosunki wierzycielsko-dłużnicze w zasięgu powszechnym w celu wyrównywania różnic posiadania. Po raz pierwszy normowanie stosunków kredytowych zostało w tak szerokiej skali użyte jako narzędzie, powodujące zmiany w zakresie podziału dóbr i dochodu społecznego.

Ustawa obejmuje tzw. „stare długi”, które określa, jako powstałe przed dniem 1/I 1934 r. Pozornie mogłaby być wobec tego uważana jako ustawa „kryzysowa”, zdążająca do likwidacji skutków kryzysu. Tak jednak nie jest, bo art. 1, określający zasięg ustawy, pozwala z niej korzystać każdemu, kto „załamał się w wykonywaniu swych samodzielnych zawodów na skutek biedy gospodarczej”. Nie ogranicza więc ustawa zasięgu swego działania do określonych zjawisk kryzysowych, a posługuje się definicją znacznie szerszą. Poza tym przeczy koniunkturalnemu jej działaniu szereg zasad ogólnych, które zostały sformułowane w sposób, nie pozostawiający najmniejszej wątpliwości.

W art. 2 ustawy stwierdza się, że przy „dostosowywaniu długów do zdolności płatniczych” należy „kierować się świadomością zobowiązań, jakie ma każdy jako członek zbiorowości. Wierzyciel winien dać dłużnikowi możliwość urządzenia sobie nowego stanowiska życiowego, by dojść z powrotem do właściwej skali życia. Dłużnik z drugiej strony winien nowy dochód, czy posiadany majątek, przekraczający pokrycie normalnych potrzeb—zużywać uczciwie według najlepszej woli na spłacenie starych długów. Jeżeli dochody, posiadane przez dłużnika, nie wystarczają na to, by zaspokoić pretensje wierzycieli, wówczas miarodajne jest socjalne znaczenie roszczeń i stan potrzeby wierzyciela, dla ustalenia rozmiarów zobowiązań, w jakich winny być spłacane”.

Zasady te mają być zrealizowane przez wynikającą z ustawy ochronę majątku nieruchomości lub ruchomego dłużnika przed dochodzeniem na nim należności ze strony wierzyciela. Zostało to tak dalece posunięte, że ustawa działa wstecz, nawet po dokonaniu licytacji przez wierzyciela na majątku zarówno ruchomym jak i nieruchomości dłużnika przez danie możliwości przywrócenia stanu przedlicytacyjnego. Należność wierzyciela winna być na podstawie ustawy ustalona w wysokości, nie przekraczającej możliwości spłaty przez dłużnika w okresie 10 lat. Art. 5 ust. 3 brzmi: „To, czego dłużnik nie jest w stanie spłacić w ciągu lat 10, winno się mu z zasady bonifikować”.

Technicznie oddłużenie następuje w drodze układu dłużnika z wierzycielem. Jeżeli układ taki nie doszedł do skutku w drodze dobrowolnej, dłużnik ma możliwość zwrócenia się do sądu, który decyduje arbitrazowo, z zachowaniem zasad omawianej ustawy, o wysokości długu oraz o możliwościach i warunkach spłaty.

Oto w ogólnych zarysach treść nowej niemieckiej ustawy oddłużeniowej. Brak zapowiedzianych rozporządzeń wykonawczych utrudnia obecnie szczegółowsze jej omówienie.

Niewątpliwą jej zaletą, poza jasnością i prostotą rozwiązań problemów, jest danie możliwości daleko idącej indywidualizacji jej zastosowania w każdym poszczególnym wypadku. Drugą może najistotniejszą jej cechą, prawdziwie dodatnią, jest radykalność rozwiązania zagadnień, które za cel sobie stawia. Unika ona wyraźnie półśrodków. Wynika to z rzeczowego realizmu w ocenie stanu faktycznego i ze zdrowego dążenia do szybkiej likwidacji ujemnych zjawisk gospodarczych dla stworzenia mocnych podstaw dalszego rozwoju i postępu.

Nie należy jednak zamykać oczu na daleko idące skutki, które ustawa ta będzie miała na przyszyły obieg obrotu kredytowego. Daleko idące ograniczenia wierzycieli w dochodzeniu swych należności na majątku dłużnika zredukują w przyszłości celowość rzeczowego zabezpieczenia kredytu. W konsekwencji spowoduje to znaczne zmniejszenie podaży kredytowej, która ze znaczną ostrożnością ograniczać się będzie do oceny krótkoterminowej, (10-letniej) zmiennej dochodowości dłużnika.

Z tych też względów podobny zabieg uporządkowania stosunków dłużniczo-wierzycielskich może być dokonany bez ujemnych skutków jedynie w takim systemie gospodarczym, gdzie zwierzchnia dyspozycja w pełni zapewnić może dostateczną publiczną podaż kredytową, licząc się z bardzo daleko idącym ograniczeniem kredytu prywatnego.

St. O.

JUGOSŁAWIA

HANDEL ZAGRANICZNY W I PÓŁROCZU 1938 R.—Intensywna wymiana handlowa z zagranicą, która osiągnęła punkt szczytu w ub. r., została nieco zahamowana w I połowie 1938 r. Ogólny wolumen jugosłowiańskiego handlu zagranicznego w pierwszych 6 miesiącach b. r. wyniósł 5 033·2 miln. dinarów—wobec 5 241·4 miln. w analogicznym okresie 1937 r. Zmniejszenie wolumenu wynosi zatem 208·2 miln. din. (3·9%). Redukcja wymiany towarowej jest przede wszystkim wynikiem spadku eksportu, wywołanego słabymi zeszłorocznymi zbiorami, oraz pogorszeniem się światowej koniunktury.

W strukturze jugosłowiańskiego handlu zagranicznego zaszły w ostatnich latach pewne zmiany—i to zarówno po stronie eksportu, jak i importu. Mimo, że wywóz Jugosławii składa się w większości z szeregu produktów rolniczych, które podlegają wielkim wahaniom sezonowym i zależą w dużym stopniu od rezultatów zbiorów w innych krajach, jednak stwierdzić można pewne odchylenia w strukturze jugosłowiańskiego rolnictwa. Zmiany te polegają przede wszystkim na coraz poważniejszym udziale wyrobów o większej wartości, co doprowadziło do zwiększenia przeciętnej wartości wywożonych towarów. W każdym jednak razie w dalszym ciągu przeważną część, tj. ponad $\frac{2}{3}$ ogólnej wartości wywozu, stanowią produkty roślinne, zwierzęce i drzewne. Dopiero w ostatnim okresie również produkcja górnicza zatracca powoli charakter ekstensywny i nie ogranicza się jedynie do wydobywania rud, stopniowo intensyfikując własną produkcję hutniczą.

Struktura jugosłowiańskiego importu wykazuje również pewne zmiany. Przede wszystkim coraz wyraźniej da się zaobserwować tendencja, która jest szczególnie charakterystyczna dla I półrocza b. r., zwiększania przywozu surowców, półfabrykatów, środków przewoźnych oraz maszyn, natomiast z drugiej strony zauważyć można zmniejszenie się przywozu gotowych towarów, a zwłaszcza produktów, przeznaczonych do bezpośredniej konsumpcji.

Zasadniczą cechą jugosłowiańskiego eksportu w I połowie b. r. jest spadek wywozu: pszenicy, żywych zwierząt (z wyjątkiem drobiu), artykułów zwierzęcych, poza tym drzewa i wyrobów drzewnych. Wzrósł natomiast eksport: kukurydzy, mąki pszennej, tytoniu, jaj i pierza, wyrobów chemicznych i farmaceutycznych.

Ogólny eksport Jugosławii w pierwszych 6 miesiącach b. r. wyniósł 1 868 294 t wartości 2 287·6 miln. din., w porównaniu z 2 115 205 t i 2 820·9 miln. din. w analogicznym okresie 1937 r. Eksport więc w I połowie 1938 r. wykazuje spadek wagowo o 246 911 t (11·67%) oraz wartościowo o 433·3 miln. din. (15·36%).

Po stronie importu zanotować należy większe zmiany niż po stronie wywozu. Przede wszystkim przywóz wykazał znaczną wyższkę zarówno pod względem ilości jak i wartości. Zwiększenie importu jest naturalnym następstwem wzrostu siły kupna na terenie Jugosławii, które nastąpiło na skutek ogólnej poprawy gospodarczej. Poza tym dzięki rozwojowi stosunków handlowych z państwami clearingowymi Jugosławia miała stosunkowo znaczne salda aktywne z tymi państwami, które zostały zmniejszone w I połowie b. r., na skutek dogodnej sytuacji, jaka została wytworzona przez spadek cen zarówno surowców, jak i gotowych towarów.

Import w omawianym okresie wyniósł 611 386 t wartości 2 645·6 miln. din. w porównaniu z 498 282 t wartości 2 420·5 miln. din. w analogicznym okresie ub. r. Tak więc przywóz w I połowie b. r. zwiększył się zarówno pod względem ilości, jak i wartości—w pierwszym wypadku o 113 104 t (22·70%), w drugim—o 225·1 miln. din. (9·30%).

Stosunkowo znaczne zwiększenie importu z jednej strony, zmniejszenie zaś eksportu z drugiej—oddziaływało niekorzystnie na bilans handlowy Jugosławii. W I połowie 1938 r. bilans handlowy wykazuje saldo pasywne w wysokości 258·0 miln. din., podczas gdy aktywnym w takimże okresie ub. r. wynosiło 400·4 miln. din.

To bierne saldo jugosłowiańskiego handlu zagranicznego za okres pierwszych 6 miesięcy b. r. nie oznacza bynajmniej, że bilans handlowy z końcem 1938 r. zostanie zamknięty saldem pasywnym. Wszelkie dane wskazują, że w b. r. II półrocze wykaże poważne saldo czynne, które nie tylko będzie mogło pokryć pasywnym z poprzedniego okresu, ale wykaże w rezultacie saldo aktywne. Przewidywania te są oparte zwłaszcza na fakcie, że w Jugosławii wyteżona działalność eksportowa rozpoczyna się zasadniczo dopiero w II półroczu—ze względu na sezonowość wywozu. Obfite tegoroczne zbiory, dodatnia ocena urodzaju owoców—umożliwią zwiększenie wolumenu jugosłowiańskiego handlu zagranicznego, przypuszczalnie jednak nie osiągnie on wyjątkowo wysokiego poziomu zeszłorocznego.

R. A. Ch.

PALESTYNA

POŁOŻENIE GOSPODARCZE.—Polożenie gospodarcze Palestyny w I półroczu b. r. nie przedstawiało się nazbyt pomyślnie.

Obieg pieniężny utrzymał się mn. w. na poziomie z końca 1937 r. (grudzień 1937 r.—4 829 tys. funtów palestyńskich, czerwiec 1938 r.—4 839 tys.), natomiast wybitnie pogorszyła się sytuacja budżetowa Palestyny. Budżet zeszłoroczny (1937/38) jeszcze na koniec listopada zamykał się tylko nieznacznym stosunkowo deficytem (za 8 miesięcy—136 tys. funtów palest.). W grudniu jednak i w marcu dokonano szczególnie wysokich wydatków z tytułu obrony kraju, które spowodowały, że na koniec marca deficyt wzrósł do 2 170 tys. funtów. Należy przypomnieć, że w ubiegłych latach budżet Palestyny zamykał się nadwyżką.

Jeżeli chodzi o bieżący budżet—to w 4 pierwszych miesiącach miesięczny deficyt wynosi 27 tys. funtów, nie uwzględniając jednak wydatków na obronę kraju oraz utrzymanie bezpieczeństwa, którymi Rząd mandatowy obciąża Palestynę, a które rosną.

Obok rosnących obciążeń budżetu, na równowagę jego wpływa również niepomyślnie spadek dochodów skarbowych, zaznaczający się w sposób widoczny zwłaszcza w pozycji „clo”, z którego przeciętny miesięczny dochód obniżył się w b. r. o 35 tys. funtów. Pozostaje to, oczywiście, w związku ze spadkiem importu Palestyny, jaki zaznaczył się właśnie w roku bieżącym.

Podobnie dalszy spadek nastąpił w dochodowości kolei palestyńskich. Okres sprawozdawczy koleje zamknął deficytem w wysokości 53 tys. funtów—gdą w analogicznym okresie ub. r. wykazały jeszcze 100 tys. funtów nadwyżki. Powyższy spadek wpływów kolei pozostaje w związku z pogorszeniem się stanu bezpieczeństwa kraju oraz—specjalnie—z licznymi zamachami terrorystów arabskich na koleje oraz niedostatecznymi środkami obrony. Świadczy o tym zwłaszcza spadek ruchu pasażerskiego (w I półroczu 1938 r. sprzedano biletów 598 251, gdy w analogicznym okresie 1937 r.—1 151 988), gdyż spadek w ruchu towarowym (z 610 937 t na 406 221 t) może być tłumaczony ogólnym zmniejszeniem się obrotów towarowych w ruchu wewnętrznym i zagranicznym, pozostającym w związku z depresją gospodarczą. Potwierdzają to liczby dla ruchu autobusowego, wykazujące spadek przewozów pasażerskich i towarowych o ok. 35÷50%. Odpowiednikiem zresztą tego spadku w ruchu pasażerskim jest pewien wzrost dochodowości telefonów palestyńskich, zwłaszcza jeżeli chodzi o rozmowy międzymiastowe, wyrażający się za omawiany okres kwotą 16 tys. funtów.

Miarą pogarszającej się sytuacji gospodarczej jest dalszy spadek zatrudnienia, jak również i dalszy spadek ruchu budowlanego (posiadającego dla rynku pracy w Palestynie tak duże znaczenie). Ruch budowlany w 4 miastach Palestyny (Tel-Aviv, Jerozolima, Haifa i Jaffa) obniżył się do przec. 35 tys. m³ miesięcznie, gdy w ub. r. wynosił on 48 tys. m³, a w 1935 r.—101 tys. m³. Liczba zaprotestowanych weksli wzrosła do 700 miesięcznie—wobec 600 z 1935 r., co, biorąc pod uwagę specyficzne warunki miejscowe, stanowi zwykłą stosunkowo nieznaczną (w 1936 r. liczba protestowanych weksli wynosiła przeciętnie miesięcznie 800).

Wkłady w bankach palestyńskich utrzymują się mn. w. na tym samym poziomie 16 000÷16 500 tys. funtów, co w obecnych warunkach jest raczej oznaką zastoju gospodarczego oraz niechęcią do inwestowania.

Jeżeli chodzi o ludność żydowską, jedyną poważną inwestycją w tym okresie jest zakup 25 tys. dunamów ziemi z rąk arabskich, tj. prawie tyle, co w całym 1937 r. (29 tys. dun.) i o wiele więcej niż w całym 1936 r. (18 tys.

dun.). Cena, jaką płacili Żydzi średnio za dunam ziemi, wynosiła 7·4 funta, zatem mniej niż w ostatnich latach (w 1935 r.—25, w 1936—8·8, w 1937 r.—13·4 funtów).

Z RYNKÓW ZAGRANICZNYCH

**ZE ŚWIATOWYCH RYNKÓW ZBOŻO-
WYCH.** — Ceny w okresie 19/IX — 1/X
1938 r. kształtowały się następująco (w wa-
lucie danego kraju; w Buenos Aires, Liver-
poolu i Hamburgu — w \$ — za 100 kg):

	19—24/IX	26/IX—1/X	Różnica %
Pszenica			
Berlin . . .	20·10	20·10	—
Praga . . .	—	167·80½	—
Chicago . . .	2·50	2·49½	— 0·4
Buenos Aires	2·29½	2·33	+ 0·5
Liverpool . .	3·14	3·52½	+12·1
Wiedeń . . .	—	—	—
Hamburg . . .	3·17½	3·17½	—
Żyto			
Berlin . . .	18·70	18·70	—
Praga . . .	—	139·12½	—
Chicago . . .	1·71	1·76	+ 2·9
Wiedeń . . .	—	—	—
Hamburg . . .	—	—	—

O w i e s			
Berlin . . .	—	—	—
Praga . . .	—	119·70	—
Chicago . . .	1·95	2·02	+ 3·5
Buenos Aires	1·80	1·79	— 0·6
Liverpool . .	3·21½	3·21½	—
Wiedeń . . .	—	—	—
Hamburg . . .	2·52	2·64½	+ 4·7
Jęczmień browarny			
Berlin . . .	—	—	—
Praga . . .	—	133·00	—
Chicago . . .	2·46	2·48	+ 0·8
Wiedeń . . .	—	—	—
Hamburg . . .	—	—	—

BIBLIOGRAFIA

„WALKA O KAUCZUK”. W. JÜNGER.
—Kauczuk należy—obok nafty, węgla, ba-
wełny i żelaza—do tych podstawowych su-
rowców, których posiadanie wiąże się najściś-
lej z dzisiejszą gospodarką i polityką świata.
Stanowi on jeden z ważkich czynników do-
brobytu, a także niezależności państw współ-
czesnych, toteż o surowiec ten toczy się
między narodami coraz zacieklejsza walka.
Dramatyczny przebieg tej walki przedstawia
omawiana książka. Najciekawsze są rozdziały
„historyczne”, w których je t mowa o począt-
ku produkcji kauczuku i o powstających
w oparciu o nią przemysłach.

„PIONIERZY TECHNIKI”. F. LORENZ.
—Parę szczegółów biograficznych, suche daty,
szablonowa charakterystyka życia i dzieła—
oto normalny zespół naszych wiadomości
o wielkich ludziach. Posługujemy się steno-
grafią, korzystamy z dobrodziejstw litografii,
ułatwiamy sobie pracę maszyną do pisania,
komunikujemy się swobodnie ze znajomymi
i przyjaciółmi w najbardziej odległych punktach
świata itd. itd.—a najczęściej pojęcia nie
mamy, ile wysiłków, jakie cierpienia, walki,
głębokie przejścia osobiste złożyły się na naszą
współczesną cywilizację, na bogactwo wielu
narodów. Niewdzięczność, niezrozumienie,
a często nawet i prześladowanie, w większości
wypadków niepamięć—były udziałem tych,
których dzieła są dziś dobrem powszechnym.
Tę krzywdę niepamięci postanowił naprawić

Fryderyk Lorenz, tworząc cykl opowiadań
o życiu i dziełach cichych, szerszemu ogółowi
bliżej nieznanych ludzi.

PRZEGLĄD CZASOPISM

„DROGI POLSKI”.—W tych dniach uka-
zał się podwójny zeszyt Nr 8/9 miesięcznika
„Drogi Polski”, poświęconego sprawom spo-
łeczno-gospodarczym. Na wstępie znajduje-
my interesujący artykuł (część I) P. K. Soko-
łowskiego pt. „Handel a rolnictwo”. Autor
zajmuje się sprawą organizacji handlu pro-
duktami rolnymi, podkreślając jej wielkie bra-
ki, zwraca uwagę na złe przechowywanie
zboża i innych płodów rolnych, omawia prze-
starzałą formę handlu domokrajnego, zamien-
nego itp. Drugi z kolei artykuł—to przemówie-
nie Dyrektora Związku Izby Handlowo-
Przemysłowej P. J. Jakubowskiego, wygło-
szone na Zjeździe Wychowawców S. G. H.
w maju b. r. pt. „Rola Szkoły Głównej Han-
dlowej w życiu gospodarczym Polski”.
P. J. J. Pełczyński w art.: „Potęga Skandy-
nawii” zastanawia się nad istotą siły państw
skandynawskich. Autor stwierdza, przyta-
czając odpowiednie liczby, że dochód tych
państw stanowi prawie połowę dochodu
Francji, a ok. 20% dochodu W. Brytanii,
wewnętrzny zaś rynek spożycia przedstawia
się w ten sposób, że 1 mieszkaniec spożywa
mleka i mięsa o 30% więcej niż takie kraje,
jak Francja, Holandia, Belgia itp. Pod koniec

artykułu autor wyraża pogląd, że na pół-
nocy powstaje nowe, potężne mocarstwo
skandynawskie. W dalszym ciągu zeszytu
znajdujemy następujące prace: M. Rogóy-
skiego—„Problem paliw ciekłych zastępczych
i syntetycznych”, Dra H. K. Hendriksona—
„Znaczenie gospodarcze i finansowe przed-
siębiorstwa Polskie Koleje Państwowe” oraz
F. Trojana—„Chałupnictwo a przemysł wiel-
kofabryczny w Polsce i Stanach Zjedn.”. Zeszyt
zamykają stałe rubryki, jak: Kronika, Prze-
gląd wydawnictw, Kronika morska itp.

„MECHANIK”.—Ukazały się 2 pierwsze
zeszyty nowego miesięcznika pn. „Mechanik”.
Zasięg treściowy tego czasopisma obejmuje
wszystkie dziedziny wiedzy, na których opiera
swą działalność rzemiosło i przemysł metalowy,
ze szczególnym uwzględnieniem takich, jak
np.: materiałoznawstwo, metalurgia, odlewni-
ctwo, maszynoznawstwo, zagadnienia ruchu
fabrycznego, bezpieczeństwa pracy, zagadnie-
nia społeczne i gospodarcze itp. Poza częścią
artykułową—czasopismo obejmuje następu-
jące działy: pomysły i wskazówki praktyczne,
gospodarka narodowa, przegląd czasopism
technicznych, bibliografia itp. Miesięcznik
„Mechanik” jest czasopismem technicznym,
przeznaczonym dla szerokiego rzesz pracow-
ników przemysłu i rzemiosła metalowego,
przy czym redakcja dąży do oparcia czasopisma
na jak najliczniejszym zespole współpracow-
ników, rekrutujących się nie tylko spośród
inżynierów i mechaników, lecz również mist-
rów i rzemieślników.

P R Z E D R U K D O Z W O L O N Y, L E C Z Z P O D A N I E M Ź R Ó D Ł A

REDAKCJA I ADMINISTRACJA

ELEKTORALNA 2 (parter)

Telefony: 5 12 66 (Red.), 5 12 73 i 5 35 35 (Adm.), 5 12 50 (Druk.)

Biura czynne od godziny 9 do 3 po południu

KONTO CZEKOWE P. K. O. 701

PRENUMERATA W KRAJU: kwartalnie — zł 15,
półrocznie — zł 30, rocznie — zł 60; **Z A G R A N I C Ą:**
kwartalnie — zł 25, półrocznie — zł 50, rocznie — zł 100.

CENY OGŁOSZEŃ HANDLOWYCH (przed
tekstem) w zeszytach zwykłych: IV str. okładki — zł 500; II
i III str. okł. — zł 400; str. zwyczaj.: 1 str. — zł 300, ½ str. —
200, ¼ str. — zł 125, ⅛ str. — zł 75. Przy ogłoszeniach kombi-
nacyjnych, petitowych oraz tabelarycznych do cen powyż-
szych dolicza się 30%.

CENY OBWIESZCZEŃ SPÓLEK AKCYJNYCH
(za tekstem): 1 str. — zł 200, ½ str. — zł 110, ⅓ str. — zł 80,
¼ str. — zł 70, ⅛ str. — zł 55, ⅜ str. — zł 40, 1/16 str. — zł 20.
Za ogłoszenia liczbowe, tabelaryczne, bilanse itp. do cen
powyższych dolicza się 50%.

Redaktor naczelny: CZESŁAW PECHE

Redaktor: WACŁAW SZURIG

Redaktor działu finansowo-skarbowego:
JERZY LUBOWICKI

Redaktor działu rolniczego:
CZESŁAW BOBROWSKI

Redaktor działu komunikacyjnego
BOLESŁAW KACZMARKIEWICZ

OBWIESZCZENIA SPÓŁEK AKCYJNYCH

Sąd Okręgowy w Gdyni

Do rejestru handlowego Dział B Nr 177 przy firmie

„Eximport“, Spółka Akcyjna w Gdyni

31 sierpnia 1938 r. dopisano:

Uchwałą Zgromadzenia Akcjonariuszów z dn. 26 kwietnia 1938 r. podwyższono kapitał zakładowy Spółki o zł 250 000 do sumy zł 500 000, podzielonych na 5 000 akcji na okaziciela po zł 100 nominalnej wartości każda, całkowicie wpłaconych.

Prokurenci Szyja Weyland i Jan Chałupka mają prawo łącznego podpisu za Spółkę. 1808

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej „Młyny Grudziądzkie Cerealia“ w Grudziądzu

zawiadamia PP. Akcjonariuszów Spółki, że w dn. 26 października 1938 r. o godz. 12 w poł. odbędzie się w lokalu Spółki przy ul. Dworcowej 49 w Grudziądzu

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Zagajenie zgromadzenia i wybór przewodniczącego;
- 2) Sprawozdanie Zarządu z działalności Spółki za rok operacyjny 1937/38 oraz przyjęcie bilansu i rachunku strat i zysków;
- 3) Sprawozdanie Rady Nadzorczej za rok operacyjny 1937/38;
- 4) Udzielenie absolutorium Zarządowi i Radzie Nadzorczej;
- 5) Uchwała co do pokrycia straty roku operacyjnego 1937/1938 oraz uchwała co do dalszego istnienia Spółki;
- 6) Zmiana § 5 Statutu Spółki. Zamiast brzmienia dotychczasowego: „Zarząd składa się z jednego lub więcej członków wybranych przez Radę Nadzorczą itd.” proponuje się ustalić brzmienie następujące: „Zarząd składa się z jednego lub więcej członków mianowanych przez Prezesa Rady Nadzorczej itd.”;
- 7) Wybór członków Rady Nadzorczej;
- 8) Oznaczenie wynagrodzenia członków Rady Nadzorczej;
- 9) Wolne wnioski.

PP. Akcjonariusze, chcący wziąć udział w tym Zgromadzeniu, powinni przed jego terminem złożyć posiadane akcje Spółki Zarządowi względnie zdeponować je stosownie do wymogów Kodeksu Handlowego. 1821-41-42

I OGŁOSZENIE

Na podstawie uchwały Walnego Zgromadzenia z dn. 20 września 1938 r. o podwyższeniu kapitału akcyjnego o kwotę zł 375 000 ofiarowuje niniejszym Zarząd firmy

Walcownie Metali, Spółka Akcyjna w Dziedzicach

dotychczasowym akcjonariuszom

pobór 2 500 sztuk akcji na okaziciela,

nominalnej wartości po zł 150, po cenie emisyjnej równej wartości nominalnej.

Przydział nowych akcji następuje w ten sposób, że cztery dawne akcje dają prawo do poboru jednej akcji nowej emisji.

W razie wykonania prawa poboru należy równocześnie wpłacić w kasie Spółki w gotówce pełną równowartość akcji, odnośnie do których wykonano prawo poboru.

Na wypadek nie wykonania prawa poboru lub nieuiszczenia przepisanych wpłat odnośny akcjonariusz będzie pominięty przy przydziale nowych akcji.

Akcjonariusze, zapisujący się na nowe akcje, przestaną być związani zapisem, jeżeli nowa emisja nie będzie zgłoszona do zarejestrowania w ciągu 1/2 roku od upływu terminu poboru.

Dotychczasowi akcjonariusze mogą wykonywać prawo poboru nowych akcji jedynie w terminie 3-tygodniowym od daty ostatniego ogłoszenia.

Zarząd firmy **Walcownie Metali S. A.**
w Dziedzicach

1822-41-42-43

Towarzystwo „Elektryczność“, Spółka Akcyjna w Warszawie

Bilans w dn. 30 czerwca 1938 r.

STAN CZYNNY. — I. Majątek stały: 1) Grunty zł 121 547'00; 2) Budynki: a) fabryczne zł 1 621 226'61, b) gospodarcze zł 89 044'92, c) mieszkalne zł 545 980'00 = zł 2 256 251'53; 3) Maszyny i urządzenia zł 6 540 547'22; 4) Inwentarz zł 45 505'92; Razem zł 8 963 851'67; II. Majątek płynny: 1) Gotówka w kasach i w bankach zł 1 379 306'65; 2) Papiery procentowe i akcje zł 351 945'65; 3) Weksle i dokumenty w portfelu i w inkasie zł 143 024'91; 4) Materiały: a) surowce zł 149 850'02, b) pomocnicze i pędne zł 281 377'18 = zł 431 227'20; 5) Półfabrykaty i gotowe produkty: a) półfabrykaty zł 139 159'20, b) gotowe produkty zł 178 108'50 = zł 317 267'70; 6) Dłużnicy: a) odbiorcy zł 410 081'39, b) dostawcy zł 26 989'92, c) różni zł 145 390'80 = zł 582 462'11; 7) Sumy przechodnie zł 30 063'30; Razem zł 3 235 297'52; **Ogółem zł 12 199 149'19.**

Sumy pozabilansowe. — Rachunki depozytowe zł 1 136 100'00.

STAN BIERNY. — I. Kapitały własne: Kapitał akcyjny zł 4 000 000'00; Kapitał zapasowy zł 315 083'70; Specjalna rezerwa zł 915 004'08; II. Kapitał amortyzacyjny zł 5 746 041'76; III. Zobowiązania: Wierzyciele: a) podatki i świadczenia zł 25 782'65, b) pensje i robocizna zł 114 925'31, c) dostawcy zł 65 213'23, d) odbiorcy zł 49 018'96, e) różni zł 237 081'33 = zł 492 021'48; Dywidenda niepodniesiona zł 10 147'00; Sumy przechodnie zł 23 518'42; Razem zł 525 686'90; IV. Pozostałość z zysków z lat ubiegłych zł 17 672'97; Zysk za 1937/38 rok zł 679 659'78 = zł 697 332'75; **Ogółem zł 12 199 149'19.**

Sumy pozabilansowe. — Rachunki depozytowe zł 1 136 100'00. Uwaga. — Zobowiązania zagraniczne zł 62 756'12.

Rachunek strat i zysków za 1937/38 r.

WINIEN. — Koszty administracji ogólnej zł 451 621'34; Koszty fabrykacji i utrzymania maszyn i budynków zł 2 195 202'40; Świadczenia socjalne pracowników fizycznych i umysłowych zł 99 127'08; Koszty sprzedaży zł 224 663'90; Świadczenia przemysłowe, podatki, stemple i koszty rejentalne zł 144 795'01; Ofiary zł 7 108'70; Kontyngenty nabyte zł 40 600'00; Różnice kursowe zł 206'77; Strata na niezamortyzowanej części usuniętych z inwentarza zużytych ruchomości zł 947'31; Odpisy amortyzacyjne zł 503 902'64; Pozostałość zysków z lat ubiegłych zł 17 672'97; Zysk za rok 1937/38 zł 679 659'78; **Razem zł 4 365 507'90.**

MA. — Pozostałość zysków z lat ubiegłych zł 17 672'97; Produkcja zł 4 290 621'04; Pobrane procenty oraz kupony od papierów procentowych zł 50 833'70; Odzyskane straty u odbiorców zł 170'42; Niepodniesiona dywidenda zł 3 913'00; Inne dochody zł 2 296'77; **Razem zł 4 365 507'90.** 1825

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Cukrowni Środa

zaprasza wszystkich PP. Akcjonariuszów na

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE

które odbędzie się w czwartek dn. 3 listopada 1938 r. o godz. 17 na sali Malinowej Hotelu „Bazar” w Poznaniu z następującym porządkiem obrad:

- 1) Wybór przewodniczącego;
- 2) Sprawozdanie Zarządu za rok operacyjny 1937/38;
- 3) Przyjęcie do wiadomości sprawozdania rewizora ksiąg za rok 1937/38;
- 4) Zatwierdzenie bilansu i r-ku strat i zysków oraz podziału zysku za rok 1937/38;
- 5) Udzielenie absolutorium Radzie Nadzorczej i Zarządowi;
- 6) Wybór 3 członków Rady Nadzorczej, w miejsce ustępujących;
- 7) Wnioski PP. Akcjonariuszów, zgłoszone w przepisowym terminie.

PP. Akcjonariusze, pragnący wziąć udział w Walnym Zgromadzeniu, winni na 7 dni przed terminem odbycia Zebrania złożyć w Biurze Zarządu Cukrowni swoje akcje lub zaświadczenie zgodne z art. 399 kodeksu handlowego. 1831

Zarząd

Do Akcjonariuszy firmy

Standard Nobel w Polsce, Spółka Akcyjna w likwidacji

Walne Zgromadzenie odbyte w dn. 30/V 1938 r. upoważniło Komisję Likwidacyjną

do wypłacenia

natychmiast po dniu 9/X 1938 r. po zł 10 na każdą akcję ostatniej emisji. W wykonaniu tego upoważnienia podajemy poniżej terminy i sposób wypłaty:

A. Wypłata odbędzie się w biurze Spółki w Warszawie przy ul. Piusa XI Nr 10, I piętro, w każdym dniu powszednim z wyjątkiem soboty, od godziny 8.30—12 i od 13—16 w następujących terminach:

1) dla akcji ostatniej, tj. V emisji (kapitał akcyjny zł 39 milionów):

w dn. 17/X 1938 r. NNr 360 000 — 379 500

„ „ 18/X 1938 r. „ 379 501 — 380 000

„ „ 19/X 1938 r. „ 380 001 — 380 500

itd. każdego dnia wypłaty po 500 numerów;

2) dla akcji IV emisji (kapitał zakładowy zł 78 milionów):

od dn. 17/XI — 1/XII włącznie

wypłata na te akcje będzie wynosiła po zł 5;

3) dla akcji III emisji (kapitał zł 60 milionów):

od dn. 2/XII — 9/XII włącznie

wypłata na te akcje będzie wynosiła po zł 5;

4) dla akcji o wartości nominalnej zł 50:

od dn. 12/XII — 20/XII włącznie

wypłata na te akcje będzie wynosiła po zł 1'25;

5) akcje markowe (po Mp 10 000):

od 21/XII — 31/XII 1938 r.

wypłata na te akcje będzie wynosiła po zł 1'25.

B. Wypłata na akcje, nie przedstawione w wyżej podanych terminach, odbędzie się bezwarunkowo dopiero po ostatnim terminie, tj. począwszy od 2/I 1939 r.

C. Celem otrzymania wypłaty należy akcje przedstawić Komisji Likwidacyjnej, która stwierdzi wypłatę na akcjach. Ponadto osoba otrzymująca wypłatę podpisze pokwitowanie.

D. Akcjonariuszom, którzy są cudzoziemcami w znaczeniu przepisów dewizowych, pierwsza rata likwidacyjna stoi do dyspozycji u Spółki, bez odsetek. Wypłata raty na rzecz tych akcjonariuszy może nastąpić tylko po uzyskaniu przez nich zezwolenia Komisji Dewizowej i przedstawieniu akcji Komisji Likwidacyjnej.

E. W razie nadesłania akcji do Komisji Likwidacyjnej przez pocztę — wypłata odbędzie się za potrąceniem kosztów przekazu i zwrotu akcji, jak również kwoty zł 1 — od przesyłki tytułem opłaty za manipulację. Zwrot akcji nastąpi przez pocztę na niebezpieczeństwo akcjonariusza. 1827

Standard Nobel w Polsce, Spółka Akc. w likwidacji

Pierwsza Krajowa Fabryka Manometrów, Termometrów i Przyrządów Laboratoryjnych Henryk Neuman, Spółka Akcyjna W ł o c ł a w e k

Bilans w dn. 31 grudnia 1937 r.

STAN CZYNNY. — Nieruchomości zł 238 794'17; Ruchomości zł 65 231'90; Kasa i banki zł 1 127'43; Magazyny zł 76 436'20; Różni zł 12 359'28; Depozyt zł 1 050'00; Strata z lat ubiegłych zł 9 589'91; Razem zł 404 588'89.

STAN BIERNY. — Kapitał zakładowy zł 200 000'00; Zapasy zł 13 738'22; Amortyzacyjny zł 82 845'95; Różni zł 106 559'98; Kaucja zł 1 050'00; Zysk za 1937 r. zł 394'74; Razem zł 404 588'89.

Zestawienie strat i zysków

Wyroby zł 34 482'85; Reparacje zł 12 195'81; Razem zł 46 678'66.

Koszty eksploatacji zł 46 283'92; Zysk za 1937 r. zł 394'74; Razem zł 46 678'66. 1823

I OGŁOSZENIE

Zarząd Cukrowni Kościańskiej, Spółki Akcyjnej

w Kościanie

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, że

TEGOROCZNE ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

odbędzie się w dn. 29 października 1938 r. o godz. 17 w Kościanie, w budynku administracyjnym Cukrowni.

Porządek obrad:

1) Wybór Przewodniczącego Zgromadzenia; 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania Zarządu, bilansu na dz. 30 czerwca 1938 r., rachunku strat i zysków za rok operac. 1937/38 oraz protokołu Komisji Rewizyjnej; 3) Podział czystego zysku oraz udzielenie władzom Spółki pokwitowania; 4) Wybór trzech członków Rady Nadzorczej na miejsce ustępujących; 5) Wolne głosy. 1828-41-42

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Dom Mód Rogustaw Herse

SPÓŁKA AKCYJNA

zawiadamia, że dn. 3 listopada 1938 r. o godz. 8 wieczorem w lokalu Spółki przy ul. Marszałkowskiej 150 w Warszawie odbędzie się

WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

1) Wybór przewodniczącego; 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania, bilansu i rachunku strat i zysków za rok 1937/38 oraz powzięcie uchwały o pokryciu straty; 3) Udzielenie władzom Spółki pokwitowania z ich czynności; 4) Powzięcie uchwały stosownie do art. 430 K. H.; 5) Wybory do władz Spółki i określenie ich wynagrodzenia. 1826

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Piotrkowskiej Manufaktury

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, iż w czwartek, dn. 3 listopada 1938 r. o godz. 19 odbędzie się w lokalu Zarządu w Łodzi, Piotrkowska 40

NADZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

1) Zagajenie Zebrania i wybór przewodniczącego; 2) Wybór jednego członka Zarządu; 3) Wybór dwóch członków Komisji Rewizyjnej; 4) Wolne wnioski.

Akcjonariusze, życzący sobie wziąć udział w powyższym Zebraniu, winni złożyć w Zarządzie Spółki swe akcje lub świadectwa depozytowe krajowych instytucji kredytowych najpóźniej na 7 dni przed terminem Zgromadzenia. 1830

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej

Towarzystwo dla Handlu i Przemysłu Mięsnego S. Diszkin

Spółka Akcyjna w Łodzi

zawiadamia, że w dn. 29 października 1938 r. o godz. 18 m. 30 odbędzie się w kancelarii Notariusza Bronisława Lisowskiego w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej Nr 96

NADZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

1) Udzielenie poręczenia hipotecznego grupie akcjonariuszy. PP. Akcjonariusze, pragnący uczestniczyć w zgromadzeniu, winni na 7 dni przed zgromadzeniem złożyć Zarządowi, przy ul. Piotrkowskiej Nr 8, akcje lub świadectwa depozytowe. 1824

!!! Najwygodniej podróżować samolotem !!!

II OGŁOSZENIE

Zarząd Cukrowni Kruszwica, Spółka Akcyjna

ma zaszczyt zawiadomić PP. Akcjonariuszów, że w **środe dn. 26 października 1938 r. o godz. 15.30** w pokoju Dyrekcji Cukrowni „Kruszwica” w Kruszwicy, odbędzie się

WALNE ZGROMADZENIE

z następującym porządkiem obrad:

- 1) Sprawozdanie Zarządu i Rady Nadzorczej za rok obrotowy 1937/38; 2) Zatwierdzenie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za rok obrotowy 1937/38; 3) Udzielenie pokwitowania Zarządowi i Radzie Nadzorczej; 4) Uchwalenie podziału czystego zysku za rok obrotowy 1937/38; 5) Powzięcie uchwały w sprawie odpisania części kapitału rezerwowego specjalnego do dyspozycji Akcjonariuszów; 6) Zmiana statutu: a) § 9 ustęp 1 otrzymuje następujące brzmienie: „Rada Nadzorcza składa się najmniej z 5, najwyżej z 7 członków, wybranych przez Walne Zgromadzenie zwykłą większością oddanych głosów”, resztę słów ustępu 1 skreśla się; b) § 16 punkt b otrzymuje następujące brzmienie: „stałe wynagrodzenie na rachunek kosztów handlowych Spółki, wynoszące dla całej Rady Nadzorczej zł 42000 (złotych czterdzieści dwa tysiące) rocznie, płatne w 12 równych ratach z dołu po zł 3500 na koniec każdego miesiąca kalendarzowego; o podziale tego wynagrodzenia pomiędzy poszczególnymi członkami Rady, rozstrzyga Rada Nadzorcza”; 7) Wybór 3 członków Rady Nadzorczej; 8) Wybór rewizorów rachunków; 9) Uchwała co do innych ewentualnie zgłoszonych wniosków w myśl art. 394 Kodeksu Handlowego.

PP. Akcjonariusze, pragnący uczestniczyć w Walnym Zgromadzeniu, winni co najmniej na 7 dni przed terminem Walnego Zgromadzenia zdeponować w biurze Cukrowni akcje lub kwity na zdeponowane akcje w polskich instytucjach bankowych względnie u notariusza.

Kruszwica dn. 22 września 1938 r.

1838

II OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Miodosyfnia i Przemysł Miodowo-Pszczelniczy „K. Mieszkowski”

w myśl § 15 statutu niniejszym zawiadamia PP. Akcjonariuszów, że

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE

odbędzie się w **dn. 26 października 1938 r. o godz. 18** w pierwszym terminie, o **19 zaś w drugim terminie**, w lokalu Spółki przy ul. Sandomierskiej Nr 13 w Warszawie z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Zagajenie i wybór przewodniczącego; 2) Sprawozdanie Zarządu i Komisji Rewizyjnej; 3) Zatwierdzenie bilansu i rachunku strat i zysków za 1937/38 oraz udzielenie Zarządowi absolutorium; 4) Powzięcie uchwały do podziału zysków za 1937/38; 5) Wybór członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej; 6) Zatwierdzenie budżetu na 1938/39 r.; 7) Wolne wnioski.

PP. Akcjonariusze, życzący uczestniczyć w Zwyczajnym Walnym Zgromadzeniu, zechcą złożyć na 7 dni przed terminem swoje akcje lub zastępujące je dowody w kasie Spółki.

1835

II OGŁOSZENIE

„TRI” Towarzystwo Robót Inżynierskich, Spółka Akcyjna w Poznaniu

podaje do wiadomości, że w **dn. 18 października 1938 r. o godz. 12 w południe** odbędzie się w biurze Spółki w Warszawie, ul. Sewerynow 5 m. 4

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZY z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Zagajenie Walnego Zgromadzenia i wybór przewodniczącego; 2) Sprawozdanie Zarządu i Rady Nadzorczej za 1937 r. — rozpatrzenie bilansu i rachunku strat i zysków oraz udzielenie pokwitowania Zarządowi i Radzie Nadzorczej; 3) Upoważnienie Zarządu do zbywania i obciążania nieruchomości; 4) Wybory uzupełniające do władz Spółki; 5) Wolne wnioski.

PP. Akcjonariusze, pragnący wziąć udział w powyższym Walnym Zgromadzeniu, winni złożyć swoje akcje lub świadectwa depozytowe na 7 dni przed Zgromadzeniem, tj. do dn. 11 października b. r. włącznie — w biurze Spółki w Poznaniu, ul. Łukasiewicza 11/13 lub w Warszawie, ul. Sewerynow 5 m. 4.

1837

I OGŁOSZENIE

Zarząd Warszawskiej Kinematograficznej Spółki Akcyjnej

w Warszawie, ul. Żurawia Nr 22

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, że w **dn. 27 października 1938 r. o godz. 17** odbędzie się w lokalu Spółki przy ulicy Żurawiej Nr 22

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW SPÓŁKI

z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Wybór przewodniczącego; 2) Rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania, bilansu i rachunku zysków i strat za rok operacyjny 1937/38; 3) Powzięcie uchwały o pokryciu strat; 4) Udzielenie Zarządowi i Radzie Nadzorczej pokwitowania z wykonania obowiązków; 5) Wybór Zarządu i Rady Nadzorczej.

PP. Akcjonariusze, którzy pragną uczestniczyć w Walnym Zgromadzeniu, winni dokonać wszelkich formalności przepisanych w art. 399 Kodeksu Handlowego, przy czym dla uzyskania prawa uczestnictwa w Zgromadzeniu winni złożyć w Spółce przynajmniej na tydzień przed terminem Zgromadzenia swoje akcje lub też zaświadczenia wydane przez De Nederlandsche Bank N. V. (Bank Holenderski, Sp. Akc.) w Amsterdamie na dowód złożenia akcji w tym Banku. W zaświadczeniu winny być wymienione liczby akcji oraz winno być stwierdzone, że akcje nie będą wydane przed ukończeniem Walnego Zgromadzenia.

1840-41-42

I OGŁOSZENIE

Zarząd Zakładów Ceramicznych „Pnstelnik”, Spółka Akcyjna

podaje do wiadomości PP. Akcjonariuszów, że

NADZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE SPÓŁKI

odbędzie się w Warszawie, **dn. 31 października b. r. o godz. 18** w siedzibie Spółki, Koszykowa 54 m. 1, z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Zagajenie i wybór przewodniczącego; 2) Sprawozdanie Zarządu Spółki; 3) Powzięcie uchwały o likwidacji Spółki, określenie sposobu likwidacji i wybór Komisji Likwidacyjnej, oraz ustalenie terminów dla składania sprawozdań przez Komisję Likwidacyjną Walnemu Zgromadzeniu Spółki.

PP. Akcjonariusze, chcący brać udział w Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu, winni złożyć nie później, niż do dn. 24 października b. r. swe akcje lub świadectwa o lokacie ich w instytucjach finansowych, w siedzibie Spółki w godzinach 9—12 rano, celem wpisania na listę uprawnionych.

W razie, gdyby Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie nie doszło do skutku, to **następne** wyznacza się na **14 listopada 1938 r.** o tej samej godzinie i w tymże lokalu. Zebranie to będzie prawomocne, a decyzje jego ostateczne i obowiązujące wszystkich akcjonariuszów bez względu na ilość złożonych przez nich akcji.

1843-41-42

I OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Akcyjnej Przemysłu Elektrycznego „Czechowice” w Czechowicach

podaje do wiadomości PP. Akcjonariuszów, że w **dn. 27 października 1938 r. o godz. 16** odbędzie się w budynku administracyjnym Spółki w Czechowicach

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

- 1) Zagajenie Walnego Zgromadzenia i wybór przewodniczącego;
- 2) Sprawozdanie Zarządu z działalności w roku operacyjnym 1937/38;
- 3) Sprawozdanie Rady Nadzorczej;
- 4) Rozpatrzenie i zatwierdzenie bilansu, oraz rachunku strat i zysków za rok operacyjny 1937/38;
- 5) Udzielenie pokwitowania Zarządowi Spółki;
- 6) Powzięcie uchwały o rozdziale zysku;
- 7) Wybory władz Spółki.

PP. Akcjonariusze, zamierzający wziąć udział w Walnym Zgromadzeniu, winni złożyć swoje, względnie świadectwa tymczasowe na 7 dni przed terminem odbycia Walnego Zgromadzenia w Zarządzie Spółki w Czechowicach.

1842

OGŁOSZENIE

co do wyznaczenia dodatkowego terminu w przedmiocie
zaofiarowania akcji

KOMISJA LIKWIDACYJNA FIRMY

„Lubelski Syndykat Rolniczy“, Spółka Akcyjna

w likwidacji

ogłasza niniejszym, iż Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Spółki, odbyte w dn. 17 czerwca 1938 r. powzięło uchwały, zmierzające do odwołania likwidacji Spółki.

Między innymi powzięta została uchwała w przedmiocie podwyższenia (obniżonego jednocześnie do zł 200 000) kapitału akcyjnego zł 50 000 drogą emisji 500 szt. akcji imiennych po zł 100 każda przy cenie emisyjnej zł 100, z pierwszeństwem do nabycia akcji nowej emisji przez dotychczasowych akcjonariuszów, licząc po 1 akcji nowej emisji na 4 akcje 100-złotowe wymienione (24 akcje niewymienione) dawnego obniżonego kapitału. Akcje nowej emisji otrzymują prawo uczestnictwa w dywidendzie za rok 1938. Zgodnie z powyższym Komisja Likwidacyjna w drodze 3-krotnych ogłoszeń w czasopiśmie: „Monitor Polski”, „Polska Gospodarcza”, „Kurier Poranny”, które miały miejsce w dn. 23 lipca 1938 r., 30 lipca 1938 r. i 6 sierpnia 1938 r., zaofiarowała akcje nowej emisji dotychczasowym akcjonariuszom z terminem zapisu na akcje do dn. 1 września 1938 r. przy czym w ogłoszeniach tych zaznaczono, że w razie nieobjęcia akcji nowej emisji w powyższym terminie przez dotychczasowych akcjonariuszów zostanie wyznaczony termin dodatkowy, nieprzekraczający dnia 1 listopada 1938 r., co do poboru akcji nowej emisji przez dotychczasowych akcjonariuszów.

Z uwagi na to, iż w powyższym terminie akcjonariusze nie wykonali swego prawa poboru akcji nowej emisji i akcji tych nie subskrybowali, przeto zgodnie z art. 437 Kodeksu Handlowego Komisja Likwidacyjna w drodze niniejszego jednorazowego ogłoszenia zaofiarowuje w terminie dodatkowym dotychczasowym akcjonariuszom akcje nowej emisji zaznaczając:

a) że termin dodatkowy wykonania prawa poboru i zapisów na akcje nowej emisji przez dotychczasowych akcjonariuszów zostaje oznaczony do dnia 1 listopada 1938 r.;

b) że wobec niewykonania przez akcjonariuszów prawa poboru akcji w pierwszym terminie nie będzie obecnie zachowany stosunek dotychczasowy przydziału akcji w relacji 1 akcja nowa dla 4 akcji dotychczasowych wymienionych (24 niewymienionych), lecz gdyby zgłoszenia na akcje przekroczyły ilość akcji nowej emisji, to przydział akcji nastąpi w stosunku do zgłoszeń;

c) że akcjonariusze, którzy wykonają w terminie do dn. 1 listopada 1938 r. prawo poboru akcji nowej emisji, winni w powyższym terminie wpłacić jednorazowo w całości należność za akcje, na które dokonali zapisu, a to do depozytu do kasy Spółki w Lublinie przy ul. Krakowskie Przedmieście 68;

d) że o ile do dn. 1 listopada 1938 r. akcjonariusze nie wykonają prawa poboru, to w takim razie Komisja Likwidacyjna mieć będzie prawo przydziału akcji nowej emisji subskrybentom według swego uznania w cenie emisyjnej;

e) że o ile do dn. 1 listopada 1938 r. akcjonariusze, którzy skorzystają z prawa poboru akcji nowej emisji i skutecznie w tym przedmiocie zapis, nie wpłacą należności za subskrybowane akcje w całości, to od tejże daty biec będą odsetki prawne, a nadto z upływem dnia 1 grudnia 1938 r. Spółka może pozbawić akcjonariusza jego praw, wynikających z zapisu na akcje, przez unieważnienie zapisu i w ogóle wykorzystać przepis art. 343 Kodeksu Handl.;

f) że o ile do dn. 31 grudnia 1938 r. nowa emisja nie zostanie zgłoszona do zarejestrowania, to zapisujący się na akcje tejże emisji przestaje być związany swym zapisem. 1834

Rada Polskiego Banku Komercyjnego, Spółka Akcyjna

podaje — zgodnie z art. 398 § 2 K. H. — do wiadomości, że w dn. 23 września 1938 r. odbyło się Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów Banku, na które stawili się akcjonariusze, reprezentujący cały kapitał akcyjny.

Na Zgromadzeniu powzięto następujące uchwały:

1) Zmieniono uchwałę Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszów Banku z dn. 3 czerwca 1938 r. w przedmiocie podwyższenia obniżonego tą uchwałą kapitału zakładowego Banku o zł 1 125 000, tj. do pierwotnej wysokości zł 2 500 000, w tym sensie, że kapitał zakładowy, obniżony do wysokości zł 1 375 000 podwyższona się zamість o zł 1 125 000 o zł 2 040 000, tj. do wysokości zł 3 415 000, w drodze wydania 20 400 sztuk akcji nowej emisji na okaziciela po zł 100 nominalnej wartości każda.

2) Zmieniono uchwałę Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszów z dn. 3 czerwca 1938 r. w przedmiocie zaofiarowania akcji nowej emisji dotychczasowym akcjonariuszom i wyłączono dotychczasowych akcjonariuszów w całości od prawa poboru 20 400 sztuk akcji nowej emisji na sumę zł 2 040 000 oraz upoważniono Radę Banku do przydzielenia akcji tych w całości P. Marcelemu Wolfowi.

3) Ustalono nowe brzmienie uchwały Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszów z dn. 3 czerwca 1938 r. w przedmiocie obniżenia i podwyższenia kapitału zakładowego Banku, zmienionej wymienionymi wyżej uchwałami, w szczególności zaś ustalono, iż § 4 Statutu Banku otrzymuje brzmienie następujące: „§ 4. Kapitał zakładowy Banku wynosi zł 3 415 000, podzielonych na 34 150 akcji po zł 100 każda, opłaconych całkowicie gotowizną. Akcje są na okaziciela”. 1833

II OGŁOSZENIE

Zarząd Spółki Polska Żarówka „Osram“, Spółka Akcyjna

zawiadamia, że

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE AKCJONARIUSZÓW SPÓŁKI

odbędzie się w biurze Zarządu Spółki w Warszawie, Plac Trzech Krzyży 8 w dn. 20 października 1938 r. o godz. 12.30 z następującym porządkiem dziennym:

1) Otwarcie Zgromadzenia i wybór przewodniczącego; 2) Sprawozdanie Zarządu z działalności Spółki w roku 1937/38; 3) Odczytanie protokołu Komisji Rewizyjnej; 4) Rozpatrzenie i zatwierdzenie bilansu, oraz rachunku strat i zysków za rok sprawozdawczy 1937/38; 5) Ustalenie sposobu zużycia zysku za rok operacyjny 1937/38; 6) Udzielenie pokwitowania Zarządowi i Radzie Nadzorczej za ich czynności w roku 1937/38; 7) Ustalenie wynagrodzenia członków Rady Nadzorczej i Komisji Rewizyjnej; 8) Wybór członków Rady i Komisji Rewizyjnej; 9) Wolne wnioski.

Dodatkowe sprawy na porządek dzienny mogą być zgłoszone przez PP. Akcjonariuszów do Zarządu Spółki do dn. 9 października b. r.

PP. Akcjonariusze, życzący sobie wziąć udział w Walnym Zgromadzeniu, winni złożyć swoje akcje lub dowody ich posiadania w biurze Zarządu Spółki w Warszawie, Pl. Trzech Krzyży Nr 8 na 7 dni przed terminem Walnego Zgromadzenia. 1836

I OGŁOSZENIE

Zarząd Stołecznego Towarzystwa Budowlanego i Melioracyjnego

Spółka Akcyjna w Warszawie, Krakowskie Przedmieście 7

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, że

ZWYCZAJNE WALNE ZEBRANIE

w drugim terminie odbędzie się w lokalu Spółki w dn. 7 listopada 1938 r. o godz. 11 rano z następującym porządkiem dziennym:

1) Zagajenie i wybór prezydium; 2) Odczytanie protokołu poprzedniego Zebrania; 3) Sprawozdanie Zarządu za rok 1937; 4) Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej za rok 1937; 5) Zatwierdzenie bilansu i r-ku strat i zysków za rok 1937; 6) Zatwierdzenie budżetu na rok 1938; 7) Wybory na miejsce ustępujących członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej; 8) Wolne wnioski.

PP. Akcjonariusze, zamierzający uczestniczyć w Walnym Zebraniu, winni najpóźniej do dn. 31 października w południe złożyć swoje akcje w Zarządzie Towarzystwa. 1832

Wysyłajcie listy pocztą lotniczą

I OGŁOSZENIE

Zarząd Towarzystwa Cukrowni Brześć Kujawski

SPÓŁKA AKCYJNA

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, że w dn. 8 listopada 1938 r. o godz. 5 po poł. w lokalu biura Zarządu w Warszawie przy ulicy Smolnej Nr 14 m. 4, odbędzie się

ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE
AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

1) Zagajenie i wybór przewodniczącego; 2) Zatwierdzenie sprawozdania Zarządu i Rady Nadzorczej, zatwierdzenie bilansu, rachunku strat i zysków i podziału zysków za rok operacyjny 1937/38, oraz udzielenie Zarządowi absolutorium; 3) Zatwierdzenie budżetu i planu działań na rok 1938/39 i wyznaczenie wynagrodzenia dla Zarządu i Rady Nadzorczej; 4) Zatwierdzenie aktów kupna i sprzedaży gruntów kolejkowych; 5) Upoważnienie Zarządu do korzystania z kredytów w instytucjach i bankach, oraz zatwierdzenie już dokonanych w okresie bieżącym umów i udzielonych zabezpieczeń; 6) Wybór 1 członka Zarządu; 7) Wybór członków Rady Nadzorczej; 8) Wolne wnioski.

U w a g i. — 1) Stosownie do § 22 statutu PP. Akcjonariusze mają prawo uczestniczenia w Walnym Zgromadzeniu jeżeli są zapisani do księgi akcyjnej przynajmniej na 7 dni przed odbyciem Walnego Zgromadzenia.

2) Stosownie do § 19 statutu żądanie pomieszczenia poszczególnych spraw na porządku dziennym powinno być zgłoszone nie później jak na 14 dni przed terminem Walnego Zgromadzenia. 1839

I OGŁOSZENIE

Komisja Likwidacyjna Banku Handlowo-Przemysłowego we Włocławku

Spółka Akcyjna w likwidacji

ogłasza, że z dniem 15 września 1938 r.

otwarta została likwidacja Spółki

Jednocześnie Komisja wzywa niniejszym: a) wierzycieli rzeczzonego Banku do zgłoszenia swych wierzytelności w prekluzyjnym terminie do dn. 1 lipca 1939 r. oraz b) akcjonariuszów tegoż Banku do złożenia swych akcji nie później jak do dn. 1 lipca 1939 r. 1841

Zarząd Spółki Akcyjnej

Wyrobow Wełnianych i Bawełnianych M. Silbersteina w Łodzi

zawiadamia PP. Akcjonariuszów, iż w czwartek, dn. 3 listopada 1938 r. o godz. 18 odbędzie się w lokalu Zarządu w Łodzi, Piotrkowska 40

NADZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE
AKCJONARIUSZÓW

z następującym porządkiem dziennym:

1) Zagajenie Zebrania i wybór przewodniczącego; 2) Wybór jednego członka Zarządu; 3) Wybór dwóch członków Komisji Rewizyjnej; 4) Wolne wnioski.

Akcjonariusze, życzący sobie wziąć udział w powyższym Zebraniu, winni złożyć w Zarządzie Spółki swe akcje lub świadectwa depozytowe krajowych instytucji kredytowych najpóźniej na 7 dni przed terminem Zgromadzenia. 1829

PODRÓŻUJMY LOTE M

BILET POWROTNY

KOSZTUJE 20% TANIEJ

ŻĄDAJCIE W BIURACH PODRÓŻY
ROZKŁADU LOTÓW

„POLSKI EKSPORT“
(POLISH EXPORT)

Miesięcznik gospodarczy,
redagowany w języku
polskim i angielskim

Organ Koła Eksportowego przy
Światowym Związku Polaków
z Zagranicy

„POLSKI EKSPORT“

to najlepszy informator cało-
kształtu teoretycznych i prak-
tycznych zagadnień eksporto-
wych, niezbędnych tak dla
eksporterów polskich, jak i im-
porterów zagranicznych

Każdy dział i każda branża eksportu
źródłowo opracowane

Własna sieć korespondentów
zagranicznych

Prenumerata: półrocznie zł 6
rocznie „ 12

P. K. O. 8 459

WARSZAWA

ul. Hoża 8-Tel. 9-34-38

P O L S K I E
U S T A W O D A W S T W O
D E W I Z O W E

ZBIÓR USTAW ZASADNICZYCH, ROZ-
PORZĄDZEŃ WYKONAWCZYCH, ZA-
RZĄDZEŃ, INSTRUKCJI, OKÓLNIKÓW
I UCHWAŁ, ZWIĄZANYCH Z REGLA-
MENTACJĄ DEWIZOWĄ

OPATRZONY ZASADNICZYM KOMEN-
TARZEM ORAZ PRAKTYCZNYMI
WYJAŚNIENIAMI I WSKAZÓWKAMI
TECHNICZNYMI

ZESTAWILI I OPRACOWALI:

Dr Adam Mantel, Bronisław Matecki
i Tadeusz Bielobradek

ZBIÓR JEST PERIODYCZNIE UZUPEŁNIANY

Cena Zbioru — zł 18. Prenumerata Uzupelnień — zł 6 półrocznie

600 STRON DRUKU SKOROWIDZ

SKŁAD GŁÓWNY:

BANK SPÓŁDZIELCZY SKARBOWCÓW, Sp. z o.o.

Warszawa, Leszno 5

280 STRON DRUKU

8 ILUSTRACJY WIELOBARWNYCH

48 ILUSTRACJY JEDNOBARWNYCH

JANINA ORYNŻYNA

PRZEMYSŁ LUDOWY W POLSCE

NAKŁADEM
TYGODNIKA „POLSKA GOSPODARCZA”
WARSZAWA

Cena zł 10'00, z przesyłką pocztową zł 11'00

Do nabycia w Administracji tyg. „Polska Gospodarcza” w W-wie,
Elektoralna 2, oraz w księgarniach, bazarach przemysłu ludowego itp.

Dokt. Chm. Polymery, Polymery

POLMIN

**PANSTWOWA FABRYKA
OLEJÓW MINERALNYCH**
CENTRALA LWÓW AKADEMICKA 7

D O S T A R C Z A

BENZYNY

MOTOROWE, FRAKCYJNE, EKSTRAKCYJNE,
WYSOKOOKTANOWE, ETYLIZOWANE.

**NAFTĘ OSWIETLENIOWĄ,
PRYMUSOWĄ I SILNOPŁO-
MIENNĄ, ETER NAFTOWY.**

OLEJE

KOŹYSKOWE, CYLINDROWE,
SILNIKOWE, GARBARSKIE,
TRANSFORMATOROWE, TURBINOWE,
SAMOCHODOWE, BEZBARWNE.

SMARY

STĄŻE I POŁPŁYNNÉ, OLEJE I SMARY PRZYSTO-
SOWANE DO WSZYSTKICH TYPÓW MASZYN.

**PARAFINĘ I CEREZYNE,
ASFALTY PRZEMYSŁOWE,
PAPOWE, IZOLACYJNE, DROGOWE**

**KOPALNIE WŁASNE.
RAFINERIA W DROHOBYCZU
ODZIAŁY HANDLOWE W CAŁEJ POLSCE.
STACJA BUNKROWA W GDYNI.
STACJE BENZYNOWE
W CAŁEJ POLSCE.**